

Berliini venäläisten silmin

Reaaliat Wladimir Kaminerin saksankielisessä kertomuskokoelmassa

Russendisko

sekä niiden käännökset suomenoksessa ja venäjännöksessä

Tampereen yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Kieli- ja käännöstieteidenlaitos
Käännöstiede (venäjä)
Pro gradu -tutkielma
Tiina Kokkonen
Kesäkuu 2008

TAMPEREEN YLIOPISTO
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (venäjä)

KOKKONEN, TIINA:

BERLIINI VENÄLÄISTEN SILMIN – Reaaliat Wladimir Kaminerin saksankielisessä kertomuskokoelmassa *Russendisko* sekä niiden käännökset suomennoksessa ja venäjännöksessä

Pro gradu -tutkielma 72 sivua + liitteet 36 sivua + venäjänkielinen tiivistelmä 6 sivua

Kesäkuu 2008

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia ns. reaaliota, kulttuurisidonnaisiin käsitteisiin viittaavia kielenkäytön elementtejä. Tarkempana tutkimuskohteena ovat erilaiset käännösstrategiat, joilla reaalia välitetään toiseen kieleen. Tutkimusaineistona käytetään äidinkieleltään venäläisen Wladimir Kaminerin saksaksi kirjoittamaa kertomuskokoelmaa *Russendisko* sekä sen käännöksiä suomeksi ja venäjäksi.

Kaminer käyttää minä-kerrontaa ja kertomusten pääosissa ovatkin Wladimir Kaminer -niminen henkilö sekä hänen venäläiset Saksaan emigroituneet ystävänsä Berliinissä. Siitä syystä teoksessa on runsaasti sekä saksalaisia että neuvostoliittolaisia ja venäläisiä reaaliota. Spekulaatiivisesti voidaan ajatella, että Kaminerin saksaksi kirjoittamat venäläisyyteen liittyvät reaaliat ovat jo sinänsä käännöksiä, jolloin venäjännöksessä esiintyvät venäläisyyteen liittyvät reaaliat ovat tavallaan takaisinkäännöksiä. Erilaisten reaaliatyypien ja reaalioiden kääntämiseen käytettyjen keinojen periaatteellisen tarkastelun lisäksi tutkielman empiirisessä osassa analysoidaan suomentajan ja venäjäsentäjän tutkimusaineistossa käyttämät käännösstrategiat sekä pohditaan mahdollisia takaisinkäännöksiä.

Teoria reaalioiden kääntämisestä perustuu pääosin, mutta ei pelkästään, bulgarialaisten tutkijoiden Sergei Vlahovin ja Sider Florinin tutkimukseen reaaliosta ja reaalioiden erilaisista käännösstrategioista, joka muodostaa pääosan teoksesta *Neperevodimoe v perevode* (1980/2006). Tutkimusaineiston reaaliat on jaoteltu Vlahovin ja Florinin mallia mukaillen eri aihepiireihin.

Analyysissä paljastui, että molemmat kääntäjät suosivat suoraa käännöstä reaalian kääntämisessä. Myös vierassanat ja analogiat kuuluivat eniten käytettyihin käännösstrategioihin. Yllättävää oli, ettei kaikkia venäläisiä reaaliota ollut käännetty tutkielmassa luokitellun takaisinkäännöksen mukaan, vaan myös analogiaa oli käytetty reaalian siirtämisessä takaisin lähdekulttuuriinsa. Kuitenkin selvä takaisinkäännöksen ilmiö oli huomattavissa venäläisten reaalioiden kohdalla venäjännöksessä.

Avainsanat: *reaalia, kulttuurisidonnainen elementti / käsite, kaunokirjallisuuden kääntäminen, käännösstrategia, emigranttikirjallisuus, ”takaisinkäännös”*

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Wladimir Kaminer	3
1.2 Wladimir Kaminerin tuotanto	4
1.3 Kääntäjät	5
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET, TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSAINEISTO	7
2.1 Tutkimuskysymykset ja tutkielman tavoitteet.....	7
2.2 Tutkimusmenetelmä	9
2.3 Tutkimusaineisto	11
2.3.1 Aineiston esittely	12
2.3.2 Aineiston rajaus	13
3 REAALIAT	17
3.1 Reaalian määritelmä	17
3.2 Reaalioiden tunnistaminen	19
3.3 Reaalioiden käännettävyys	20
3.4 Reaalioiden kääntäminen	21
3.4.1 Kotouttaminen.....	22
3.4.2 Vieraannuttaminen.....	23
3.5 Reaalioiden jaottelu Sergei Vlahovin ja Sider Florinin mallin mukaan	24
3.6 Reaalioiden käänösstrategioita	29
3.6.1 Suora käänös.....	30
3.6.2 Käänöslaina	30
3.6.3 Sitaattilaina, vierassana	30
3.6.4 Analogia.....	32
3.6.5 Hyperonyymi	32
3.6.6 Hyponyymi	32
3.6.7 Selittävä käänös	33
3.6.8 Kontekstikäänös	34
3.6.9 Sanasto, alaviitteet	34
3.6.10 Takaisinkäänös.....	34
3.7 Käänösstrategian valinta	35
4 REAALIAT RUSSENDISKO-TEOKSESSA SEKÄ SEN SUOMENNOKSESSA JA VENÄJÄNNÖKSESSÄ	37
4.1 Reaalioiden jaottelu.....	37
4.1.1 Arki	38
4.1.2 Kulttuuri.....	39
4.1.3 Yhteiskunta	41
4.1.4 Poliittikka.....	43
4.1.5 Historia	44
4.1.6 Muut.....	45
4.2 Reaalioiden käänösstrategiat tutkittavassa aineistossa	46
4.2.1 Suora käänös.....	47
4.2.2 Käänöslaina	49

4.2.3 Sitaattilaina, vierassana.....	50
4.2.4 Analogia.....	51
4.2.5 Hyperonyymi.....	52
4.2.6 Hyponyymi.....	53
4.2.7 Selittävä käännös.....	54
4.2.8 Kontekstikäännös.....	56
4.2.9 Sanasto, alaviitteet.....	57
4.2.10 Takaisinkäännös.....	58
4.2.11 Vain venäjännöksessä olevat reaaliat.....	59
5 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYYSI.....	62
6 LOPUKSI.....	68
LÄHTEET.....	70

LIITTEET

РУССКОЕ РЕЗЮМЕ

1 JOHDANTO

Beim Übersetzen muss man bis ans Unübersetzliche herangehen;
alsdann wird man aber erst
die fremde Nation und die fremde Sprache gewahr.

Johann Wolfgang von Goethe

Wladimir Kaminer kiinnitti heti huomioni, kun kuulin hänestä ensimmäistä kertaa. Venäläistä syntyperää oleva mies kirjoittaa romaaneja, kertomuskokoelmia ja artikkeleita vieraalla kielellä, saksaksi. Tutustuttuani Kaminerin teoksiin tarkemmin huomasin mielenkiintoisen ilmiön: Kaminerin teoksissa, jotka käsittelevät venäläisiä emigrantteja Saksassa, on paljon neuvostoliittolaisia, venäläisiä ja saksalaisia **reaalioita**¹, kulttuurisidonnaisia elementtejä.

Reaaliat eivät ole sidottuja mihinkään tiettyyn tekstilajiin, vaan niihin voi törmätä aivan jokaisessa tekstilajissa: kaunokirjallisuudessa, vuosikertomuksissa, raporteissa, sopimuksissa, todistuksissa, tiedotteissa, käyttöohjeissa, mainoksissa, lehtiartikkeleissa tai vaikkapa nettiblogeissa. Reaalioiden ja niiden eri käännoistapojen tutkiminen on siis relevanttia ja tärkeää kääntäjän kannalta.

Nykypäivän massamedia ja kansainvälistyminen lähentää maailman eri kansoja ja tuo kaukaisimmatkin maanosat lähemmäksi toisiaan. Näin myös yksittäisten kansalaisten tietoisuus vieraista kulttuureista – ja siten reaaliosta – kasvaa. (Vlahov & Florin 2006: 12–13, 24–25.) Samaa mieltä on myös Välimäki (2006: 127), joka kirjoittaa kliseenomaisesti maailman pienentyneen ja sitä kautta eri kulttuurien välisen kommunikaation tulevan koko ajan tärkeämmäksi. Yhdentyvässä Euroopassa ja globalisoituvassa maailmassa käännöksiä tarvitaan siis yhä enemmän ja enemmän, kielestä kuin kielestä toiseen.

---

¹ Reaalia-käsite on määritelty tarkemmin luvussa 3.1.

Erilaiset kulttuurit erilaisine tapoineen, käytäntöineen ja instituutioineen tuovat kääntäjälle jatkuvasti uusia käsitteitä ja reaaliota eteen. Kääntäminen on helpompaa, kun vieraan kulttuurin kaunokirjallisuuden käännökseen lukijalle kyseinen vieras lähdekielen kulttuuri on jollain tapaa tuttu ja lukijalla on lähdekulttuurista taustatietoja.

Tässä tutkielmassa paneudutaan reaalioiden kääntämiseen ja erilaisiin reaalioiden käänносstrategioihin Wladimir Kaminerin saksankielisen pienoiskertomuksia sisältävän teoksen suomennoksessa ja venäjännöksessä olevien reaalioiden käännösten avulla. Näin teoria saa tukea konkreettisista esimerkeistä. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat muutamien tutkijoiden reaalioiden käännosmallit. Laajempaan viitekehyksenä tutkielmassa voidaan pitää kulttuuria. Reaaliathan ovat nimenomaan kulttuurikohtaisia, ja niiden kääntäminen vaatii kääntäjältä kulttuurin tuntemusta. Tutkimus painottuu kuitenkin ennen kaikkea yleisesti käsitteeseen *reaalia*. Tutkielmassa pyritään selvittämään erilaisten reaalioiden erilaiset käänносstrategiat sekä tutkimaan, millä tavoin venäjänkielisen käännökseen reaaliat ovat ”käännökseen käännöksiä”.

Käännostieteellisen tutkimuksen kannalta tutkimusasetelma on erittäin kiintoisa. Reaalioiden kääntäminen asettaa aina oman haasteensa kääntäjälle. Siksi reaalioiden kääntäminen on mielenkiintoinen tutkimuskohde pelkästään jo yhden kieliparin välillä, mutta vielä mielenkiintoisammaksi tästä tutkielmasta tekee se, että äidinkieleltään venäjänkielinen kirjailija on jo alun perin kirjoittanut – siis kääntänyt – vieraalle kielelle venäläisen kulttuurin reaaliota. Näistä reaaliosta on sitten myöhemmin tehty käänнос takaisin reaalioiden lähdekulttuuriin. On huomattava, että ”käännökseen käännökseen” ja ”takaisinkäännökseen”-käsitteet ovat läpi tutkielman lainausmerkeissä, joita en kuitenkaan tyylyisyistä käytä, sillä ei voida tietää, onko Wladimir Kaminer todellakin jokaisen neuvostoliittolaisen ja venäläisen reaalian kohdalla miettinyt ilmiölle saksankielisen käännökseen erikseen vai onko Kaminer ajatellut ja kirjoittanut tällaisen reaalian suoraan saksaksi.

Tutkielmassa kerrotaan ensin itse kirjailijasta ja hänen tuotannostaan, jonka jälkeen luvussa 2 kerrotaan tarkemmin tämän työn tavoitteista ja tutkimusmenetelmästä sekä esitellään tutkittava aineisto. Luku 3 paneutuu reaalian käsitteeseen, reaalioiden käännettävyyteen ja kääntämiseen sekä erilaisiin käänносmenetelmiin ja niiden

käyttömahdollisuuksiin. Varsinainen aineiston analyysi löytyy neljännessä luvusta, jossa tutkimusaineiston reaaliat on jaoteltu ensin tyyppiensä perusteella ja sitten käänösstrategioidensa perusteella. Lopuksi tutkimustulokset on analysoitu ja niiden perusteella on tehty johtopäätöksiä. Viimeisessä luvussa tuodaan esille mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

1.1 Wladimir Kaminer

Wladimir Kaminer oli vielä ennen 2000-luvun vaihdetta suurelle yleisölle tuntematon, Neuvostoliitosta Berliiniin, Itä-Saksaan emigroitunut nuori mies. Kaminer nousi saksalaisten tietouteen ensimmäisen teoksensa, pienoiskertomuksia sisältävän *Russendiskon*, ilmestyttyä vuonna 2000. Esikoisteos saavutti suuren suosion, ja esikoisromaanillaan *Militärmusik* Kaminer nousi suosittujen nuorten saksalaisten kirjailijoiden joukkoon. Kaminerin teokset ovat Saksan myydyimpien kirjojen kärjessä; Kaminer on Saksan kysytyimpiä kirjailijoita. (GERMANY.RU 2005; Manhattan-Verlag 2008.) Wladimir Kaminer ja hänen tuotantonsa tunnetaan erittäin hyvin Saksassa, jonkin verran myös meillä Suomessa, mutta synnyinmaassaan Kaminer on melko tuntematon kirjailija. Tästä kertoo esimerkiksi se, että kesti yli puoli vuotta, ennen kuin sain etsittyä käsiini venäjänkielisen käännöksen *Russendiskosta*, kun taas tamperelaiset kirjakaupat pursuavat sekä suomen- että saksankielistä Kaminerin tuotantoa.

Wladimir Kaminer (Владимир Викторович Каминер) syntyi vuonna 1967 Moskovassa, Neuvostoliitossa. Hän jätti koulun 14-vuotiaana kesken ja suoritti tutkinnon teatterin ja radion ääniteknikoksi. Myöhemmin hän opiskeli dramaturgiaa Moskovan teatteri-instituutissa. (Literaturportal 2008.) Vuonna 1990 Kaminer matkusti junalla Berliiniin päähänpistosta ja seikkailunhalusta (Kaminer 2002: 172–173). Hänen ainoat saksaksi osaamat sanansa olivat “Viekää minut heti Neuvostoliiton suurlähetystöön!”, jotka hän opetteli junamatkan aikana äidiltään lahjaksi saamastaan vuodelta 1956 peräisin olevasta saksan kielikurssista (Kaminer 2002: 179).

Kirjailijaksi Wladimir Kaminer ryhtyi sattuman kautta. Oltuaan Saksassa jo useita vuosia Kaminer tapasi sattumalta toimistotarvikekaupassa miehen, joka kysyi Kaminerilta, olisiko

hän sattumalta venäläinen kirjailija. Sellaista etsittiin erääseen tapahtumaan; palkkana esitelmästä olisi 500 saksanmarkkaa. Palkkio houkutteli nuorta, köyhää emigranttia, ja Kaminer kirjoitti nopeasti tekstin venäläisen nykykirjallisuuden tilasta – saksaksi. Yleisö otti Kaminerin esitelmän innokkaasti vastaan, ja muutama tapahtumassa mukana ollut journalisti kysyi, olisiko Kaminerilla lisää tekstejä varastossa. Siitä lähtien Kaminer on kirjoittanut. (Российские Вести 2008, Sem40.ru 2008.)

Nykyään Kaminer asuu vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa Berliinissä. Hän kirjoittaa säännöllisesti saksalaisiin lehtiin artikkeleita, ja hänellä on oma viikoittainen radio-ohjelma *Wladimirs Welt* radio *MultiKultissa*. Lisäksi Kaminer järjestää Kaffee Burger -kahvilassa erilaisia tapahtumia kuten Russendisko-nimisiä diskoja. (Manhattan-Verlag 2008.)

1.2 Wladimir Kaminerin tuotanto

Ensimmäisenä Wladimir Kaminerilta ilmestyi pienoiskertomuksia sisältävä saksankielinen *Russendisko* vuonna 2000. *Russendiskon* suomennoksen on tehnyt Vesa Suominen vuonna 2005; venäjänkielinen teos ilmestyi 2003 N. Klimenjukin ja I. Kivelin kääntämänä. Kaminerin esikoisromaani *Militärmusik*, suomennos *Marssimusiikkia*, venäjänkielinen käännös *Военная музыка*, ilmestyi Saksassa vuonna 2001. Suomenkielinen käännös ilmestyi Hannu Väisäsen kääntämänä 2002, ja Kaminerin jatko-osa *Russendiskolle Schönhauser Allee* (2003), joka myös sisältää lyhyitä kertomuksia, on Vesa Suomisen suomentamana julkaistu vuonna 2006. Lisäksi Suomiselta on tulossa käännös Wladimir Kaminerin teoksesta *Ich mache mir Sorgen, Mama* (2004) vielä tänä vuonna (Vesa Suominen, sähköpostitse 19.5.2008).

Vuoteen 2008 mennessä Kaminerin tuotanto käsittää yhteensä 11 pienoisromaanin tai romaania. Kaminerilta on ilmestyneet seuraavat teokset: *Russendisko* (2000), *Schönhauser Allee* (2001), *Militärmusik* (2001), *Die Reise nach Trulala* (2002), *Helden des Alltags* (2002), *Mein deutsches Dschungelbuch* (2003), *Ich mache mir Sorgen, Mama* (2004), *Karaoke* (2005), *Küche totalitär. Das Kochbuch des Sozialismus* (2006), *Ich bin kein Berliner. Ein Reiseführer für faule Touristen* (2007) sekä *Mein Leben im Schrebergarten* (2007). (Wikipedia – Wladimir Kaminer 2008.) Kaminerin teoksia on

käännetty yli kymmenelle kielelle (Istitutomazzini 2008), *Russendiskoa* jopa 20 kielelle (Российские Вести 2008).

Toisessa luvussa tutkittavia teoksia kuvataan enemmän tutkimuskysymysten ja -tehtävän kannalta. Kyseissä luvussa perehdytään tarkemmin myös suomenkieliseen ja venäjänkieliseen käännökseen.

1.3 Kääntäjät

Russendiskon suomentaja Vesa Suominen, syntynyt vuonna 1955, on koulutukseltaan valtiotieteiden maisteri ja opiskellut pääaineenaan poliittista historiaa sekä sivuaineenaan valtio-oppia. Suomisella ei siis ole varsinaista kääntäjän koulutusta, vaan kääntäjän taitonsa hän on hankkinut käännöksiä tekemällä. Suominen opiskeli Turun Klassillisessa Lyseossa latinaa, ruotsia ja saksaa, ja myöhemmin lukiossa hän aloitti myös englannin alkeet. Saksasta Suominen opiskeli lyhyen oppimäärän, ja varsinkin saksan kielen taitoja hän on pitänyt aktiivisesti yllä lukemalla saksalaisia kirjoja ja lehtiä. Italiaa ja ranskaa Suominen on opiskellut itse, mutta venäjää hän ei osaa lainkaan. (Vesa Suominen, sähköpostitse 19.5.2008 ja 20.5.2008.)

Työttömyyskautensa aikana Vesa Suominen päätti kokeilla kääntäjän taitojaan ja käänsi Olavi Palinin kanssa italialaisen Norberto Bobbion kolme esseetä sisältävän teoksen nimellä *Marx, valtio ja klassikot*. Suominen sai myydyksi myös käänöksensä ranskalaisen Olivier Razacin teoksesta *Histoire politique du barbelé (Piikkilangan poliittinen historia, Vastapaino 2003)*. Tämän jälkeen Suominen lähetti useita käänösnäytteitä kustantajille, kunnes Kustannusosakeyhtiö Sammakon kustannustoimittaja Seppo Lahtinen tarjosi hänelle käännettäväksi Wladimir Kaminerin *Russendiskoa*. Käänösnäyte, jonka Vesa Suominen teki englannista suomeksi, hyväksyttiin, ja Suomiselle annettiin käännettäväksi Kaminerin saksankielinen teos. Tämän jälkeen Suominen on toiminut ammattikäntäjänä. (Vesa Suominen, sähköpostitse 19.5.2008 ja 20.5.2008.)

Vesa Suominen tuntee koulutuksensa ansiosta Venäjän ja Neuvostoliiton historiaa, erityisesti hän on perehtynyt Stalinin aikakauteen. Venäläinen kulttuuri tai arkipäivän

elämä ei kuitenkaan ole hänelle erityisen tuttua. Suomisen Venäjän kulttuurin tuntemus perustuu hänen mukaansa suomennoksina lukemiinsa venäläisen kaunokirjallisuuden teoksiin. (Vesa Suominen, sähköpostitse 20.5.2008.)

Venäjänkielisen Russendisko: Рассказы -teoksen kääntäjiä ovat N. Klimenjuk ja I. Kivel. Valitettavasti minun ei onnistunut löytämään enempää tietoa kyseisistä kääntäjistä – ei edes heidän etunimiään. Wladimir Kaminer itse ei pidä *Russendiskon* venäjännöksestä (Российские Вести 2008). Hänen mielestään käännös on kömpelö (Kid.com.ua 2008). Kiireisellä kirjailijalla ei kuitenkaan ole aikaa kääntää teoksiaan venäjäksi (Российские Вести 2008).

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET, TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSAINEISTO

2.1 Tutkimuskysymykset ja tutkielman tavoitteet

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutustua Wladimir Kaminerin yhden saksankielisen teoksen, *Russendiskon*, reaalioiden sekä niiden suomennoksiin ja venäjännöksiin. Uuden näkökulman reaalioiden kääntämisstrategioiden tutkimiseen tuo se, että *Russendiskon* kirjoittaja Wladimir Kaminer on syntyjään neuvostoliittolainen ja äidinkieleltään venäläinen, mutta hän kirjoittaa romaaneja ja pienoiskertomuksia saksaksi. Koska käsiteltävän teoksen aiheena ovat venäläiset Berliinissä, tuo tämä tutkijalle herkullisen lisän: *Russendisko* käsittelee saksalaisten reaalioiden lisäksi venäläisiä, venäläisyyttä ja siten myös venäläisiä reaaliota saksaksi.

Tarkoituksena on selvittää, millaisiin erilaisiin käännösratkaisuihin suomentaja ja venäjääntäjä ovat reaalioiden kääntämisessä *Russendiskon* käännöksissään turvautuneet. Erilaisia reaalioiden käännösstrategioita tarkastellaan yleisesti luvussa 3.6 ja sen alaluvuissa. Käännöksissä käytettyjen reaalioiden käännösstrategiat on esitetty neljännessä luvussa tutkimusaineistosta poimitujen konkreettisten esimerkkien pohjalta. Tutkielmassa vertaillaan saksankielisinä esiintyvien saksalaisten, neuvostoliittolaisten ja venäläisten reaalioiden käännöksiä suomeen ja venäjään sekä käännettäessä käytettyjä strategioita. Lisäksi analysoidaan vain venäjänkielisessä käännöksessä esiintyvät reaaliat, joita ei esiinny alkuperäisteoksessa, ja pohditaan, mitä kääntäjä on halunnut lisäyksillä tuoda esille. Onko venäjän kääntäjä halunnut kotouttaa käännöstä venäläiselle lukijalle?

Tässä työssä tutkitaan myös yhtenä päähypoteesina esitettyä kysymystä, ovatko *Russendiskon* neuvostoliittolaisten ja venäläisten reaalioiden käännökset venäjännöksessä jossain määrin itse asiassa käännöksen käännöksiä eli takaisinkäännöksiä. Voidaanhan olettaa, että tutkitun teoksen venäläiseen kulttuuriin liittyvät reaaliat on venäjänkielisessä käännöksessä jollain tapaa palautettu, siirretty takaisin lähdekulttuuriinsa.

Voidaan olettaa, että venäjänkielinen käännös poikkeaa alkuperäistekstistä reaalioiden käännösten osalta enemmän kuin suomenkielinen. Venäläisen kääntäjän voidaan olettaa jättäneen saksankielisessä teoksessa esiintyvien Neuvostoliittoa tai Venäjää koskevien reaalioiden käännöksistä selittäviä attribuuttirakenteita sekä muita lisäyksiä ja selityksiä pois ja korvanneen ne suoraan venäläisillä käsitteillä tai reaatioilla (käännösstrategiana takaisinkäännös) tai käyttänyt reaalian alakäsitettä (käännösstrategiana hyponyymi). Venäjännöksessä käytettyjen reaalioiden käännösstrategioiden voidaan myös olettaa poikkeavan saksalaisten ja venäläisten reaalioiden käännösten välillä: kun kyse on saksalaisista reaatioista, käännösstrategiana voinee olla juuri selittävät käännökset. Huomautettakoon vielä, että suomennos on tehty suoraan saksankielisestä teoksesta englanninkielistä käännöstä kylläkin paikoitellen apuna käyttäen².

Takaisinkäännöksiä on tehty aiemminkin: teksti kielestä A on käännetty kielelle B, ja B-kielisestä tekstistä on tehty käännös takaisin lähdekieleen A³ (Hannu Tommola sähköpostitse 28.5.2008). Esimerkkinä luomiskielensä vaihtaneista emigranttikirjailijoista voidaan mainita kirjailija Vladimir Nabokov, joka kirjoitti nuorempaan teoksensa venäjäksi ja käänsi itse osan tuotannostaan englanniksi. Nabokov kirjoitti uudelleen esimerkiksi teoksensa *Camera obscura* englanniksi. Uuden version nimeksi tuli *Laughter in the dark*. (Kookas 2008.) Galina Denisova (1999: 135–136) muistuttaa myös Nabokovin kuuluisasta teoksesta *Lolita*, jonka Nabokov kirjoitti ensin englanniksi vuonna 1955 ja käänsi sitten venäjäksi myöhemmin vuonna 1967 samalla nimellä. Venäjällä *Lolita* julkaistiin vasta perestroikan lopussa. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Joseph Brodsky, alun perin Iosif Brodski (Иосиф Александрович Бродский), joka joutui lähtemään kotimaastaan Neuvostoliitosta kirjoituksiensa vuoksi, kirjoitti runoja kotimaassaan venäjäksi ja myöhemmin emigroiduttuaan Yhdysvaltoihin jatkoi kirjoittamistaan englanniksi. Hän myös

---

² Suomentaja Vesa Suominen sähköpostitse 20.5.2008.

³ Esimerkki Hannu Tommolalta: Kymmenen emigrantin perestroikan alkuvaiheissa Pariisissa ilmestyvässä venäjänkielisessä lehdessä julkaistiin avoin kirje Gorbatsšoville, jonka ranskannos ilmestyi *Le Mondessa* ja *La Figarossa*. Neuvostoliitossa kirje julkaistiin vähän myöhemmin käännöksenä ranskankielisestä tekstistä mainitsematta sen lähdetekstiä. Tätä tapausta Tommola on käsitellyt saksankielisessä artikkelissaan vuodelta 1993 *Manipulation durch Übersetzung? Eine spekulative Fallstudie*.

opetti venäläistä kirjallisuutta ja sen historiaa muun muassa Michiganin Ann Arborin yliopistossa. Brodskylle myönnettiin Nobelin kirjallisuuspalkinto vuonna 1987. (Википедия 2008 – Бродский, Иосиф Александрович.)

Reaaliota ja niiden kääntämistä on tutkittu aiemminkin pro gradu -tutkielmissa suhteellisen paljon; aiemmat Tampereen yliopistossa tehdyt opinnäytetyöt ovat käsitelleet muun muassa reaalioiden käännösstrategioiden vaikutusta luetun ymmärtämiseen, suomalais-venäläisen reaaliasanakirjan laatimiseen liittyviä seikkoja ynnä muita sellaisia. Tässä tutkielmassa sovellettu näkökulma poikkeaa aikaisemmista muun muassa siinä, että tarkasteltavia kohdekieliä on kaksi.

Reaalioiden käännöksiä tutkiessani en ole kiinnittänyt huomiota *Russendiskon* käännöksiin kokonaisuudessaan, kääntämistapoihin tai käännösten laatuun, vaikka käännöksissä on huomattaviakin eroja toisiinsa ja lähdetekstiin nähden. En ole arvostellut käännöksiä enkä puuttunut mahdollisiin käännösvirheisiin. Myöskään reaalioiden käännösvirheet sellaisenaan eivät ole tutkimuskohteena tässä pro gradu -tutkielmassa vaan yksinomaan reaalioiden käännösstrategiat ja saksa–venäjä-tarkastelussa keskeisesti takaisinkäännöksen näkökulma.

Tutkielman tärkein tavoite on antaa kääntäjälle arvokasta tietoa reaaliosta, valottaa erilaisia mahdollisuuksia kääntää reaalia toiseen kieleen ja kulttuuriin sekä tutustua mielenkiintoiseen kirjailijaan ja tutkia takaisinkäännöksen ilmiötä hänen hauskoissa kertomuksissaan esiintyvien neuvostoliittolaisten ja venäläisten reaalioiden avulla.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkielmassa käytetty tutkimusmenetelmä on sanastollinen ja käsitteellinen vertailu. Tutkielma on deskriptiivinen: se pyrkii kuvaamaan erilaisia reaalioiden käännöstapoja ja etsimään niistä säännöllisyyksiä ja poikkeavuuksia. Tarkoituksena ei ole antaa ohjeita reaalioiden kääntämiseen.

Lähtökohdaksi työssä on otettu saksankielinen alkuteos, jonka yhteensä 34 luvusta on poimittu kaikki reaaliat taulukkoihin, jotka löytyvät liitteestä tutkielman lopusta. Reaaliat on

etsitty reaalian määritelmän perusteella, joka esitetään luvussa 3.1. Jokaiselle saksankieliselle reaaliolle on etsitty käännetyistä teoksista, sekä suomen- että venäjänkielisestä teoksesta, vastaava kohta ja tutkittu, kuinka reaalia on käännetty eli mitä käännostrategiaa kääntäjä on käyttänyt.

Analyysissa on otettu huomioon saksalaiset reaaliat, sillä niitä teoksissa esiintyy välttämättä. Vaikka teoksen aiheena ovatkin venäläiset ja siten venäläinen kulttuuri ja sen reaaliat, niin tapahtumapaikkana on kuitenkin Berliini. *Russendisko* sisältää useita erisnimiä, viranomaisia ja tapahtumia ynnä muita sellaisia, jotka ovat saksalaisia reaaliota. Johdantoluvun ”käännöksen käännöksen” ja ”takaisinkäännöksen”-käsitteisiin viitaten oletan, että Wladimir Kaminer on kirjoittanut kertomuksensa suoraan saksaksi, mutta saksankielisen *Russendiskon* neuvostoliittolaisia ja venäläisiä reaaliota pidän tutkielmassa Kaminerin kääntäminä.

Suomen- ja venäjänkielisiä käännoksiä on käytetty apuna reaalioiden etsimisessä alkuperäisteoksesta. Esimerkiksi ensimmäisessä luvussa ”Russen in Berlin” olevan saksankielisen lauseen ”Das ganze sowjetische Volk marschierte im gleichen Rythmus wie die Soldaten am Roten Platz...” perusteella sanaa *Soldaten* ei sinänsä, ilman tarkentavaa määrettään *am Roten Platz*, voi määritellä reaaliaksi. Venäjännöksessä *Soldaten* on käännetty tarkentavasti *кремлевские курсанты* (Kremlin upseerioppilaat). Kääntäjä on siis välittänyt saksankielisen tekstin ilmauksen sen **referenttiä**, tarkoitetta, vastaavalla venäjänkielisellä ilmauksella. Näin myös saksankielinen Soldat-sana on laskettu reaaliaksi.

Lisäksi sellaiset sanat, kuten teoksen kertomuksessa 33 toistuva *Lebensmittelladen* (elintarvikekauppa) ja sen yläkäsite *Laden* (kauppa) kyseisessä kertomuksessa, on analysoitu reaaliana, sillä suomentaja ja venäjääntäjä olisivat voineet lisätä käännoksiinsä sanan yhteyteen kaupan erisnimen *Kasatschok*, joka esiintyy *Lebensmittelladen*-sanan ensimmäisessä yhteydessä saksankielisessä teoksessa.

Toisena lähtökohtana reaalioiden etsimiselle on toiminut venäjännös. Venäjänkielinen käänno *Russendisko* ei suoranaisesti ole käännoksen käänno; se ei ole siis suora käänno kokonaisesta venäjänkielisestä teoksesta saksan kielen kautta takaisin venäjän

kielelle. Kuten on jo useampaan kertaan mainittu, saksankielisen teoksen Neuvostoliittoon, Venäjään tai venäläisyyteen liittyvät reaaliat voidaan katsoa takaisinkäännöksiksi, ja niihin on kiinnitetty erityistä huomiota analyysissa. Aineiston analysoinnissa on otettu huomioon myös venäjänkielisessä Russendisko-teoksessa esiintyvät reaaliat, joille ei löydy vastineita saksankielisestä tai suomenkielisestä teoksesta. Esimerkkinä voidaan mainita В окопах Сталинграда -kertomuksessa (*In den Schützengräben von Stalingrad*) mainittu Hruštšev, jonka nimeen on venäjännöksessä lisätty attribuutti *будущий генсек* (tuleva pääsihteeri). Tällaiset alkuperäisteoksessa esiintymättömät reaaliat selittyvät luultavimmin sillä, että venäjän kääntäjä on halunnut selventää venäjänkieliselle lukijalle neuvostoliittolaista ilmiötä lisäämällä neuvostoliittolaisen reaalian käännökseen. Tällainen reaalioiden lisääminen selventää ilmiötä venäläiselle lukijalle. Reaaliota, jotka esiintyvät vain venäjännöksessä, mutta ei alkuperäisteoksessa, on tosin vähän. Yhteensä venäjännöksen tutkituissa kertomuksissa vain venäjännöksessä esiintyvien reaalioiden määrä on viisi. Myös nämä reaaliat on taulukoitu sekä niiden konteksti on merkitty.

Reaaliota tutkimusaineistossa on yhteensä 309 kappaletta. Jokainen reaalioita ja sen kaksi käännöstä on käyty yksitellen läpi. Tutkimusosuudessa reaaliat on jaoteltu käännösstrategioidensa mukaan. Jokaista reaalioita tai sen kontekstia ei ole kirjoitettu itse tutkielmaan, vaan reaaliota on poimittu esimerkinomaisesti jokaisen käännösstrategian alalukuun. Kaikki analysoidut reaaliat löytyvät kuitenkin liitteistä.

Esimerkkejä reaaliosta ja niiden käännöksistä on luvussa neljä. Tutkimustulosten yhteenveto esitellään viidennessä luvussa.

2.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistona tutkielmassa on käytetty kolmea teosta: saksankielistä alkuperäisteosta *Russendisko*, suomenkielistä käännöstä *Ryssändisko* ja venäjänkielistä käännöstä *Russendisko*. Varsinaisen tutkimuskohteen muodostavat saksankielisen *Russendiskon* 34 kertomuksessa esiintyvät saksalaiset, neuvostoliittolaiset ja venäläiset reaaliat.

Wladimir Kaminerin kirjoittama *Russendisko* ilmestyi vuonna 2000 Wilhelm Goldmann Verlag -kustantamolta. Painajana on ollut GGP Media GmbH. Teos ilmestyi venäjäksi käännettynä N. Klimenjukin ja I. Kivelin kääntämänä vuonna 2003. Venäjänkielisen käännöksen kustantaja on Новое литературное обозрение. Suomennos, jonka Vesa Suominen teki saksasta suomeksi nimellä *Ryssändisko*, ilmestyi vuonna 2005 Kustannusosakeyhtiö Sannakon kustantamana ja Otavan Kirjapaino Oy:n painamana.

2.3.1 Aineiston esittely

Russendisko on hauska pienoiskertomuksia sisältävä teos. Wladimir Kaminer käyttää saksan kieltä erinomaisesti; hän osaa kuvata venäläisten ja berliiniläisten arkea elävällä ja humoristisella tavalla. Kaminerin tyyli kirjoittaa on hyvin omintakeinen. Hän osaa tuoda arkiset asiat hauskasti esille ja yllättää lukijansa huvittavilla juonenkäänteillä. Teoksissaan Kaminer kuvaa venäläisiä sympaattisesti ja osuvasti.

Teos on kirjoitettu Wladimir Kaminerin silmin, hänen kokemustensa ja tapahtuneiden asioiden pohjalta. Pääosassa ovat itse Kaminer, hänen venäläiset tuttavansa, heidän arkensa ja kommelluksensa vieraassa maassa. *Russendiskossa* muun muassa rakastutaan, mennään naimisiin, erotaan, etsitään ystävälle noitaa, tutustutaan Carlos Castanedaan ja astraalimaailmaan. *Russendiskossa* perehdytään eri kansallisuuksien kasinopelitalaisuuksiin sekä myydään olutta rautatieasemalla. Eräissä kertomuksissa Kaminerin laittomasti maahan emigroituneet ystävät pakenevat poliisia ja yhdessä kertomuksessa eräs saksalainen ystävä taas lähtee Venäjälle opiskelemaan venäjää – ja päätyy vankilaan.

Teos tempaa lukijan mukaansa kielellä kuin kielellä. Lukija viihtyy, nauttii ja nauraa kertomuksia lukiessaan. Lukija saattaa myös hämmästyä, millaista Kaminerin kokema arki Berliinissä on. Lukijalle jää kuitenkin loppukädessä päätös, mikä on oikeasti tapahtunutta ja mikä on Kaminerin mielikuvituksen tuotetta.

Saksankielinen *Russendisko*, kuten myös *Ryssändisko*, koostuu 50 luvusta. Vaikka teoksen tapahtumat etenevätkin kronologisesti, jokainen luku on oma itsenäinen lukunsa. *Ryssändisko* on suomennettu vastaten alkuteosta, eli alkuperäisteoksen ensimmäisen

luvun suomennos on ensimmäisenä, alkuperäisteoksen toinen luku on suomennoksessa toisena ja niin edelleen. Venäjännös ei täysin vastaa saksankielistä lähdettään; siitä selitetään lisää seuraavassa luvussa.

2.3.2 Aineiston rajaus

Tutkimusaineistoa on jouduttu rajaamaan useasta eri syystä: Ensinnäkään venäjännös ei sisällä kaikkia alkuperäisteokseen sisältyviä kertomuksia. Venäjänkielinen käännös sisältää 42 kertomusta käännettyinä *Russendiskosta* sekä lisäksi 12 kertomusta, joita ei ole lainkaan lähdeoteoksessa. Tämän vuoksi koko venäjännöstä ja sen reaaliota ei ole voitu ottaa osaksi tutkimusta – eikä siten myöskään koko alkuperäisteoksen reaaliota.

Toinen rajaus on tehty kääntäjän perusteella. Russendisko-venäjännöksen kääntäjiä ovat N. Klimenjuk ja I. Kivel. Tutkimusaineistoksi on valittu kaikki Klimenjukin kääntämien kertomusten reaaliat. Klimenjukin kääntämien kertomusten valinta johtuu siitä, että venäjänkielisessä käännöksessä on enemmän Klimenjukin alkuperäisteoksesta kääntämiä kertomuksia eikä Klimenjukin kääntämien kertomusten joukossa ole sellaisia, joita Wladimir Kaminerin *Russendiskossa* ei ole. On myös huomattava, että vain yhden venäjääntäjän käännösratkaisujen tutkiminen mahdollistaa analyysissä käännösstrategioiden vertailun suomennoksen ja venäjännöksen välillä yleisemmällä tasolla, kuin jos käsiteltäisiin kahden eri venäjän kääntäjän samalle reaaliolle valitsemia käännösstrategioita. Toisaalta jättämällä pois toisen venäjääntäjän käyttämät reaalioiden käännösratkaisut, tutkielmassa ei voida vertailla kahden venäjääntäjän tapoja välittää reaaliota käännökseen.

Kolmas rajaus koskee itse käsitteitä ja sanoja. Tutkimusaineiston analysointiin ei ole otettu mukaan maantieteellisten paikkojen, kuten valtioiden, kaupunkien, kaupunginosien, katujen, jokien ynnä muiden sellaisten erisnimiä. Tämä rajaus on tutkielman kirjoittajan oma ratkaisu. Alkuperäisteoksessa toistuvat usein kaupungit Berliini ja Moskova sekä Kaminerin kotikatu Schönhauser Allee. Berliini on Saksan liittotasavallan pääkaupunki ja siten Saksaan liittyvä käsite; Moskova taas on Venäjän federaation pääkaupunki. Tämän tutkielman puitteissa ei ole mieltä pitää yllä olevia esimerkkejä reaaliolina eikä etsiä suomennoksesta ja venäjännöksestä näille erisnimille käännösstrategioita. Esimerkkien

oletettu tuttuus lukijakunnan keskuudessa ei myöskään puolla niiden tutkimista reaaliaina tässä tutkielmassa. Kuitenkin on huomattava, että erisnimet *Berliini* ja *Moskova* ovat jo käännöksiä sinänsä: ne ovat transkriboituja vierassanoja suomen kielessä. Myös henkilöiden erisnimet on karsittu tutkittavista reaaliosta, esimerkiksi Kaminerin venäläisten ystävien erisnimiä ei ole analysoitu. Kertomuksissa esiintyvien ystävien nimiä, kuten Katja, Andrei, Sergej, Olga ja niin edelleen, ei edes voida pitää reaaliaina, sillä ne eivät ole yksistään minkään tietyn kulttuurin tai kansan parissa esiintyviä kulttuurisidonnaisia elementtejä. Niiden kirjoitusasun perusteella ne tosin voidaan liittää johonkin tiettyyn lähdekulttuuriin; samoin kuin erisnimet *Berliini* ja *Moskova* voidaan liittää Suomeen ja suomen kieleen⁴.

Sen sijaan kaikki muut erisnimet, esimerkiksi rakennusten, rakennelmien ja virastojen sekä taiteilijaryhmien ja elokuvakohtausten erisnimet, ovat analyysissa mukana, sillä ne on usein mainittu tekstissä vain erisnimellään. Näin kääntäjän on mahdollisesti selvitettävä lukijalle, mistä on kyse ja mihin jokin erisnimi liittyy. Tähän liittyvät myös **konnotaatiot**, joita nimet mahdollisesti kantavat. Konnotaatiolla tarkoitetaan sanan sivumerkitystä, joka usein sisältää voimakkaan tunnelatauksen (Häkkinen 1994: 173).

Tutkimusaineistosta on poimittu vain saksalaiset, neuvostoliittolaiset ja venäläiset reaaliat. Toisin sanoen muun maalaiset, kuten tutkimusaineistossa esiintyvät *Pretty Woman* -laulu sekä -elokuva, japanilaiset *Big John* -farkut ja *Clearasil*-puhdistusaine, on jätetty analysoimatta. Myöskään uskontoon viittaavia reaaliota ei ole huomioitu aineistoa tutkittaessa. Tutkielman tarkoituksena on keskittyä vain saksalaisiin sekä neuvostoliittolaisiin ja venäläisiin reaaliioihin.

---

⁴ Esimerkiksi Peter Newmark (1981: 70–73) käsittelee teoksessaan *Approaches to Translation* erisnimien kääntämistä. Toisena esimerkkinä on suomentaja Tapani Kärkkäisen mielenkiintoinen artikkeli *Kääntäjä rajalla: Päivän talo, yön talo* teoksessa *Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä* (1995: 68–82), jossa Kärkkäinen käsittelee muun muassa erisnimien kääntämistä ja erisnimien kääntämisen vaikeutta puolasta suomeksi kääntämässään romaanissa *Päivän talo, yön talo*. Vaikeuden kyseisessä käännoistyössä toi tapa käyttää teoksessa nykyisiä puolankielisiä ja entisiä saksalaisia maantieteellisiä nimiä riippuen siitä, mistä aikakaudesta oli kyse. Samoin erään naishahmon sukunimi kantoi merkitystä, jonka sanaleikki ei avaudu puolaa ymmärtämättömälle suomalaislukijalle. Niinpä sukunimi *Poploch*, joka tarkoittaa säikähdyttä ja paniikkia, päättyi suomennokeeseen muodossa *Panika*.

Tutkielmassa pidetään saksankielisiä neuvostoliittolaisia ja venäläisiä reaaliota käännöksinä, kuten aikaisemmin todettiin. Wladimir Kaminer on tehnyt jo kirjoittaessaan – tietoisia tai tiedostamattomia – päätöksiä siitä, kuinka hän välittää saksalaiselle lukijalle neuvostoliittolaisen tai venäläisen ilmiön. Koska on mahdotonta tietää, mistä venäjänkielisen reaalian sanamuodosta Kaminer on kääntänyt reaalian saksaksi, tutkielmassa ei voida käsitellä venäläisten reaalioiden käännsstrategioita saksan kielelle. Otetaan esimerkiksi vaikka venäjänkielisestä käännöksestä löytyvä neuvostoliittolainen/venäläinen reaalia *программа «Время»* (ohjelma ”Vremja”), jonka vastine on Kaminerin tekstissä saksaksi Tagesschau, joka on Saksassa erään uutislähetysten erisnimi. Saksankielisestä sanasta ei voida päätellä, onko Kaminer kirjoittaessaan ajatellut lähdesanaksi *Время*-uutisohjelmaa vai jotain muuta uutisohjelmaa. Samoin venäjän kääntäjä olisi aivan hyvin voinut käyttää käänöksessään yleistävää käännöstä *новости* (uutiset), sillä Tagesschau-sana on myös yleisnimi uutiskatsaukselle. Siksi tutkimustulokset olisivat vääristyneet, jos venäjänkielisten sanojen saksannosten käännsstrategiat tutkittaisiin ja analysoitaisiin.

Bulgarialaiset tutkijat Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006) käsittelevät teoksessaan *Непереводимое в переводе* reaalioiden kääntämisen lisäksi myös muun muassa **fraseologiaa**⁵, kaunokirjallisuuden puhekieltä ja murteita sekä **termejä** eräänlaisina vasteettomina sanoina kääntämisen kannalta. Tässä tutkielmassa on aineistosta otettu huomioon reaalioiden kuitenkin vain osa Vlahovin ja Florinin reaalioiden pitämistä sanoista ja ilmiöistä; tutkitut reaaliat perustuvat pitkälti Elisabeth Marksteinin (1999: 288) antamaan määritelmään reaaliasta⁶. Fraseologioita, puhekieltä tai termejä ei siis ole otettu tässä tutkielmassa mukaan reaalian määritelmään eikä niitä ole lähdeaineistosta etsitty eikä käsitelty ollenkaan.

Puhekielisyydet tutkimusaineistossa muodostavat suuren osan itse lähdeaiheesta, ehkä jopa yhden viidesosan koko tekstistä. Olisi siis mahdotonta ottaa huomioon jokaista

---

⁵ Fraseologia tarkoittaa 'sanontoja', 'sanontatapoja', 'lauseenparsia' ja 'korulauseita' *Suomen kielen perussanakirjan* (2004) määritelmän mukaan.

⁶ Elisabeth Marksteinin artikkelissa *Realia* teoksessa *Handbuch Translation* (1999: 288–291) on määritelty reaalia-käsite. Tämä määritelmä on luvussa 3.1. Myöskään Marksteinin mukaan *termi* ei kuulu reaaliioihin.

puhekielistä tai murteellista sanaa ja käsitellä sitä reaaliana. Syynä termin poisrajaukseen on eriävä mielipiteeni Sergei Vlahovin ja Sider Florinin (2006: 21) käyttämästä käsitteestä *termi*. Tosin he myöntävät, että reaalia ja termi poikkeavat toisistaan muun muassa sanan syntyemisessä ja termiltä puuttuu kansallinen sävy ja että termi on yksiselitteinen ilman konnotaatiota sen käyttäjälle (emt.; 22–23, 347). Näistä olen samaa mieltä, mutta en silti analysoi termejä vastineettomaiksi sanoiksi. Reiner Arntz (1986: 284) kirjoittaa, että termillä on tarkka määritelmä, jonka avulla eri kielten sanoja ja käsitteitä voidaan verrata keskenään, vastaavatko sanat ja käsitteet toisiaan. Jos määritelmä on molemmissa kielissä sama, on kyseessä sama termi. Toisin sanoen termejä ei koskaan käännetä, vaan niille etsitään vastineet kohdekielestä.

Tosin on huomattava termin ja reaalian käsitteiden samanlaisuus. Yksittäisen maan esimerkiksi hallinnollisen järjestelmän yksikkö voi olla yhtä aikaa sekä termi että reaalia. Termi se voi olla siinä mielessä, että yksiköllä voi olla joissain muissa maissa täydellinen funktionaalinen vastine ja yksikköjen määritelmät vastaavat täydellisesti toisiaan; sama hallinnollinen yksikkö voi olla reaalia siinä mielessä, että sille ei löydy vastineita kaikista maista, jolloin yksikkö on reaalia näille maille.

Myös Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 21) huomauttavat reaalian ja termin määritelmien samanlaisuudesta. Termi ei kuitenkaan ole kansallisesti tai historiallisesti sävyttynyt sana, kun taas reaalia liittyy nimenomaan tiettyyn kansaan. Monet termit myös luodaan keinotekoisesti – usein latinan tai kreikan kielen avulla, ja ne leviävät kielestä toiseen tarkoitteensa mukana uuteen kieliympäristöön. (Vlahov ja Florin 2006: 22–23.)

3 REAALIAT

3.1 Reaalian määritelmä

Reaalia-sana tulee latinankielisestä neutrisukuisen adjektiivin monikosta, *realis*, -e, mon. *realia*. Latinankielinen sana *realis* tarkoittaa suomeksi sanoja *aineellinen*, *esineellinen*, *todellinen*, *tosi-*, *tosiasiallinen*. Varsinkin filologisissa teksteissä sanalla tarkoitetaan usein konkreettisia, materiaalisia asioita ja esineitä. Käännöstieteessä sen merkitys on kuitenkin hieman erilainen: *reaaliolla* tarkoitetaan sanaa, joka nimittää itse kohteen. (Vlahov & Florin 2006: 20.) Koko tutkielman ajan puhuttaessa *reaaliasta* sanalla tarkoitetaan nimenomaan termiä ja käsitettä, joka määrittää konkreettisen referenttinsä (vrt. Vlahov ja Florin 2006: 20–21: *реалия-предмет* ja *реалия-слово*).

Reaalia-käsitteestä alettiin puhua vasta 1950-luvun alussa. Sergei Vlahovin ja Sider Florin mukaan Sobolevilla (1952) termi *реалия* (reaalia) esiintyy hänen teoksessaan *Пособие по переводу с русского языка на французский* sen nykymerkityksessä. (Vlahov & Florin 2006: 19 < L. N. Sobolev 1952.)

Sergei Vlahovin ja Sider Florinin käyttämä käsite *реалия* ei missään tapauksessa ole tutkijoidensakaan mielestä yksiselitteinen. Jokainen tutkija määrittelee omassa työssään reaalia-käsitteen erikseen. Reaaliolla on ja on ollut muitakin nimityksiä, jotka yleisimmin esiintyvät kirjallisuudessa reaalian synonyymeina: *безэквивалентная лексика* (vastineeton sanasto) (G. V. Tšernov 1958, Vlahov & Florin 2006: 19 mukaan), *экзотическая лексика* (eksoottinen sanasto) (A. E. Suprun 1958, Vlahov & Florin 2006: 20 mukaan), ja *экзотизм* (eksotismi) (V. P. Berkov 1973, Vlahov & Florin 2006: 50 mukaan) sekä toistakymmentä muuta nimitystä, jotka ovat enemmän tai vähemmän käyttökelpoisia reaalia-käsitteen vastineita Vlahovin ja Florinin mukaan (2006: 50). Siksi onkin tärkeää määritellä, mitä reaaliolla juuri tässä tutkielmassa tarkoitetaan.

Reaaliat (saks. *die Realie*, -n; ven. *реалия*) ovat tiettyyn kulttuuriin sidonnaisia sanoja, ilmiöitä tai käsitteitä. Ne ovat jonkin kansan, maan tai alueen arkipäivän, historian tai kulttuurin ilmiöitä, joilla ei ole vastinetta muilla kansoilla, muissa maissa tai muilla alueilla.

Reaalioiden kuuluvat sanat, ilmiöt, juhlapäivät, lyhenteet, tittelit, puhuttelut ynnä muut sellaiset. Ollessaan kulttuurisidonnaisia elementtejä niillä on myös lähdekulttuurin käyttäjälle jonkinlainen emotionaalinen merkitys. Reaalioiden eivät ole termit, joilla on tarkka määritelmä. Myöskään sananlaskut tai idiomaattiset sanonnat eivät ole reaalioiden. (Markstein 1999: 288–289.)

Sergei Vlahovin ja Sider Florinin mukaan (2006: 10, 59–60) reaalioiden ovat sanoja tai sanayhdistelmiä, joilla tarkoitetaan tietyn kansan arjen, kulttuurin, historiallisen aikakauden, sosiaalisen rakenteen, valtiollisen järjestyksen ja kansansatujen esineitä ja käsitteitä; reaalioiden tarkoitetaan tietyn kansan erikoisuuksia, jotka erottavat muut kansat tästä kansasta ja ovat vieraita muille kansoille; reaalioiden kantavat paikallista väriä. Näille sanoille ei yleensä löydy täydellistä vastinetta muista kielistä.

Hyvin samanlaisia ovat muidenkin reaalioiden tutkineiden tai reaalioiden perehtyneiden kuvaukset ja määritelmät reaalioiden. Werner Koller (1987: 146, 162) käyttää sanaa *landeskonventionelle Elemente* ja tarkoittaa sillä ”ilmaisuja, jotka liittyvät ominaisesti maakohtaisiin asioihin”, kuten tapoihin, käytäntöihin, rituaaleihin, stereotyyppeihin tai historiallisiin viittauksiin, sekä sanaa *Realia*, jonka merkitys sama on kuin edellisen: tietylle maalle ominaisia poliittisia, institutionaalisia ja sosiaalisia ilmiöitä.

Jotta lukija saisi yllä olevista määritelmistä konkreettisemmän kuvan, mitä reaalioiden on, esimerkkeinä suomalaisista reaalioiden voisivat olla vaikka *sisu*, *sauna* ja *kalakukko*, venäläisistä reaalioiden *sputnik*, *perestroika* ja *glasnost*, saksalaisista reaalioiden *Stasi* ja *Berliinin muurin murtuminen*.

Koska jokaisella käännosteoreetikolla tai reaalioiden tutkijalla on oma määritelmänsä reaalioiden käsitteelle, esitän lyhyesti myös määritelmän Peter Newmarkilta, joka poikkeaa tässä työssä käytetystä neljän eri tutkijan reaalioiden määritelmän yhdistelmästä. Newmark käyttää hyväkseen *komponenttianalyysia* (componential analysis) käännoksen analyysissa, jossa lähdekielen sanaa verrataan kohdekielen sanaan (Newmark 1988: 114). Tällä analyysilla haetaan samaa tarkoittavia sanoja, jotka eivät kuitenkaan ole **ekvivalentteja**, kielten välisiä täysin yksi yhteen vastaavia sanoja (emt.: 114). Otetaan esimerkiksi saksan kielen sana *stürzen*, joka tarkoittaa suomeksi muun muassa *kaatua* ja

pudota, mutta jolla on myös merkitys *kupsahtaa*, *syöksyä*, *suistua*, *pudota töksähtää*. Stürzen-sanalla viitataan siis äkilliseen ja voimakkaaseen kaatumiseen tai putoamiseen, eli *stürzen* kattaa useamman suomenkielisen sanan merkityksen. Kyseinen sana kuuluu siis vastineettomaan sanastoon kieliparissa saksa–suomi, mutta sitä ei voida pitää reaaliana tässä tutkielmassa määritellyn reaalia-käsitteen mukaan.

Peter Newmarkilla (1981: 70–83) ei myöskään esiinny käsitettä *reaalia*, jonka määritelmä vastaisi tässä pro gradu -tutkielmassa käytettyä reaalian määritelmää, vaan Newmark käyttää käsitteitä *proper names*, *historical institutional terms*, *international institutional terms*, *national institutional terms* sekä *cultural terms*, joiden alla Newmark esittelee erilaisia vastineettomia käsitteitä ja niiden mahdollisia käännostratkaisuja. Newmarkin käsitteistä *national institutional terms* vastaa jossain määrin Sergei Vlahovin ja Sider Florinin luokittelemia *yhteiskunta-poliittisia reaaliota* ja *cultural terms* vastaa pitkälti muita Vlahovin ja Florinin kategorisoimia reaaliota (Vlahov & Florin 2006: 20).

Tutkielmassa käytetty reaalian määritelmä on yhteenveto Serjei Vlahovin ja Sider Florinin, Elisabeth Marksteinin sekä Werner Kollerin reaalian määritelmistä.

3.2 Reaalioiden tunnistaminen

Reaalian tunnistaminen ei aina ole yksinkertaista. Juuri tähän vaaditaankin kääntäjältä erinomaista sekä lähde- että kohdekulttuurintuntemusta ja jatkuvaa ammattitaidon ylläpitämistä.

Esimerkkinä reaalian tunnistamisen vaikeudelle antaa Elisabeth Markstein (1999: 289): onko *lumi* reaalia? Lumi ei ole esimerkiksi Euroopassa tai Pohjois-Amerikassa reaalia, mutta se on tuntematonta esimerkiksi päiväntasaajan afrikkalaisille. Toisaalta taas arktisten alueiden kansoilla on tusina erilaista nimitystä lumelle; ovatko nimitykset meille eurooppalaisille reaaliota vai eivät?

Toisaalta tiukka reaalian määritelmä ei ole kääntäjän kannalta edes tarpeellinen (Markstein 1999: 289). Käytännön käännoistyössä riittää, kun kääntäjä tunnistaa mahdollisen reaalian ja sen mukanaan tuoman ongelman. Ensimmäiseksi kääntäjän on

tietysti tunnistettava ja tunnettava reaalia. Seuraavaksi kääntäjän on tunnettava reaalia niin hyvin, että hän osaa huomata reaaliaan liittyvät mahdolliset konnotaatiot lähdekulttuurissa. Juuri siksi kääntäjällä pitääkin olla erinomainen työkieliensä kulttuurintuntemus, jotta reaalia voidaan kääntää kohdekielelle. (Markstein 1999: 290.)

Kieli elää puhujiensa mukana. Sanat saavat uusia merkityksiä uudessa kontekstissa ja niihin liitetään erilaisia konnotaatioita. Kieli myös synnyttää koko ajan uutta sanastoa, jolle ei löydy vastineita muista kielistä: esimerkiksi venäjän kielessä on noin viisi prosenttia sanoja, joilla ei ole vastinetta suomen kielessä (Koskinen 1981: 62). Näin ollen kääntäjän ammattitaidon ylläpitäminen ja lähde- ja kohdekiel(t)en kehityksen seuraaminen ovat kääntäjälle käytännön työssä arvokkaita ja välttämättömiäkin ominaisuuksia.

3.3 Reaalioiden käännettävyys

Onko tekstin tai reaalioiden kääntäminen ylipäätään mahdollista, on ollut monen tutkijan keskeinen tutkimuskohde, josta muun muassa Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 8–9, 11) huomauttavat (huomaa myös Vlahovin ja Florinin teoksen nimi *Непереводимое в переводе* 'Kääntymätön käännoksessä') ja jota myös Werner Koller (1987: 146–147) ja Galina Denisova (1999: 52–59) käsittelevät.

Werner Koller nostaa esiin yleisen "käännettävyyden"⁷ ja reaalioiden "käännettävyyden": yksittäiset "kääntymättömät"⁷ sanat voidaan ymmärtää vastaavina vain siinä kulttuurissa, jossa niitä käytetään. Hän huomauttaa myös, että kaikkein "kääntymättömmämmätkin" sanat eivät esiinny yksinään, vaan yleensä jonkinlaisessa kontekstissa. Näin lukija pystyy lauseen, virkkeen, koko tekstin tai suuremman kontekstin perusteella päättelemään vieraan sanan merkityksen. (Koller 1987: 146–147.)

Galina Denisova esittelee ottamatta kantaa eri tutkijoiden näkemyksiä "käännettävyydestä" ja "kääntymättömyydestä" sekä tuo myös esille edellisten käsitteiden rinnalle ilmestyneen käsitteen "kaiken käännettävyys"⁸ (Denisova 1999: 53). Denisova (1999: 58) kirjoittaa, että

---

⁷ Werner Kollerin käyttämät sanat ovat *Übersetzbarkeit*, *übersetzbar*, *Unübersetzbarkeit* ja *unübersetzbar*.

⁸ Galina Denisovalla esiintyvä termi on *всепереводимость*.

jos käännöksen tarkoituksena on välittää lähdetekstin semanttinen sisältö, ”kääntymättömyyttä” ei silloin voi olla olemassa.

Jo heti teoksensa alussa Sergei Vlahov ja Sider Florinkin (2006: 10) toteavat, että kontekstistaan irrotettuina reaaliat tai muut elementit voivat olla käännöksen ulottumattomissa, mutta käytäntö on osoittanut, että myös ”elementin, jota ei ole mahdollista kääntää” voi kääntää.

Kuriositeettina voidaan mainita, että kun Vladimir Nabokovia kritisoitiin hänen englanniksi kääntämästään Aleksandr Puškinin ehkä tunnetuimmasta teoksesta *Jevgeni Onegin*, Nabokovin kerrotaan sanoneen: ”On mahdotonta välittää alkuperäistä, joten opetelkaa venäjää!” (Moore 2006: 57.)

Vaikka en tämän syvemmin paneudu sinänsä tärkeään ja mielenkiintoiseen filosofiseen pohdintaan käännettävyydestä ja kääntymättömyydestä, haluan tuoda esille tutkijoiden ajatuksia kyseisestä ongelmasta. Tässä tutkielmassa pidetään mahdollisena kääntää kaikki kirjoitetut tekstit ja kaikki olemassa olevat sanat, tavalla tai toisella: vähintäänkin selittämällä vieras, vastineeton sana tai realia voidaan välittää sen sisältö vieraalle kielelle (vrt. Denisova). Jos tällaista näkökulmaa ei otettaisi, olisi vaikea perustella syytä tähän tutkimukseen tai esitellä eri vaihtoehtoja reaalioiden kääntämiselle.

3.4 Reaalioiden kääntäminen

Kääntäminen on monitasoista toimintaa. Kääntäminen ei ole sanojen kääntämistä kielestä toiseen, sanakirjasta otettujen vastineiden laittamista paperille peräkkäin, vaan käännettäessä on otettava huomioon monia seikkoja, joita maallikon ei tule edes ajateltua. Käännökseen kuuluvat tekstin sisäiset tekijät, kuten sanavalinnat, lauseiden rakenne ja tekstin **koheesio**, sekä ulkoiset tekijät, kuten tekstin asettelu, kulttuurinen konteksti, käännöksen aika- ja paikkaolosuhteet ja niin edelleen. Käännettäessä teksti toiselle kielelle täytyy ottaa huomioon nämä molemmat seikat, tekstin sisäiset ja ulkoiset tekijät;

kääntäminen on tekstin välittämistä vieraaseen kulttuuriin⁹. Kääntäjän on tunnettava hyvin molemmat, lähde- ja kohdekulttuurit, voidakseen saada aikaan hyväksyttävän käännöksen.

Kun kääntäjä on analysoinut käännettävän tekstin, selvittänyt itselleen tekstin sisäiset ja ulkoiset tekijät ja on valmis kääntämään, kääntäjä saattaa törmätä sanatason ongelmiin. Ongelmia saattaa tietysti esiintyä millä tahansa tekstin tasolla, mutta yksi näistä erityistä osaamista ja kokemusta vaativista seikoista ovat reaaliat.

Tekstin lukijalle – siten myös kääntäjälle – tuntemattomin reaalia on *vieras* reaalia (A)2. (ks. reaalioiden paikan mukaan jäsentävä kategoriointi alapuolella luvussa 3.5), toisin sanoen tekstin kirjoittajan käyttämä vieraan kulttuurin reaalia. Reaalian ymmärtäminen on helpompaa, kun kyseessä on *oma* (A)1. tai *vieras kansainvälinen* (A)2.a reaalia, kuten *sombrero*. Tällöin kirjailija voi luottaa lukijoidensa taustatietoon ja olettaa jo etukäteen lukijan tietävän, mitä kyseisellä reaaliolla tarkoitetaan, eikä reaalia vaadi tällöin tekstissä selventämistä. (Vlahov & Florin 2006: 95.) Kääntäjän on silti varottava kansainvälisen, näennäisesti helpon tuntuisesti välitettävän reaalian kääntämistä kohdekieleen. Kääntäjän on oltava kansainvälistenkin reaalioiden välittämisessä tarkkana: on tarkistettava, esiintyykö vierasperäinen sana ylipäätään kohdekieleessä, vastaako kohdekielen vierasperäinen sana merkitykseltään lähdekielen sanaa sekä millaisen muodon sana on saanut siirtyessään kohdekieleen (emt.: 95–96). Vielä vähemmän selitystä kaipaavat *paikalliset* reaaliat (A)1.b. Näitä ovat usein esimerkiksi entisen Neuvostoliiton eri kansojen ja kulttuurien arjen reaaliat, jotka ovat hyvin tunnettuja entisten neuvostoliittolaisten lukijoiden keskuudessa.

3.4.1 Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan lähdekulttuurin ja -kielen vieraiden elementtien poistamista käännöksestä ja käännöksen kielen tuomista kohdelukijan lähelle. Friedrich

---

⁹ On myös olemassa käännöksiä kielestä toiseen, joissa käännöksen kohdekulttuuri on sama kuin lähdetekstin kulttuuri. Hyvänä esimerkkinä on suomennos suomenruotsalaisen ruotsiksi kirjoittamasta tekstistä: kieli vaihtuu, mutta kulttuuri pysyy samana.

Schleiermacherin mukaan kirjailija ikään kuin siirretään lukijan luokse. (Saksa 2004: 99–100.) Kotouttamisstrategian valitessaan kääntäjä voi muuttaa henkilöiden nimiä ja paikannimiä valitsemalla kohdekielestä vastaavanlaisia esimerkiksi ääntämykseltään tai merkitykseltään. Vieraita tapoja ja ilmiöitä kääntäjä sellittää tai muuntaa ne vastaamaan käännöksen kohdekulttuurin tapoja (Komissarov 1999:146–153; Vlahov & Florin 2006: 5). Kun kyse on reaaliosta, kääntäjä voi päätyä kotouttamisen strategiaan: kääntäjä avaa reaalian merkityksen lukijalle, kääntäjä selittää reaalian, lisää attribuutin reaaliaan, laittaa alaviitteen tai sanaston teoksen loppuun. Kun kääntäjä kotouttaa käännöksensä kohdekulttuuriin ja -kieleen, hän on valinnut **vapauden** irrottautua kauemmaksi kirjailijan luomasta tekstistä (Saksa 2004: 159).

Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 13) huomauttavat, että tämän päivän media on tuonut kaukaisemmatkin maat lukijaa lähelle ja lukijan tietämys vieraistakin ilmiöistä on nykyään parempi kuin ennen. Tämä tietysti helpottaa kääntäjän työtä jossain määrin.

Erilaisia kotouttamiseen liittyviä käännösratkaisuja sekä muita reaalioiden käännösstrategioita on valotettu lisää luvussa 3.6.

3.4.2 Vieraannuttaminen

Kotouttamisen vastakohtana on **vieraannuttaminen**. Vieraannuttamisella tarkoitetaan käännösstrategiaa, jossa käännökseen jätetään tarkoituksella vieraita sanoja, käsitteitä ja erisnimiä ynnä muita sellaisia. (Koller 1987: 54, 164; Vlahov & Florin 2006: 5.) Päinvastoin kuin kotouttamisessa lukija siirretäänkin kirjailijan luokse (vrt. Friedrich Schleiermacherin ajatus). Kääntäjä voi valita käännösstrategiaksi vieraannuttavan kääntämisen, jolloin lukija huomaa tekstiä lukiessaan, että kyse on käännöksestä, taikka lukija huomaa vieraaseen kulttuuriin sijoittuvasta lukijan äidinkielellä kirjoitetusta tekstistä vieraannuttavan kirjoitustavan. Vieraannuttavassa käännöstavassa kääntäjä jättää selittämättä kohdekulttuurille vieraita ilmiöitä ja reaaliota ja antaa lukijalle mahdollisuuden tutustua itse lähdekielisen tekstin ja lähdekulttuurin ilmiöihin. Vieraannuttavalla käännöksellä kääntäjä rikastaa kohdekieltä sekä tuo siihen uusia käsitteitä (Saksa 2004: 137). Samalla hän pysyttäytyy lähellä alkuperäistekstiä; hän on **uskollinen** kirjailijan valitsemille sanoille ja ajatuksille (Komissarov 1999:146–153; Saksa 2004: 159).

Myös erilaisia vieraannuttamistapoja, joilla reaalia välitetään kohdekieleen, on esitelty luvussa 3.6.

3.5 Reaalioiden jaottelu Sergei Vlahovin ja Sider Florinin mallin mukaan

Tässä tutkielmassa reaaliota ei ole analysoitu niiden aihepiirien, kategorioiden, mukaan, vaan reaaliat on tutkittu ja tarkasteltu käänösstrategioidensa perusteella. Reaalioiden aihepiirien ja reaalioiden käänösstrategioiden välillä voidaan löytää kuitenkin tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia tuloksia, ja siksi myös katsaus reaalioiden kategorisointiin on aiheellinen.

Tässä luvussa esitellään ensin Sergei Vlahovin ja Sider Florinin (2006) reaalioiden kategorisointijärjestelmä tarkemmin ja annetaan esimerkkejä reaaliosta jokaisessa eri kategoriassa ja alakategoriassa. Luokittelu löytyy bulgarialaisten tutkijoiden teoksen *Непереводимое в переводе* sivuilta 64–89. Neljännessä luvussa on esitelty tutkielman tutkimusaineiston reaaliota Vlahovin ja Florinin yksinkertaistetun kategorisoinnin mukaan.

Tutkielmassa käytetty reaalioiden luokittelu perustuu Sergei Vlahovin ja Sider Florinin luomiin kategorioihin. Vlahov ja Florin (2006: 62) huomauttavat, ettei heidän reaalioiden luokittelunsa pyri täydellisyyteen eikä tietyn reaalian pysyvään luokitteluun tietyn kategorian alle.

Sergei Vlahovin ja Sider Florinin teorioiden käytön suosio ja niihin tukeutuminen tässä pro gradu -tutkielmassa perustuu ensinnäkin siihen, että kyseiset tutkijat ovat tutkineet paljon ja pitkään reaaliota sekä kirjoittaneet reaaliosta useita tutkimuksia ja artikkeleita; heidän tuntemuksensa ja tietämyksensä reaaliosta on suuri. Toisekseen muut käyttämäni tutkijat, jotka käsittelevät reaaliota, vähintäänkin viittaavat teksteissään Vlahoviin ja Floriniin tai mainitsevat heidän teoksensa suositeltavana lisäluettavana kirjallisuusluettelossa tutkimustensa tai artikkeleidensa lopussa.

Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 63) jakavat reaaliat neljään eri pääluokkaan, joissa jokaisella on vielä alaluokkia ja alaluokan alaluokkia. Pääkategoriat ovat (I) *reaaliat, joilla*

on esineellinen referentti, (II) paikan mukaan jäsentyvät reaaliat, (III) ajalliset reaaliat sekä (IV) käännokselliset reaaliat. Tutkielmassa esitellään tarkemmin esineelliset reaaliat, sillä tämän luokittelun pohjalta on muokattu tätä pro gradu -tutkielmaa varten yksinkertaistettumpi luokittelu, johon myös tutkimusaineiston analyysi perustuu. Tämän jälkeen kerrotaan yleisesti muista pääluokista.

Tutkielmaan on otettu esimerkkejä kategoriaan (I) *esineellisiin referentteihin viittavat reaaliat* kuuluvista reaatioista lähinnä Vlahovin ja Florinin antamista esimerkeistä; osa esimerkeistä on tutkielman kirjoittajan. Esimerkit ovat suomenkielisiä.

(I) Esine-reaaliat voidaan jakaa: maantieteellisiin reaatioihin, etnografisiin reaatioihin ja yhteiskunta-poliittisiin reaatioihin.

Maantieteelliset reaaliat voidaan jakaa edelleen fyysisen maantieteen kohteiden nimityksiin: *preeria, mistraali, tornado*, maantieteellisten kohteiden nimityksiin, jotka liittyvät ihmisen toimintaan: *akvedukti*, sekä kotoperäisten kasvien ja eläinten nimityksiin: *kiivi, koala*.

Etnografisiin reaatioihin kuuluvat:

1. Arki:

- a) ruoka ja juoma sekä ruokailupaikat: *spagetti, tequila, taverna*.
- b) vaatteet sekä korut: *kimono, tooga*.
- c) asunto, kalusteet ja astiat: *iglu, samovaari*.
- d) liikenne (välineet ja kuljettajat): *rikša, gondolieeri*.
- e) muut: *mahorkka*.

2. Työ:

- a) työntekijät: *farmari*.
- b) työvälineet: *lasso*.
- c) työjärjestöt: *kolhoosi*.

3. Taide ja kulttuuri:

- a) musiikki ja tanssi: *blues; tarantella*.
- b) musiikki-instrumentit: *balalaikka, banjo*.
- c) kansanrunous: *saaga*.
- d) teatteri: *kabuki(-teatteri)*.
- e) muut taiteet ja taide-esineet: *ikebana; origami*.
- f) taiteilijat: *trubaduuri*.
- g) tavat ja rituaalit: *ramadan*.
- h) juhlat ja pelit: *kiitospäivä; kriketti*.
- i) mytologia: *Väinämöinen, Pakkasukko*.
- j) uskonnolliset kultit ja niiden seuraajat sekä kulttirakennukset ja kulttiesineet:
apotti, laama; synagoga; rukousnauha.
- k) kalenteri: *kiinalainen kalenteri*.

4. Etniset kohteet:

- a) kansan tai kansallisuuden nimi: *apassi, bantu*.
- b) kutsumanimet (leikkisät tai loukkaavat): *ryssä*.
- c) henkilöiden nimet asuinpaikan mukaan: *jenkki*.

5. Mitat ja rahat:

- a) mittayksiköt: *jaardi, naula*.
- b) rahayksiköt: *punta, rupla*.

Yhteiskunta-poliittisiin reaalioidiin lasketaan kuuluvaksi seuraavat alakategoriat:

1. Hallinnollisalueellinen rakenne:

- a) hallinnollisalueelliset yksiköt: *lääni, kantoni*.
- b) asuinalueet: *getto*.

c) asuinalueen osat: *agora, forum*.

2. Valtiovallan elimet ja viranomaiset:

a) valtiovallan elimet: *knesset, duuma*.

b) viranomaiset: *tsaari, ajatolla(h)*.

3. Yhteiskuntapoliittinen elämä:

a) poliittiset järjestöt ja poliittiset vaikuttajat: *Ku Klux Klan; hatut*.

b) isänmaalliset ja yhteiskunnalliset liikkeet: *fennofiilit, Lapuan liike*.

c) sosiaaliset ilmentymät ja liikkeet sekä niiden edustajat:

bolševismi; lobbarit, hipit.

d) tittelit, puhuttelut, arvot: *lisansiaatti; sir, ruhtinas*.

e) virastot: *maistraatti*.

f) oppilaitokset ja koulutusinstituutiot: *peruskoulu, college; kampus*.

g) säädyt ja kastit sekä niiden jäsenet: *brahmaani, samurai*.

h) säätyjen merkit ja symbolit: *puolikuu, Union Jack*.

4. Sotaan liittyvät reaaliat:

a) yksiköt: *legioona, kohortti*.

b) aseet: *jalkajousi, musketti*.

c) vaatetus: *haarniska, kasakkaunivormu*.

d) sotilaat: *sadanpäällikkö, vänrikki*.

Hyvin samantapainen esineellisiin referentteihin viittavien reaalioiden luokittelu löytyy myös Vasili Vinogradovilta. Hän jaottelee reaaliasanat kuuteen eri pääluokkaan: arki, etnografia ja mytologia, luonto, valtion hallinnollinen rakenne ja yhteiskuntaelämä, erisnimet sekä assosiativiset symbolit. (Vinogradov 1978: 90–97.)

(II) *Paikan mukaan jäsentyvä* reaalioiden kategorisointi koskee edellisiä esineellisiin referentteihin viittavia reaaleja, mutta Sergei Vlahov ja Sider Florin tarkastelevat niitä eri

näkökulmasta. Näkökulmia on kaksi: (A) reaalian tarkastelu yhden kielen sisällä (1) omina ja (2) vieraina reaalioiden sekä (B) reaalian tarkastelu kieliparin näkökulmasta. Yhden kielen sisäiset omat reaaliat jakaantuvat vielä (a) kansallisiin, (b) paikallisiin ja (c) mikropaikallisiin reaalioiden; vieraiden reaalioiden tarkastelu jakaantuu (a) kansainvälisiin sekä (b) alueellisiin reaalioiden. Kieliparin sisällä tapahtuva reaalioiden tarkastelu voidaan jakaa (1) kotimaisiin ja (2) ulkomaisiin reaalioiden. (Vlahov ja Florin 2006: 71.) Kaavio näyttää seuraavanlaiselta:

(A) Reaalian tarkastelu yhden kielen sisällä:	(B) Reaalian tarkastelu kieliparin sisällä:
1. Omat reaaliat:	1. Kotimaiset reaaliat
(a) kansalliset	2. Ulkomaiset reaaliat
(b) paikalliset	
(c) mikropaikalliset	
2. Vieraat reaaliat:	
(a) kansainväliset	
(b) alueelliset	

Paikan mukaan jäsentyvän luokituksen tarkoituksena on tuoda esille reaalian käynnöksen riippuvuus paikasta (maasta, kansasta, kaupungista ja niin edelleen) sekä kielestä. Reaalian tarkastelussa yhden kielen sisällä paneudutaan tunnistamaan reaalia. Vaikeinta on tunnistaa oman kielen reaalioiden, sillä ne ovat usein ikivanhoja sanoja, jotka ovat säilyneet entisestä kielestä. (Vlahov & Florin 2006: 71–72.) Suomen kielestä voidaan antaa esimerkkinä sana *pirtti*, jonka harva suomenkielinen tunnistaisi reaaliaksi. Reaalioiden tarkastelu kahden kielen välillä on juuri käynnöstoimintaa ja liittyy sanakirjatyöhön sekä ylipäätään tarkasteltavien kielten kontrastiiviseen tutkimukseen (emt.: 72).

Ajallisiin reaalioidhin (III) voidaan niin ikään sijoittaa kaikki esineellisiin referentteihin viittaavat reaaliat. Reaalioiden ajallinen tarkastelu voidaan jakaa yksinkertaisesti *nykyisiin reaalioidhin* ja *historiallisiin reaalioidhin*. (Vlahov & Florin 2006: 79.) Neljäs pääluokka *käännökselliset reaaliat* käsittelee nimenomaan reaalia-sanojen eri käännösstrategioita, joita seuraavassa alaluvussa on esitelty (emt.: 63).

Tässä tutkielmassa ei paneuduta tämän syvällisemmin Vlahovin ja Florinin esittämiin pääluokkiin, sillä tämän tutkielman puitteissa tarkka kategorisointi olisi turhaa.

3.6 Reaalioiden käännösstrategioita

Tutkielmassa esitetyt reaalioiden käännösstrategiat perustuvat Sergei Vlahovin ja Sider Florinin (2006: 102–110), Elisabeth Marksteinin artikkelissa *Realia* teoksessa *Handbuch Translation* (1999: 288–291), Vilen Komissarovin (1999: 177–178) sekä Werner Kollerin (1987: 162–165) esittämiin käännösmalleihin. Alempana esitetyt käännösstrategiat ovat yhdistelmä näiden viiden tutkijan antamista malleista, sekä lisänä on otettu tutkijoilla esiintymättömät heti ensimmäisessä alaluvussa esitelty *suora käännös* ja viimeisessä alaluvussa esitelty *takaisinkäännös*. ”Suora käännös” käsitteenä ja reaalian käännösstrategiana esiintyy tosin muun muassa Runo Ingellä (1990: 210–211) sekä Ritva Leppihalmeella (2001: 141). *Suoralla käännöksellä* Inge ja Leppihalme tarkoittavat kuitenkin tässä tutkielmassa mainittua *vierassanaa* ja *sitaattilainaa*. Viimeisessä alaluvussa esiintyvä *takaisinkäännös*, jota kukaan tutkijoista ei mainitse, on otettu tässä tutkielmassa omaksi kategoriakseen, koska se voi tutkimusaineiston luonteen vuoksi olla yksi tapa siirtää reaalia käännökseen. Takaisinkäännöstä ei kuitenkaan voi pitää varsinaisena käännösstrategiana, vaan sitä voi käyttää palautettaessa reaalia takaisin lähdekulttuuriinsa.

Huomautettakoon vielä, että Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 101) jakavat reaalioiden käännösstrategiat kahteen: **transkriptioon** ja kääntämiseen, joista jälkimmäinen jakaantuu useaan eri käännöstapaan. Tällaista jaottelua tässä työssä ei ole kuitenkaan sen epäloogisuuden vuoksi käytetty, vaan kaikki käännösstrategiat on rinnastettu toisiinsa samanarvoisina, ja kaikkia käännösstrategioita pidetään toistensa mahdollisina korvikkeina.

3.6.1 Suora käännös

Tutkielmassa käytetään ilmaisua *suora käännös*, kun reaalia on käännetty sanasanaisesti lähdekielestä kohdekieleen. Tällaista reaalia ei ole käännetty kohdekulttuurin analogialla eikä reaalia ole käännetty luomalla uusi sana **semanttisen** piirteensä, merkityssisältönsä mukaan. Suora käännös voisi olla venäjänkielisestä reaaliasta *самовар* (samovaari) suomennettu *itsekeittäjä* (esimerkki Marksteinilta 1999: 291), jonka merkitystä tuskin kukaan ymmärtäisi. Tämä ei silti tarkoita, ettei suoraa käännöstä voi käyttää reaalian käännösstrategiana. Kaminerin *Russendiskon* lause „*Wir hätten dich auch gerne in die Partei aufgenommen*” on käännetty suomeksi ”*Me olisimme ottaneet sinut kernaasti puolueeseen...*”. Tässä esimerkissä sanan *Partei* suomennos *puolue* on analysoitu suoraksi käännökseksi.

3.6.2 Käännöslaina

Käännöslainasta puhutaan silloin, kun reaaliasta muodostetaan uusi kohdekielen sana semanttisen piirteen perusteella. Esimerkkinä käännöslainasta Elisabeth Markstein antaa usein lainatun engl. *skyscraper* / saks. *Wolkenkratzer* / ven. *небоскреб* / suom. *pilvenpiirtäjä* -esimerkin (Markstein 1999: 291). Kaikkien kielten sanan merkitys on se, että rakennus on niin korkea, että se koskettaa taivasta. Suurin osa käännöslainoista on sanaliittoja (Vlahov & Florin 2006: 104).

Sergei Vlahovilla ja Sider Florinilla (2006: 104) on myös käsite **puolikäännöslaina**, josta he antavat esimerkkinä saksankielisestä reaaliasta *Drittes Reich* venäjäksi muodostetun *третьи рейх*. Tässä puolikäännöslainassa toinen osa sanaliitosta on käännetty (drittes → третий) ja toinen osa **translitteroitu** (Reich → рейх). Tässä tutkielmassa puolikäännöslainaa ei ole otettu omaksi kategoriakseen, eikä tutkimusaineistossa puolikäännöslainoja esiinny.

3.6.3 Sitaattilaina, vierassana

Sitaattilainassa tai **vierassanassa** reaalia siirretään kohdekieleen sellaisenaan (Markstein 1999: 291). Erilaisia kirjainmerkkejä käyttävien kielten välillä, esimerkiksi

venäjän ja suomen välillä, reaalia translitteroidaan. Tällöin sana välitetään kielestä toiseen kirjain kirjaimelta noudattamatta sanan lähdekielen ääntämistä. **Transkriboinnissa** (myös transkriptio) otetaan huomioon kohdekielen foneettiset, morfologiset ja grafeemiset säännöt (Markstein 1999: 291). Transkriptiossa pyritään tosin sanoen siirtämään sana kohdekielen sen ääntämyksen mukaisesti ja sanan taivutus vastaa kohdekielen sääntöjä. Esimerkiksi suomen kielen sana *sauna* on siirretty (saks. *die Sauna*) tai translitteroitu (ven. *сауна*) moneen kieleen sellaisenaan. Elisabeth Markstein (1999: 291) huomauttaa, että lähdekulttuurin reaalian ollessa substantiivi, se kirjoitetaan isolla alkukirjaimella siirrettäessä saksaan. Transkriboinnista esimerkkinä voisi olla venäläinen reaalia *колхоз*, joka on saanut suomessa muodon *kolhoosi* ja saksassa *die Kolchose*. Marksteinin tavoin myös Werner Koller (1987: 162–163) ja Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 102–103) antavat translitteroinnin ja transkriboinnin yhdeksi reaalioiden välittämisen vaihtoehdoksi.

Lyhenteet siirretään yleensä sellaisinaan saksan kieleen. Tässä esimerkkinä Elisabeth Markstein antaa muun muassa lyhenteet *USA* ja *PC*. Lyhenteitä harvoin avataan saksankielisiksi, jonka jälkeen avattujen lyhenteiden perusteella muodostetaan uusi lyhenne. Toisaalta SNG-lyhenne [sanoista *Союз независимых государств* (Itsenäisten valtioiden yhteisö)] on saksaksi *GUS* (Gemeinschaft Unabhängiger Staaten). (Markstein 1999: 291.) Suomen kielessä käytäntö kyseisten esimerkkien kohdalla on sama: Samat Marksteinin antamat esimerkkilyhenteet esiintyvät suomenkielisinä juuri *USA*- ja *PC*-muodossaan, ja SNG-lyhenne tunnetaan Suomessa lyhenteenä *IVY*. *USA*-lyhenne on yleisesti venäjässä tunnettu lyhenteenä *США* (Соединенные Штаты Америки), ja *PC*-lyhenne tunnetaan lyhenteenä *ПК* (персональный компьютер). Yhdistyneiden kansakuntien suomenkielinen lyhenne on *YK*; Yhdistyneiden kansakuntien saksankielinen lyhenne on joko englannin kielen mukaan *UN* (United Nations) tai *UNO* (United Nations Organisation) tai saksan kielen mukaan *VN* (Vereinte Nationen); Yhdistyneiden kansakuntien venäjänkielinen lyhenne on *ООН* (Организация Объединенных Наций). Sitaattilainan käyttö lyhenteiden välittämisessä kieleen on siis kirjavaa.

3.6.4 Analogia

Reaalia voidaan kääntää kohdekieleen käyttämällä lähdekielen vastaavanlaista käsitettä. Tällöin puhutaan **analogian** muodostamisesta. Reaalia käännetään kohdekulttuurista löytyvällä samalla merkitystä tai lähes samaa merkitystä vastaavalla sanalla, esimerkiksi sanan funktion mukaan (Markstein 1999: 291). Analogia onkin usein reaalian funktionaalinen vastine. Yksinkertainen esimerkki selventämään analogiaa on suomenkielinen reaalia *ulko(asiain)ministeriö*, joka käännettäisiin venäjäksi sanalla *министерство иностранных дел* ja saksaksi sanalla *Auswärtiges Amt*. Tässä esimerkkitapauksessa reaaliat vastaavat funktioiltaan hyvin pitkälti toisiaan. Esimerkkinä lähes samoja funktionaalisia vastineita olevista reaaliosta ovat Saksan Standesamt sekä Suomen maistraatti ja väestörekisteri: Standesamtin tehtävät kattavat sekä maistraatin että väestörekisterin tehtäviä. Niinpä *Standesamt* voitaisiin kääntää suomeksi sanalla *maistraatti* tai *väestörekisteri*. Venäjällä Standesamtin lähin vastine olisi *отдел записи актов гражданского состояния (загс)*.

3.6.5 Hyperonyymi

Hyperonyymi eli yläkäsite on yksi reaalioiden käännsstrategioista; alakäsite muutetaan yläkäsitteeksi. Yleistämällä lähdekielinen reaalia voidaan säilyttää reaalian asiasisältö käänöksessä, mutta lähdekielen reaalian korvaaminen hyperonyymilla kohdekieleessä hävittää lähdekielisen reaalian tuoman kansallisen värisävyn sekä konnotaatiot, jotka siihen lähdekieleessä liitetään (Vlahov & Florin 2006: 107). Hyperonyymien käytön reaalian käännsstrategiana havainnollistamiseksi mainittakoon *työterveyslääkärin* korvaaminen venäjässä sanalla *врач* (lääkäri). Samanlainen on Sergei Vlahovin ja Sider Florinin (2006: 107) antama esimerkki venäjänkielisen *нарзан-* tai *боржоми-*sanon kääntäminen *kivennäisvedeksi*.

3.6.6 Hyponyymi

Edellisessä luvussa oli kyse yleistämisen strategiasta. Vastaavasti kääntäjän on mahdollista konkretisoida reaalia tarkemmaksi käsitteeksi kohdekieleen. Toisin sanoen

hyperonyymi tarkennetaan **hyponyymiksi**, alakäsitteeksi. *Osastopäällikkö* voitaisiin venäjäntää sanalla *начальник отдела экспортных операций* (vientiosaston päällikkö). Venäjänkielinen *специалист* (asiantuntija) voitaisiin suomentaa *korjaajaksi*.

Hyperonyymin ja hyponyymin rinnalla käänösstrategiana löytyy **kohyponyymi**. Kohyponyymilla tarkoitetaan hierarkian samalla tasolla olevia käsitteitä: jos kukan hyponyymeja ovat ruusu ja tulppaani, niin ruusu ja tulppaani ovat suhteessa toisiinsa kohyponyymeja (Leppihalme 2001: 143). Koska tällainen reaalian välittämistapa toiseen kieleen on Ritva Leppihalmeen (2001: 143) mukaan harvinainen eikä tällaista esiinny tämän tutkielman tutkimusaineiston analyysissä, on kohyponyymi käänösstrategiana jätetty tästä tutkielmasta pois.

3.6.7 Selittävä käänös

Selittävä käänösstrategia reaalielle on hyvinkin kätevä ratkaisu. Selittävän käänöksen käyttäminen reaalian siirtämisessä käänökseen antaa mahdollisuuden avata kohdekieliselle lukijalle lähdekielen reaalian tarkoituksen ja siihen mahdollisesti sisältyvän piilomerkityksen tai muun konnotaation (Markstein 1999: 291). Reaalialia selitetään **attribuuteilla**¹⁰ tai muilla lisäyksillä. ”*Они играли в лопту, русский бейсбол.*” (”He pelasivat *laptaa*, venäläistä pesäpalloa.”) Tässä esimerkissä *лппта* (venäläinen polttopallo) on attribuutin avulla selitetty venäläiseksi pallopeliksi. Saman lailla voitaisiin myös selittää Suomeen liittyvät historialliset reaalit, hatut ja myssyt: ”*1700-luvulla Ruotsissa tärkeimmät puolueet olivat hatut ja myssyt.*” „*Im 18. Jahrhundert waren die Hüten, die Unterstützung von Frankreich gegen Russland suchten, und Mützen, die gute Beziehungen zu den Russen unterhalten wollten, die wichtigsten Parteien in Schweden.*” Tässä esimerkissä on huomattava lisäksi suomenkielisten hattu- ja myssy-sanojen saksannokset, jotka ovat suoria käänöksiä.

Werner Koller (1987: 164) kuitenkin huomauttaa, ettei selittävä käänös ole jokaisessa yhteydessä hyväksyttävä, jos sama reaalialia esiintyy samassa tekstissä useamman kerran,

---

¹⁰ Esimerkeissä selittävä attribuutti on alleviivattu.

vaan selittävä käännösstrategia on varsin rajallinen. Toistuvalla reaaliolla on tällöin löydettävä muu käännöstapa, kuten sitaattilaina tai käännöslaina (Koller 1987: 164).

3.6.8 Kontekstikäännös

Selittävää käännöstä lähellä on myös niin sanottu kontekstikäännös. Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 109) kuvailevat kontekstikäännöstapaa tarkemmin: kontekstikäännöksessä itse reaalia tai sen vastine puuttuu käännöksestä, mutta reaalian sisältö on välitetty käännökseen kontekstin avulla. Lause ”*Tuolla on joku keskiolutkuppila.*” voitaisiin kääntää ”*Там можно пить пиво*” (Tuolla voi juoda olutta). Vaikka keskiolutkuppila-reaalia ei esiinnykään sanana tai sanaliittona käännöksessä, kohdekielinen lukija ymmärtää lauseen, eikä lauseen sisältö tai sen merkitys ole muuttunut. Kersti Juva (2005: 18–19) muistuttaa, ettei lukijaa tai lukijan kykyä ymmärtää kontekstistaan uusia sanoja pidä aliarvioida.

3.6.9 Sanasto, alaviitteet

Romaaniin tai muuhun kaunokirjalliseen tekstiin voidaan lisätä sanasto. Tieteellisissä teksteissä taas alaviitteet ovat vartenotettava vaihtoehto. Sanaston ja alaviitteiden käytön reaalian välittämisessä tulee olla perusteltua, sillä varsinkin alaviitteet katkaisevat lukuprosessin ja sitä kautta häiritsevät lukemista. Elisabeth Markstein suosittelee jonkun muun käännösstrategian käyttämistä. (Markstein 1999: 290.)

3.6.10 Takaisinkäännös

Tässä tutkielmassa on reaalioiden luonteen vuoksi otettu vielä yksi tutkijoilla esiintymätön käännösstrategia, takaisinkäännös. Kaikki Neuvostoliittoa tai Venäjää koskevat reaaliat, jotka ovat kirjoitettu saksaksi ja esiintyvät venäjännöksessä takaisinkäännettyinä, on usein luokiteltu takaisinkäännöksiksi, ellei niitä ole yleistetty, konkretisoitu tai muulla tavoin käännetty venäjäksi. Takaisinkäännöksestä esimerkkinä voisi olla Rubel- tai rupla-sana, jonka venäjännöstä *рубль* ei voi pitää minään yllä olevista käännösstrategioista. Takaisinkäännöksiä esiintyy vain tutkimusaineistossa venäjännöksessä.

Yksi mahdollisuus on jättää reaalia kokonaan pois käännöksestä. Tätä en kuitenkaan käsittele erikseen käänносstrategiana, mutta reaalioiden poisjätöt käänноksistä on merkitty taulukoihin.

Yhteenvetona totean, että ylempänä on esitetty kaksitoista erilaista tapaa – jos lasketaan mukaan *puolikäännöslaina*, *kohyponyymi* sekä *poisjätö* – välittää reaalia kohdekieleen.

3.7 Käännösstrategian valinta

Ei ole olemassa mitään yleispätevää sääntöä, kuinka reaalia käännetään tai millaista ratkaisua missäkin käänноstilanteessa on käytettävä. Jokainen reaalia on erilainen, jokainen lähdeteksti on erilainen, jokainen käänноstä ympäröivä tilanne on erilainen, jokainen kohdeyleisö on erilainen, jokainen käänноksen lukutilanne on erilainen. Olipa käänнос tarkoitettu sitten suurelle, kaunokirjallisuutta lukevalle yleisölle, tai pienemmälle lukijakunnalle, kuten paperikoneen asentajille tai yhdelle yksityishenkilöllekin, niin kääntäjän tarvitsee harkita sopivaa käänноsratkaisua jokaisessa tilanteessa erikseen. Kääntäjän on pyrittävä oman ammattitaitonsa, kielitaidon sekä lähde- ja kohdekulttuurien tuntemuksen, avulla pääsemään reaalian käänноksessä mahdollisimman hyvään tulokseen.

Reaaliota kääntäessään kääntäjä joutuu valitsemaan käänноstrategian jokaisen eri reaalian kohdalla erikseen. Käänноstrategia riippuu niin tekstityypistä kuin kohdelukijaryhmästäkin. Strategian valitsemiseen vaikuttaa myös lähde- ja kohdekielten sukulaisuus. (Markstein 1999: 290–291.) Reaaliaa välitettäessä kohdekielelle kääntäjän tulee ottaa huomioon saman reaalian esiintymistiheys lähdetekstissä. Lisäksi on huomioitava reaalian tärkeys ja merkitys tekstissä sekä kohdeyleisön tuntemus lähdekulttuurista. Jos voidaan olettaa, että lähdekieli ja -kulttuuri ovat jossain määrin tuttuja kohdetekstin lukijalle, kääntäjä voi harkita reaalian poisjättämistä käänноksestä tai reaalian korvausta jollain muulla tapaa. Liialliset tuntemattomat reaaliat käänноksessä häiritsevät lukijaa. (Markstein 1999: 290.) Tekstin lukeminen keskeytyy, ja huomio saattaa kiinnittyä pelkästään vieraisiin sanoihin.

Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 110–120) mainitsevat seuraavat seikat, jotka on otettava huomioon käänösstrategiaa valittaessa:

- 1) tekstin tyyppi: onko kyseessä tieteellinen vai kaunokirjallinen teksti?
- 2) reaalian merkittävyys kontekstissa: kuinka paljon lukijan tulisi kiinnittää huomiota reaaliaan, onko reaalia näkyvä vai onko reaalia vain huomaamaton yksityiskohta tekstissä?
- 3) reaalian piirteet ja sen paikka lähde- ja kohdekielten leksikaalisissa järjestelmissä: onko reaalia jo entuudestaan tuttu kohdekieleessä? Jos reaalia on tuttu, kuinka tunnettu se on ”keskivertolukijoiden” keskuudessa?
- 4) lähde- ja kohdekielet sekä niiden mahdollisuudet muodostaa sanoja, niiden kaunokirjalliset ja kielelliset perinteet: kohdekielen kielipilliset säännöt on otettava huomioon muun muassa vierassanaa käytettäessä
- 5) kohdelukija: millainen on kohdekielen ”keskivertolukija” ja sen vertaaminen lähdekielen ”keskivertolukijaan”.

Ensiksi on analysoitava reaalian esiintyminen käännettävässä tekstissä: kuinka tekstin kirjoittaja on sen kirjoittanut ja kuinka tekstin kirjoittaja on sitä käyttänyt. Seuraavaksi on valittava käänösstrategia ottaen huomioon yllä esitetyt asiat. Sergei Vlahov ja Sider Florin kirjoittavat, että reaalioiden kääntämisessä tulee eteen kaksi estettä: ensinnäkin referentin, johon reaalia viittaa, puuttuminen kohdekielestä sekä toiseksi välttämättömyys välittää reaalian mukanaan tuoma kansallinen ja historiallinen konnotaatio kohdekieleen. Elisabeth Marksteinin tavoin myös Vlahov ja Florin sanovat, ettei ole olemassa yleistä ”reseptiä” kuinka kääntää reaalia. Kääntäjä nojautuu reaalian kohdatessaan kielitaitoonsa, taustatietoihinsa, kokemukseensa, vaistoonsa ja ennen kaikkea kontekstiin, jossa reaalia esiintyy. Näin kääntäjä valitsee jokaisessa yksittäisessä tilanteessa reaaliolle erilaisen ja kaikkein sopivimman välitystavan kohdekieleen. (emt.: 94–95.)

Käänösteoria ei ole matematiikkaa, sanovat Sergei Vlahov ja Sider Florin (2006: 12), vaan käänös on taidetta, johon eivät kuulu ohjeet tai määräykset. Jokainen yksittäinen sana, lause tai virke käänöksessä vaihtelee kielestä kieleen, kirjailijasta kirjailijaan, kääntäjästä kääntäjään sekä kontekstista kontekstiin (emt.: 12). Näin ollen myös käänösstrategiat ovat käänöskohtaisia.

4 REAALIAT RUSSENDISKO-TEOKSESSA SEKÄ SEN SUOMENNOKSESSA JA VENÄJÄNNÖKSESSÄ

Vaikka tutkittavat teokset eivät ole sivumäärältään pitkiä, niistä löytyy silti paljon reaaliota, yhteensä 304 kappaletta. Venäjänkielisessä käännöksessä esiintyviä reaaliota, joille ei ole vastineita alkuperäisteoksessa, on kuusi kappaletta. Kaikki esimerkit tutkimusaineiston reaaliosta löytyvät liitteistä.

4.1 Reaalioiden jaottelu

Vaikka tutkielman kohteena ovat reaalioiden käännösstrategiat, on kuitenkin tarpeellista luoda yleiskatsaus, minkä tyyppisiä reaaliota *Russendiskossa* esiintyy. Tämä luo tutkielman lukijalle käsityksen, millaisia reaaliota myös *Russendiskossa* ja *Russendisko. Рассказы* -käännöksissä on ja kuinka nämä reaaliat jakautuvat määrältään eri luokkiin. Analyysissa voidaan huomata myös säännönmukaisuuksia reaalian aihepiirin ja käännösstrategian välillä.

Tutkimusaineistosta tutkittujen reaalioiden kategoriat vaihtelevat laidasta laitaan. Teoksissa on reaaliota, jotka käsittelevät virastoja, ruokia, juhlapyhiä, televisio-ohjelmien nimiä, rakennuksia ja niin edelleen. Kuten voi huomata, kolmannessa luvussa oleva Vlahovin ja Florinin reaalioiden luokittelu on erittäin yksityiskohtainen ja tarkka. Analysoituja reaaliota esitetään tässä pro gradu -tutkielmassa yksinkertaistetummassa ja hieman muokatussa luokittelusysteemissä, joka kuitenkin perustuu Vlahovin ja Florinin reaalioiden jaotteluun.

Alla olevissa kategorioissa – arki, kulttuuri, yhteiskunta, politiikka, historia, muut – on mainittu kaikki analyysissa luokitellut alakategoriat. Monet reaaliosta voidaan luokitella moneen aihepiiriin kuuluvaksi, kuten *Stasi* voitaisiin luokitella niin yhteiskuntaan, politiikkaan kuin historiaankin kuuluvaksi, joten reaalioiden aihepiirien kategorioinnissa on jouduttu tekemään ratkaisu. Reaalian sijoittelu tietyn aihepiirin alle on tutkielman kirjoittajan ratkaisu, joka perustuu reaalian pääasialliseen aihepiiriin.

4.1.1 Arki

Arkeen kuuluviin reaaliioihin on tässä tutkielmassa luokiteltu rahaa, ruokaa, liikennettä, vaatteita, esineitä, työtä, asuntoa ja rakennusta tarkoittavat reaaliat. Suurin osa tutkituista reaalioidista liittyy arkeen: yhteensä arkeen liittyviä reaaliota on tutkimusaineistossa 95 kappaletta.

Edellä luetelluista arkeen liittyvistä reaalioidista useimmiten toistuva reaalia on raha (36 esiintymää). Raha-reaaliota ovat *saksanmarkat* ja *ruplat*. Alkuperäisteoksessa Saksan rahayksikkö on aina ilmaistu joko DM-lyhenteellä tai Mark- tai Pfennig-sanoilla. Saksalaisen rahayksikön käännökset vaihtelevat suomennoksessa: *saksanmarkka*, *markka*, *saksanmarkka* ja *pfennig* sekä *markka* ja *pfennig*. Venäjänkielisessä käännöksessä on käytetty vain kahta vastinetta: марка- ja пфенниг-sanoja. Neuvostoliiton ja Venäjän valuuttayksikkö on saksankielisenä aina *Rubel*, joka on myös aina käännetty suomeksi vierassanalla *rupla* ja venäjäksi takaisinkäännöksellä *рубль*.

Tutkimusaineiston seuraavaksi yleisin alalaji arjen reaaliolle on ruokaan liittyvät reaaliat, joita on 23 kappaletta. Ruokaan liittyviin reaaliioihin kuuluvat niin ruoat ja juomat kuin ruokailupaikatkin. Esimerkkeinä ruoka-reaalioidista ovat *Hansabier*, *Berliner Pilsner*, *Imbiss* ja usein toistuva *Kneipe*.

Ruokien ja juomien nimiä käännettäessä molempien kielten kääntäjät ovat käyttäneet useimmiten vierassanaa ja selittävää käännöstä yhdessä. Esimerkiksi *Hansabier* on suomeksi *Hansa-olut* ja venäjäksi пиво Ганза. *Duplo-Riegelit* kääntyvät suomeksi *Duplo-suklaapatukoiksi* ja venäjäksi taas sanoilla шоколадка Duplo.

Yllättävän vaikean haasteen tuo saksalaisen Kneipe-sanon käännös. Vaikka *Kneipe* on melko yksinkertainen selittää ja ymmärtää ja saksalaista kulttuuria tuntevalle selvä asia, on sen kääntäminen yhdellä sanalla hankalaa. Saksalaisessa Kneipessa juodaan, syödään ja järjestetään erilaisia tilaisuuksia. Kneipet ovat yleensä kotoisia paikkoja, joissa voi tavata ystäviään. Kneipe sijoittuu jonnekin suomalaisen baarin ja ravintolan välimaastoon, kun otetaan huomioon sen tarjoamat palvelut ja sen asema muuna kuin yleisenä juomapaikkana. Suomennoksessa *Kneipe* on poikkeuksetta käännetty analogialla *kapakka*. Kneipe-sanon venäjännökset ovat mielenkiintoisia, sillä vastineita on useita

erilaisia: venäjääntäjä on käyttänyt sanoja *кафе* (kahvila), *заведение* (majatalo, ravintola), *забегаловка* (karakka, krouvi), *кабак* (karakka, krouvi) ja *заведение общепита* (ravitsemusalan laitos). Nämä kaikki voidaan laskea analogioiksi, ovathan ne funktioltaan enemmän tai vähemmän saksalaista Kneipea vastaavia.

Rakennukseen viittaavia arjen reaaliota on yhteensä 14 kappaletta. Näistä esimerkkeinä ovat *KaDeWe* ja *Aldi*. Molemmat kääntäjät ovat jättäneet kauppojen nimet sellaisenaan käännökseen, mutta lisänneet vähintään ensimmäisen kerran reaalian esiintyessä käännösteokseen vierassanalle myös selittävän käännöksen: *KaDeWe:n tavaratalo* sekä *Aldi-supermarket* ja *Aldin halpamyymälä* (myöhemmin pelkkä *Aldi*), *универмаг КДВ* ja *дешевый супермаркет Альди* (myöhemmin pelkkä *Альди*).

Loput arjen reaaliat jakautuvat seuraavasti: työ (seitsemän kappaletta), liikenne (viisi kappaletta), asunto (neljä kappaletta), esineet (neljä kappaletta) ja vaatteet (kaksi kappaletta).

4.1.2 Kulttuuri

Kulttuuriin liittyviä reaaliota tutkimusaineistossa on 61 kappaletta. Kulttuuriin viittaavat reaaliat on jaoteltu edelleen taiteeseen, televisioon, radioon, (aikakaus-/sanoma)lehtiin, musiikkiin, esineisiin, rakennuksiin, tapahtumiin ja vaatteisiin.

Taide on yleisin kulttuurin reaalia. Taiteeseen on laskettu kuuluvaksi muun muassa elokuvat, elokuvakohtaukset, näytelmät ja tanssiryhmät. Taide-reaaliota on 24 kappaletta. Saksalaisten elokuvien nimet ovat suoria käännöksiä: *Drei Männer im Schnee* → *Kolme miestä lumessa* / *Трое в снегу*; *Drei Freunde auf hoher See* → *Kolme ystäväystä aavalla ularalla* / *Дружба в открытом море*. Ranskalaisen Jean-Jacques Annaudin ohjaama elokuva *Enemy at the Gates* / *Duell – Enemy at the Gates* / *Vihollinen porteilla* / *Враг у ворот* kuvattiin osaksi Saksassa ja osaksi muualla kuten USA:ssa, Isossa-Britanniassa ja Irlannissa (Wikipedia – Duell, 2008). Koska elokuvaa tehtiin myös Saksassa, se on laskettu saksalaiseksi reaaliaksi. Elokuvan tapahtumat sijoittuvat Stalingradiin, ja Kaminer käyttää elokuvasta myös nimeä *Stalingrad*. Stalingrad-sanan esiintyessä molemmat kääntäjät ovat kääntäneet reaalian vierassanana *Stalingrad* / *Сталинград*. Tässä

tapauksessa on tietysti vähän hassua, että *Stalingrad* on venäjännöksessä vierassana. Olen kuitenkin luokitellut suomennoksen ja venäjännöksen vierassanaksi, sillä kyse on elokuvan nimestä, eli sana on siirretty suomennokseen sellaisenaan, ja venäjännökseen sana on translitteroitu. On tietysti selvää, että Stalingrad (nykyinen Volgograd) on kaupunki Venäjällä, joten *Stalingradia* kaupungin nimenä ei lasketa reaaliaksi tässä tutkielmassa.

Seuraavaksi eniten on televisioon liittyviä reaaliota (kymmenen kappaletta), joista kaksi on saksalaisia televisiokanavia, yksi saksalainen TV-ohjelman nimi ja loput seitsemän ovat Neuvostoliitossa tai Venäjällä esitettyjen tai esitettävien televisio-ohjelmien erisnimiä. Kaikki seitsemän neuvostoliittolaista tai venäläistä TV-ohjelman nimeä on välitetty venäjäksi takaisinkäännöksen avulla, kun taas suomentaja on kääntänyt ohjelmien nimet suoraan sanasanasaisesti. *Das Internationale Panorama* on suomennettu *Kansainväliseksi panoraamaksi*, ja venäjännöksessä on käytetty takaisinkäännöstä *Международная панорама*. Samoin on käännetty *Die Stunde der Landwirtschaft*: suomennos on suora käänнос *Maatalouden tunti*, ja venäjännös on takaisinkäännös *Сельский час*. Tässä kohtaa on huomautettava, että saksan-, suomen ja venäjänkielinen kohdeyleisö eivät ole kyseisten reaalioiden käännösten suhteen samalla tasolla ja reaalioiden käännösten vastaanotto on kaikilla kolmella erilainen. Tämä johtuu konnotaatioista ja assosiaatioista, joita vanhat neuvostoliittolaiset ohjelmat tuovat venäläiselle lukijalle mieleen. Suomalaiselle lukijalle, joka ei ole katsonut *Международная панорама*- tai *Сельский час*-ohjelmaa, käännökset *Kansainvälinen panoraama* ja *Maatalouden tunti* tuovat mieleen hyvin yleisen ja neutraalin vaikutelman.

Radioon liittyvät reaaliat, joita on yhteensä seitsemän kappaletta tutkimusaineistossa, on välitetty samantapaisesti käännöksiin kuin televisio-ohjelmien nimet: koska kyseessä on saksalaiset radio-reaaliat, ovat molemmat kääntäjät käyttäneet sekä vierassanoja että suoria käännöksiä. Monikielinen radiokanava *Radio MultiKulti* on suomeksi *Radio MultiKulti* ja venäjäksi *радио Мультикульту*. Radio-ohjelma »*Ratschläge eines Juristes*« on käännetty suomeksi »*Lakimies neuvo*», ja ohjelman venäjännös kuuluu »*Советы юриста*».

Aivan samoin käyttäytyvät rakennusten, seitsemän reaaliaa, ja lehtien, kuusi reaaliaa, käännökset: yleisimmät käännösstrategiat ovat molemmilla kääntäjillä vierassana ja suora

käännös. Esineisiin jaoteltuja reaalioiden on neljä kappaletta; musiikkiin, tapahtumiin ja vaatteisiin jaoteltuja reaalioiden on yksi kutakin alakategoriaa kohti.

4.1.3 Yhteiskunta

Yhteiskunnalliset reaaliat muodostavat toiseksi suurimman reaalioiden aihepiirin 82 esiintymällään. Suurimmat alakategoriat yhteiskunnallisissa reaalioiden ovat viranomaisen (40 kappaletta) ja rakennus (20 kappaletta). Muut alakategoriat ovat opiskelu (kymmenen kappaletta), valtiovalta (viisi kappaletta), työ (neljä kappaletta) sekä oikeuslaitos, puhuttelu ja esine, joita kutakin on yksi esiintymä.

Viranomaisista *Polizeipräsidentium* mainitaan kolme kertaa. Suomennotokset ovat analogioita: *poliisin päämaja*, *poliisipäämaja* ja hyponyminen analogia *päämaja*. Venäjänntäjä on päätynyt kaikissa tapauksissa vierassanaan: *Полицайпрезидиум*. Samoin käyttäytyy *Polizei*-sana, joka on suomennoksessa analogia *polisi* ja venäjännöksessä vierassana *полицай*. *Stasi*-sana esiintyy tutkimusaineistossa kaksi kertaa. Se on suomennettu ensimmäisen kerran esiintyessään selittävällä käännöksellä ja vierassanalla: ”*Stasi* eli Itä-Saksan turvallisuuspalvelu”. Toisen kerran esiintyessään *Stasi* on käännetty vain vierassanalla *Stasi*. Venäjännöksessä molemmissa käännöksissä on käytetty selittävää käännöstä. *Stasi* on venäjännetty seuraavasti: *гэдээрвская разведка Шмази* (DDR:n tiedustelupalvelu *Stasi*) ja *гэдээрвская госбезопасность Шмази* (DDR:n valtion turvallisuus *Stasi*). *Russendiskossa* kaksi kertaa esiintyvä *Kommunale Wohnungsverwaltung* on suomennettu ensin käyttäen selittävää käännöstä, *asuntoasioista vastaavat viranomaiset*, ja sitten analogiaa, *asuntoviranomaiset*. Venäjännöksessä on käytetty ensimmäisen kerran kahta analogiaa, *ЖЭК и домоуправления* (isännöitsijätoimisto ja isännöitsijätoimisto), ja seuraavan kerran vain toista analogioista *домоуправления*.

Viranomaisiin viittaavien reaalioiden käännösstrategiat suomennoksessa noudattavat samaa linjaa: 40 viranomaisreaalista 31 on välitetty suomeksi analogialla. Venäjännöksessä yhdessätoista tapauksessa käännösstrategiaksi on valittu analogia, saksalaisia viranomaisia oli myös käännetty vierassanoilla, ja Venäjää koskevissa viranomaisissa käännösstrategiana oli takaisinkäännös.

Rakennuksia ja niiden erisnimiä saksankielisessä teoksessa ovat muun muassa elokuvateatteri *Kinotheater des wiederholten Films* sekä sen aulan lempinimi *Garten der Liebe*, hotellit *Forumhotel* ja *Intourist* sekä rautatieasema Lichtenberg. Yhteiskunnallisten rakennusten käännösstrategiat suomennoksessa ovat yleensä käännöksiä, joissa on säilytetty rakennuksen erisnimi vierassanana ja käännökseen on lisätty joko suora käännös tai hyperonyymi. Toisin sanoen *Bahnhof Lichtenberg* on suomennettu *Lichtenbergin rautatieasemaksi* tai *Lichtenbergin asemaksi*. Venäjännöksessä edellä mainittu esimerkki on käännetty sanoilla *вокзал Лихтенберге* (asema Lichtenberg). Mielenkiintoinen reaalialue käännöstensä kannalta on saksankielinen sana *Neubau*, jolla tarkoitetaan ylipäätään uutta rakennusta. Sanalla voidaan kuitenkin myös viitata toisen maailmansodan jälkeen rakennettuihin rakennuksiin, toisin sanoen 1950-luvun jälkeen rakennettuihin rakennuksiin, jolloin sanaa voidaan pitää saksalaisena reaaliana. *Neubau* on suomennettu *uudisrakennukseksi*; venäjännöksestä sana puuttuu kokonaan.

Opiskeluun viittaavat reaaliat on suurimmaksi osaksi suomennettu analogialla (kuusi analogiaa). *Grundschule* on *peruskoulu* tai *alkeiskoulu*, *Diplomarbeit* on *lopputyö* ja *diplomityö*, *Volkshochschule* on *kansanopisto*. Venäjännösten käännösstrategiat opiskeluun liittyvien reaalioiden kohdalla ovat hyvin vaihtelevia: venäjänkielisessä *Russendiskossa* on käytetty analogioita, selittäviä käännöksiä, kontekstikäännöstä ja takaisinkäännöksiä. Esimerkiksi *Grundschule*, joka mainitaan alkuperäisteoksessa kolme kertaa, on käännetty venäjäksi *средняя школа* (keskikoulu; analogia), *начальная школа* (alkeiskoulu; analogia) ja *школьный* (koulu-; kontekstikäännös). *Diplomarbeit* on venäjännetty sanalla *диплом* (diplomityö; analogia) ja *Volkshochschule* sanoilla *муниципальные курсы* (kunnalliset kurssit; selittävä käännös).

Puhuttelu, josta tutkimusaineistossa löytyy vain yksi esimerkki, on alkuperäisteoksessa *Frau Kammerer*. Suomennoksessa puhuttelu on käännetty suoralla käännöksellä ”*Te, rouva, Kammerer...*”. Venäjänkielisessä käännöksessä ”*Вы, гражданка Каминер...*” (Te, kansalainen Kammerer...) on kyse takaisinkäännöksestä, sillä puhuttelu tapahtuu entisessä Neuvostoliitossa.

4.1.4 Poliitiikka

Politiikkaan on jaoteltu sotaan liittyvät reaaliat, joita tutkimusaineistossa on 17 kappaletta, puolueet, joista tutkimusaineistossa on kaksitoista esimerkkiä, toimijat, joista on kahdeksan esimerkkiä sekä muut politiikkaan liittyvät reaaliat; niitä on kolme kappaletta. Yhteensä politiikkaan liittyviä reaaliota tutkimusaineistossa on 40 kappaletta.

Seitsemästätoista sotaan liittyvästä reaaliasta yksitoista reaaliaa on saksankielinen sana *Fähnrich* (vänrikki). Se on suomennettu kersantti-sanalla ja venäjännetty прапорщик-sanalla (vänrikki). Molempien kohdekielten käännöksiä pidetään tutkielmassa analogioina. Fähnrich-sanan kääntäjälle tuoma ongelma liittyy entisten armeijoiden rankijärjestelmien eroihin. Tässä kertomuksessa *Fähnrich* on Neuvostoliiton armeijasta karannut Saksassa kymmenen vuotta laittomasti asunut sotilas. Kääntäjän tai lukijan on vaikea arvioida, mitä neuvostoarmeijan sotilasarvoa Wladimir Kaminer on tarkoittanut Fähnrich-sanalla. Tieto kyseisestä Fähnrichistä on myös ristiriitaista, sillä hänestä mainitaan, että hän oli karatessaan palveluksesta vielä hyvin nuori, mutta toisaalta tottunut kurinalaisuuteen pitkänä palvelusaikanaan. Suomentaja Vesa Suominen (sähköpostitse 19.5.2008 ja 20.5.2008) kertoi etsineensä internetistä kansainvälisiä vertailuja sotilasarvoista, mutta venäläistä maavoimien vänrikinarvoa ei kuitenkaan löytynyt. Kaminer on todennäköisesti ”muuntanut” lukijoitaan varten sotilasarvon lähimpään vastaavaan saksalaiseen. Tässä tulee vielä eteen kysymys, viitattako Kaminer Fähnrich-sanalla Länsi- vai Itä-Saksan armeijaan. Koska juonenkäänteiden ymmärtämisen kannalta Fähnrichin suomenkielinen sotilasarvo on yhdentekevä, Suominen käytti englannin kääntäjän tavoin kersantti-sanaa (Vesa Suominen sähköpostitse 19.5.2008 ja 20.5.2008.) Venäjänkielinen sana прапорщик on suomeksi vänrikki. Большой толковый словарь -sanakirjan mukaan прапорщик on Neuvostoliiton ja Venäjän armeijassa vääpeliä¹¹ ylempänä ja aliluutnanttia¹¹ alempana oleva sotilasarvo. PONS Globalwörterbuch Deutsch-Englisch -sanakirjan (1983) mukaan *Fähnrich* on englanniksi *sergeant*, ja Немецко-русский и русско-немецкий словарь (1990) antaa Fähnrich-sanalle vastineeksi прапорщик. Ovatko

---

¹¹ Vääpeli ja aliluutnantti ovat tässä venäjä-suomi-sanakirjan (Uusi venäläis-suomalainen sanakirja 2002) antamat vastineet sanoille старшина ja младший лейтенант.

englannintaja ja venäjääntäjä turvautuneet vain sanakirjan antamiin vastineisiin, vai ovatko he perehtyneet asiaan tarkemmin, sitä ei voida tietää. Joka tapauksessa sekä suomennos *kersantti* että venäjännös *прапорщик* on analysoitu tutkielmassa analogioiksi.

Puolueista yleisin reaalia on Neuvostoliiton kommunistinen puolue. Se esiintyy saksankielisessä lähdeoteoksessa eri nimillä: *die Kommunistische Partei, Partei* ja *KPdSU*. Suomentokset ovat suoraa käännöksiä kahden edellisen sanan kohdalla (*kommunistinen puolue, puolue*); lyhenne on käännetty selittäen (*Neuvostoliiton kommunistinen puolue*). Kaikki venäjännökset ovat takaisinkäännöksiä (*партия, КПСС*).

Poliittisiksi toimijoiksi on laskettu kuuluvan muun muassa saksankieliset reaaliat (*Alt-Nazis*, kolme esiintymää, ja *Aktivisten*, kaksi esiintymää. *Alt-Nazis* suomennoksellaan *vanhat natsit* ja venäjännöksellään *бывшие нацисты* (entiset natsit) on luokiteltu käännöksissä suoriksi käännöksiksi, joissa on vierassana. Nazis-sana on taas molemmissa käännöksissä käännetty vierassanalla *natsit* ja *нацисты*. *Aktivisten* (aktivistit) on suomennettu *puoluemiehiksi* (selittävä käännös), kun taas venäjännöksessä kääntäjä on käyttänyt sanaa *функционеры* (puoluetoimitsija, virkamies; takaisinkäännös). *Функционеры*-sana, jonka venäjän kääntäjä on valinnut vastaamaan lähdekielistä kohdekulttuurin reaaliaa, on sekä saksankielisessä että suomenkielisessä muodossaan hieman harhaanjohtava, jos Kaminer on todellakin halunnut ilmaista sanan *функционеры* saksaksi valitsemalla sanan *Aktivisten*. *Функционеры*-sana nimittäin tarkoittaa Neuvostoliiton kommunistisen puoleen palkkaamia puoleen propagoijia ja muita puolueen palkkalistoilla toimivia virkamiehiä. *Aktivisten* taas viittaa aktivisteihin, joita *функционер*-henkilöt eivät välttämättä olleet. *Puoluemies* on hieman yleistävä sana, jolla voidaan viitata keneen tahansa puolueeseen kuuluvaan henkilöön.

4.1.5 Historia

Tutkimusaineiston 23 historiallista reaaliaa jakaantuu tapahtumiin (kaksitoista reaalia), esineisiin (seitsemän reaaliaa) sekä kategoriaan muut (neljä reaaliaa).

Historiallisia tapahtumia ovat muun muassa *der Fall der Mauer / der Mauerfall, die Auflösung der DDR* ja *die Auflösung der Sowjetunion*. Nämä kaikki reaaliat on käännetty

suoralla käännöksellä sekä suomeen että venäjään: *Berliinin muurin murtuminen* / *падение стены*, *DDR hajosi* / *упразднение ГДР*, *Neuvostoliiton romahtaessa* / *упразднение СССР*. Usein samaksi käsitteeksi kuvitellut *die Wende* ja *die Wiedervereinigung* on suomennettu seuraavalla tavalla: *Die Wende* on selitetty suomeksi *Berliinin muurin murtumisen ensi ajoiksi*, joka vastaa hyvin pitkälti Wende-sanan tarkoittamaa aikaa Berliinin muurin murtumisen ja Saksojen yhdistymisen välillä. *Die Wiedervereinigung* -sanon käännöksessä on käytetty hyponyymia *Saksojen jälleenyhdistyminen*. Venäjännöksessä Wende- ja Wiedervereinigung-sanat on käännetty molemmat sanoilla *объединение* (yhdistyminen) ja *объединилась Германия* (Saksa yhdistyi).

Historiallisista esine-reaalioista voisi nostaa esiin sanan *die Lanze*, joka kaikilla esiintymiskerroillaan on suomennettu suoralla käännöksellä *keihäs* ja venäjännetty suoralla käännöksellä *копье*. *Der Widderhornhelm* on niin ikään suomennettu suoralla käännöksellä *oinaansarvikypärä*, mutta myös selittävämmällä käännöksellä *oinaansarvin varustettu kypärä*. Venäjännöksessä on käytetty hyperonyymia *рогатый шлем* (sarvellinen kypärä). Nykypäivään liittyessään nämä reaaliat olisivat vain tavallisia sanoja, mutta koska kertomuksen alussa Wladimir Kaminer kirjoittaa ystävänsä olevan kiinnostunut *altdeutsche* esineistä ja omistavansa *altgermanische Keule*, *zwei Lanzen* ja *einen Widderhornhelm*, niin olen laskenut ne Saksan historiaan liittyviksi reaaliasanoiksi.

Muihin historiallisiin reaaliioihin kuuluu *der Eiserne Vorhang*. Se on käännetty suomeksi rautaesirippu-sanalla (suora käännös) ja venäjäksi *железный занавес* -sanoilla (suora käännös). Käännökset ovat molemmissa kielissä vakiintuneita käsitteitä.

4.1.6 Muut

Aihepiiriltään muihin reaaliioihin on tässä tutkielmassa jaoteltu tutkimusaineiston kaksi reaaliaa, puhuttelunimi sekä kansa.

Kertomuksessa *Meine Frau allein zu Haus* Wladimir Kaminer kirjoittaa seuraavasti: „Als der tschetschenische Aufstand in der Stadt ausbrach, wurde das Häuschen von den *Tschigiten* eingekesselt und beschossen.“ Suomennos on: “Hurjat *džigitit* piirittivät pikku

talon ja ampuivat sitä, kun tšetšeenien kapina puhkesi kaupungissa”. Suomentaja on päätenyt selittämään Tschigit-sanana *Ryssändiskon* lopusta löytyvän sanaston avulla: ”Džigit on kaukasialainen, taitoratsastajaa ja rohkeaa, hurjaa soturia merkitsevä sana. Kaminer käyttää sanaa tässä ’tšetšeenisissä’, ’tšetšeenitaistelija’ synonyymina.” *Большой толковый словарь* (1998) antaaakin selitykseksi джигит-sanalle taitavan ja rohkean ratsastajan, sana jota käytetään Kaukasiassa. Venäjän kääntäjä on käyttänyt takaisinkäännöstä, ja sama lause venäjäksi kuuluu: «Джигиты оцепили домик и открыли огонь.»

Kansoista esimerkkinä on Sahalinin saarella asuva alkuperäisväestö *nivhit*. Alkuperäisteoksessa kansan nimi on saksan ääntämyksen mukaan kirjoitettuna *Nivchen*, ja suomennos on siis vierassana. Venäjäksi käännös on takaisinkäännös *нивхи*.

4.2 Reaalioiden käännösstrategiat tutkittavassa aineistossa

Seuraavaksi esitellään Russendisko-teoksessa esiintyviä reaaliota alla olevissa alaluvuissa niiden käännöstävän perusteella. Luvuissa esitellään sekä suomennoksesta että venäjännöksestä poimittuja esimerkkejä. Kaikkia reaaliota ja niiden käännöksiä ei ole havainnollistettu esimerkein tässä, vaan liitteenä olevasta taulukosta voi etsiä jokaisen saksankielisestä teoksesta tutkitun reaalian käännöstävän.

Suomentaja on kääntänyt 303 saksankielisestä reaaliasta 212 reaaliaa käyttäen yhden reaalian kohdalla vain yhtä käännösstrategiaa; loput 91 reaaliaa on välitetty suomeksi käyttäen joko kahta tai useampaa käännösstrategiaa. Samoin on venäjännösten laita: yhtä käännösstrategiaa on käytetty 217 tapauksessa, ja muut yksittäiset 86 reaaliaa on käännetty usealla eri käännösstrategialla. Jotta reaaliat, joilla on useampi käännöstapa, saataisiin jaoteltua seuraaviin alalukuihin, on reaaliat jaoteltu tärkeimmän¹²

---

¹² *Tärkein* käännösstrategia on tutkielman kirjoittajan oman analyysin tulos. Yksittäinen reaalia, jolla on monta käännösstrategiaa, voitaisiin jaotella myös eri käännösstrategian alle kuin tässä analyysissä. Reaalian tärkein käännösstrategia on valittu sillä perusteella, mitä osaa käännöksestä ei voisi jättää pois. Esimerkiksi *Bahnhof Lichtenberg* on suomennettu *Lichtenbergin rautatieasemaksi*. Sanaa *rautatieasema* ei voi jättää pois, ilman että reaalian merkitys hämärtyy, joten tärkein käännösstrategia esimerkille on suora käännös. Liitteenä olevaan taulukkoon käännösstrategia on merkitty ”Suora käännös (ja vierassana)”.

käännösstrategiansa mukaisesti. Liitteenä olevassa taulukossa jokaisen reaalian yksi tai useampi käännösstrategia on kirjattu ylös.

Käännösstrategian ja tutkimusaineistosta otetun esimerkin yhteydessä selvennän reaaliaa ja sen kontekstia. Näin pyrin analysoimaan, miksi kääntäjä on päätenyt kyseiseen käännösratkaisuun. Koska on mahdotonta tietää varmasti, mitä kääntäjä on mahdollisesti ajatellut kääntäessään reaaliaa, kaikki kirjoittamani selitykset ovat todellakin vain arveluita ja päättelyitä. En arvota käännösstrategioita tai kääntäjän tekemiä käännösvalintoja yksittäisen reaalian kohdalla, vaan esittelen objektiivisesti reaalia-esimerkit.

4.2.1 Suora käännös

Suoria käännöksiä on suomennoksessa 102 kappaletta, mikä tekee suorasta käännöksestä selvästi yleisimmän suomentajan käyttämän käännösstrategian. Suoria käännöksiä löytyy suomennoksesta jokaisesta reaalian aihepiiristä. Myös venäjänkielisessä *Russendiskossa* reaalioiden yleisin käännösstrategia on suora käännös, joita löytyy 68 kappaletta, mutta myös muut käännösstrategiat ovat usein käytettyjä. Suomennoksen ja venäjännöksen esimerkkejä suoraan käännettyistä reaaliosta ovat:

- (1) Sa ...kandidierte viermal für die Partei...
Su ...oli ehdolla puolueeseen neljästi...¹³

Tässä esimerkissä on kyse Kaminerin isästä, joka yritti neljä kertaa päästä Neuvostoliiton kommunistiseen puolueeseen, mutta aina tuloksetta. Koska Neuvostoliitossa oli vain yksi puolue, kommunistinen puolue, kääntäjän ei ole tarvinnut selittää sanaa *puolue*. Tässä vaaditaan tietysti myös lukijalta hieman taustatietoa Neuvostoliiton historiasta.

- (2) Sa ...die Ära von Gorbatschow ging langsam zu Ende...
Su ...ja Gorbatšovin kausi oli hiljalleen kääntymässä loppua kohti...
Ve Время Горбачева заканчивалось...

---

¹³ Tämän esimerkin venäjännöksessä Partei-sana on käännetty партия-sanalla, jota voitaisiin pitää myös suorana käännöksenä. *Партия* on silti analysoitu takaisinkäännöksenä. Syynä tähän jaotteluun on reaalian lähdeä eli Neuvostoliitto.

Suomentaja on olettanut Gorbatsšovin olevan tuttu henkilö keskivertokohdelukijalle, joten suora käännös on tässä paikoillaan. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut eksplikoida Neuvostoliiton historiaan liittyvää reaalia esimerkiksi lisäämällä vuosilukuja tai Gorbatsšovin etunimen Mihail. Venäjänkieliselle lukijalle tuskin tarvitsee selittää Gorbatsšovin kautta sen enempää; suora käännös on selvä valinta.

(3) Sa Zwecks Familienzusammenführung...
Ve С целью воссоединения семьи...

Wladimir Kaminerin isä muutti poikansa jälkeen muutama vuosi myöhemmin Berliiniin. Hänen passissaan luki sana *Familienzusammenführung*, perheen yhdistäminen. Venäjällä tällaista käsitettä ei ole, ja venäjäntäjä on päätenyt kääntämään käsitteen sanasanaisesti.

(4) Sa In Berlin hatte er immer die »Deutsche Welle« gehört...
Ve В Берлине он все время слушал «Немецкую волну»...

Tässä on taas esimerkki erisnimestä, jonka venäjänkielinen versio on suora käännös. Suomalaiselle keskivertolukijalle TV-kanava *Deutsche Welle* on varmastikin tuttu, mutta venäjän kääntäjä on käyttänyt suoraa käännöstä *Немецкая волна*, jota käytetään Venäjällä. Suomalainen lukija ei todennäköisesti ymmärtäisi käännöstä *Saksan aallot*.

(5) Sa Raus aus dem Garten der Liebe
Su Pako Rakkauden puutarhasta
Ve Бегство из Сада Любви

Wladimir Kaminer ystävineen kutsui moskovalaisen elokuvateatterin aulaa Rakkauden puutarhaksi. Vaikka *Garten der Liebe* onkin erisnimi ja erisnimiä harvoin käännetään, molemmat kääntäjät ovat kääntäneet aulan lempinimen suoralla käännöksellä, koska erisnimi kantaa merkitystä. Samasta syystä on tehty seuraavassakin esimerkissä käännös suoraan kääntämällä.

(6) Sa Sein Werk hieß »Mutterherz«...
Su Työ oli nimeltään "Äidinsydän"...
Ve Его работа называлась «Сердце матери»...

Wladimir Kaminer tapaa sattumalta venäläisen taiteilijan Sergei N:n, joka on tehnyt betonista suuren simpukan näköisen veistoksen. Veistoksen nimi on *Äidinsydän*, ja sen

kuvastaa materiaalin surua ja kiven intohimoa. Työ on kuin iso kysymysmerkki koko ihmiskunnalle: miksi?

- (7) Sa Das war kurz vor Beginn des Krieges.
Su Se tapahtui juuri ennen sodan puhkeamista.
Ve Было это незадолго до войны.

Kertomuksessa *Süße ferne Heimat* kerrotaan Olgasta, Wladimir Kaminerin vaimosta, sekä Olgan lapsuudesta Sahalinin saarella, jossa hänen vanhempansa työskentelivät saaden palkkaansa pohjoisten alueiden lisän. Olgasta Kaminer kertoo lisää seuraavassa kertomuksessa *Meine Frau allein zu Haus*. Olgan vanhemmat ostivat talon kotikaupunkinsa Groznyn reunamilta palvelusaikansa loputtua Sahalinin saarella. Seuraava lause kertomuksessa on esimerkki 7. Sodalla viitataan tässä Tšetšenian sotaan, mutta kumpikaan kääntäjistä ei ole päättänyt tarkentaa sota-sanaa. Käännösstrategiana molemmilla kääntäjillä on siis suora käännös.

4.2.2 Käännöslaina

Käännöslainoiksi on laskettu tutkielmassa sekä suomen kieleen ja venäjän kieleen jo vakiintuneet käännökset että kääntäjien luomat uudet sanat tai sanaliitot saksankielisen sanan merkityksen perusteella. Suomenoksessa on seitsemän käännöslainaa; venäjännöksessä niitä on viisi.

- (8) Sa ...schrieb Dutzende von Briefen an Bundeskanzler Schröder...
Su ...kirjoitti tusinoittain kirjeitä liittokansleri Schröderille...
Ve Тогда он написал канцлеру Шредеру...

Suomessa Bundeskanzler-sanalle on vakiintunut käännöslaina *liittokansleri*, jota suomentaja on myös käyttänyt. Venäjänkielinen sana *канцлер* (kansleri) on vanha sana, ja se voi viitata myös vuosien 1709 ja 1917 välillä tärkeille viranomaisille annettuun korkeimpaan arvonimeen (Большой толковый словарь 1998). Sana on myös vastine *Bundeskanzlerille*. Toisessa kohtaa *Bundeskanzer* on käännetty venäjäksi *федеральный канцлер* (liittokansleri), joka on myös käännöslaina.

- (9) Sa Sie tanzten und sangen auf der Bühne des Russischen Hauses...
Su He tanssivat ja lauloivat Friedrichstrassen Venäläistentalon näyttämöllä.

Kulttuuriin liittyvän rakennuksen erisnimi on käännetty suomeksi käännöslainalla. Erisnimiä harvemmin käännetään, mutta tässä tapauksessa rakennuksen erisnimellä on selvä merkitys, jonka pystyy kääntämään. Suomentaja on ottanut saksankielisistä sanoista niiden merkityksen ja muuttanut hieman ensimmäisen sana muotoa luoden käännöslainan. Käännöslaina tuo tässä lukijalle selväksi, että kyse on nimenomaan venäläiselle kulttuurille tarkoitettusta rakennuksesta.

- (10) Sa *Der Wodka mit dem Lebewohl-Etikett* wurde ausgetrunken...
Su Juotiin *vodkapullo, jonka etiketissä luki "Jää hyvästi"*...

Wladimir Kaminer osti Neuvostoliitosta pullon vodkaa Berliinin-junamatkaa varten. Samanlailla tässä esimerkissä kuin esimerkissä 9 suomentaja on käyttänyt sanaa *Lebewohl* (jäähvyäiset) hyväkseen, ja muodostanut sanan merkityksen ja kontekstin perusteella käännöslainan.

4.2.3 Sitaattilaina, vierassana

Vierassanoja on suomennoksessa 57 ja venäjännöksessä 64 kappaletta. Suurin osa suomennoksessa olevista vierassanoista liittyy rahayksiköihin ja erisnimiin.

- (11) Sa Dann hatte er insgesamt 35 *Rubel* mehr...
Su ...kokonaista 35 *ruplaa* enemmän.
- (12) Sa Mit hundert *Mark* Gewinn kam er zurück.
Su Hän palasi retkeltään sata *markkaa* rikkaampana.
Ve Назад он вернулся с выручкой в сто *марок*.

Rupla on esimerkissä 9 vierassana, joka oikeastaan tulee venäjänkielisestä muodostaan *рубль*. *Rupla*-sana on translitteroitu ja mukautettu suomen kielen ääntämissääntöihin. *Markka*-sanaa pidetään tässä tutkielmassa vierassanana, vaikka Suomessakin on ollut Suomen *markka* ja *markka*-sana kuulostaa hyvin suomenkieliseltä. Syy vierassanaksi luokitteluun on rahan alkuperämaa Saksa ja saksankielinen rahayksikön nimitys *Mark*.

- (13) Sa ...der sich als Reporter der *Berliner Zeitung* vorstellte...
Su Siinä häntä sitten puhutteli *Berliner Zeitungin* toimittajaksi esittäytynyt mies...
Ve Вот тут-то его с ним и заговорил какой-то человек, представившийся репортером из «*Берлинер Цайтунг*».

- (14) Sa Sogar als Hörspiel für »*Radio MultiKulti*« kann ich sie aufbereiten...
 Su Minä voin sovittaa siitä jopa kuunnelman "*Radio MultiKultille*"...
 Ve Я могу даже использовать ее в радиопостановке на радио
«Мультикульту»...

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, erisnimiä harvemmin käännetään. Esimerkissä 13 sanomalehden nimi on siirretty suomeen ja venäjään sitaattilainana. Vaikka lukija ei tuntisi tai ymmärtäisi sanoja *Berliner Zeitung*, kontekstista lukija voi päätellä, että kyseessä on lehti, koska suomennoksessa on sana *toimittaja* ja venäjännöksessä sana *репортер*. Tähän kääntäjätkin ovat luultavasti luottaneet eivätkä ole kuormittaneet tekstiä ylimääräisillä attribuuteilla. Samoin esimerkissä 14 MultiKulti-sana on säilytetty käänöksissä sitaattilainana, jota selventää molemmissa käänöksissä oleva radio-sana.

- (15) Sa ...meinem Vater konnten keine *Perestroika*-Wirren etwas anhaben.
 Su ...perestroikan kauden sekasotkut eivät mahtaneet mitään isälleni.

Suomentaja on käyttänyt tuttua venäjän kielestä tullutta vierassanaa *perestroika*, mutta selventänyt reaalia vielä lisäämällä sanan *kauden*. Esimerkit 14 ja 15 ovat liitteen 1 taulukossa merkitty pääkäännösstrategiansa (vierassana) ja toisen käänösstrategian (suora käänös) mukaan seuraavasti: "Vierassana (ja suora käänös)".

4.2.4 Analogia

Analogia on toiseksi yleisin käänösstrategia suomennoksessa (71 reaaliaa) ja venäjännöksessä neljänneksi yleisin käänösstrategia; analogioita venäjännöksessä on 45 kappaletta.

Luvussa 4.1.3 on esitetty muutamia esimerkkejä analogiasta käänösstrategiana. Yhteiskunta-aihepiirin viranomaiskäännöksissä on huomattavissa selvästi suomentajan pyrkimys etsiä analogia funtion mukaan kohdekielestä. 40 viranomaisreaaliasta oli suomennettu jopa 31 reaalia käyttäen analogiaa. Venäjännöksessäkin analogioita esiintyi (yksitoista kappaletta), mutta venäläisten reaalioiden kohdalla oli ymmärrettävästi käytetty takaisinkäännöstä. Suurimman osan analogialla käännettyjä reaaliota olivat *Fähnrich* ja *Polizei*. Muita esimerkkejä analogioista ovat:

- (16) Sa Jeden Tag rief er bei der Ausländerbehörde an.
Su Hän soitti joka päivä ulkomaalaisviranomaisille.
Ve Каждый день он звонил в управление по делам иностранцев.

Tässä esimerkissä näkyy reaalian ja termin yhteneväisyys. Esimerkin saksan-, suomen- ja venäjänkielisillä käsitteillä on tarkka määritelmä, ja sanat voitaisiin luokitella termeiksi. Tässä tutkielmassa niitä pidetään kuitenkin reaaliaina, sillä niiden tehtävät tuskin vastaavat täysin sataprosenttisesti toisiaan. Siispä käännösstragiaksi on analysoitu analogia.

- (17) Sa Inzwischen sind in seiner WG alle der Meinung...
Ve Его соседи по коммуналке свято убеждены...

Saksassa *WG* eli *Wohngemeinschaft* on vuokrattu asunto tai omistusasunto, jonka jakaa useampi henkilö. Yleensä asunto on kohtuullisen suuri ja siellä on monta huonetta, joissa jokaisessa asuu yksi ihminen. Tällainen on varsin yleinen opiskelijoiden asuinratkaisu. *Коммуналка* on puhekielinen sana коммунальная квартира -sanasta, joka merkitsee kaupungin antamaa asuntoa, jossa asuu useampi perhe. Saksankielisen käsitteen ja venäjänkielisen käsitteen välillä on siis eroja, mutta venäjännöstä pidetään tässä analyysissä analogiana.

4.2.5 Hyperonyymi

Hyperonyymilla eli yläkäsitteellä käännettyjä reaaliota on suomennoksessa 11 ja venäjännöksessä 14 kappaletta. Hyperonyymeja löytyy jokaisesta reaalian aihepiiristä.

- (18) Sa Er kam mit den beiden Imbissverkäufern ins Gespräch.
Su Ystäväni ryhtyi puheisiin myyjien kanssa.
Ve Китуп, в свою очередь, разговорился с продавцами.

Kääntäjät ovat vältäneet tässä Imbiss-sanankääntämistä, ja käyttäneet käännöksessään hyperonyymeja *myyjä* ja *продавец*. Sana *Imbiss*, joka esiintyy tutkimusaineistossa kolme kertaa, on suomennettu aina sanalla *pikaruokapaikka*. Tämän esimerkin kertomuksessa Wladimir Kaminer vierailee ystävänsä kanssa ja yksin eri Imbiss-paikoissa. Kontekstista johtuen sanaa *myyjä* ei ole tarvinnut tarkentaa, eikä suomentaja ole tehnyt selittävää käännöstä *pikaruokapaikan myyjä* tai luonut turhan pitkää ja vaikealukuista yhdyssanaa *pikaruokapaikkamyyjä*. Venäjännöksessä on luultavasti sama selitys. Toisaalta

venäjöntäjä on käyttänyt joka kerta eri venäjänkielistä vastinetta sanalle *Imbiss* ja on kontekstin avulla välttynyt tekemästä suoraa käännöstä tai käännöslainaa ilmeisen vaikeasti venäjäksi ilmaistavalle ruokapaikalle.

- (19) Sa ...in der großen Halle des Forumhotels stand...
Su ...saavuttuaan jo rahoineen hotellin suureen aulaan.

Suomentaja on jättänyt hotellin erisnimen mainitsematta käännöksessään ja käyttänyt hyperonyymia *hotelli*. Tämä tuskin muuttaa viestin sanomaa, ellei Forumhotel tuo saksalaiselle lukijalle konnotaatioita ja muita assosiaatioita, jotka jäävät suomennoksessa puuttumaan.

- (20) Sa Der Professor setzte sich neben ihn und nahm auch eine Flasche Berliner Pilsner.
Ve Профессор тоже взял себе пиво и сел рядом.

Venäjän kääntäjä on kääntänyt Berliner Pilsner -erisnimellä mainitun olutpullon sanalla *пиво* (olut). Syytä tähän, kuten myös esimerkin 19 erisnimen poisjättöön, on vaikea keksiä. Tässäkin virkkeen sisältö tulee selville, mutta jotain ehkä olennaistakin jää käännöksestä pois.

4.2.6 Hyponyymi

Suomentaja on käyttänyt hyponyymia käännösstrategiana vain kaksi kertaa, kun taas venäjöntäjä viisi kertaa.

Suomennoksen molemmat hyponyymit liittyvät valtioiden nimiin; venäjänkielisestä käännöksestä esimerkissä 21 on jätetty pois Venäjä-sana, sillä kontekstistaan päätellen lukijalle on kyllä selvää, minkä maan vallankumouksesta on kyse.

- (21) Sa ...während der Revolution und...
Su ...Venäjän vallankumouksen...

- (22) Sa ...die Wiedervereinigung...
Su ...Saksojen jälleenyhdistyminen...
Ve ...объединилась Германия...

Kääntäjän lisäämät tarkennukset tuntuvat hyvin luonnollisilta ratkaisuilta; on tapana puhua Venäjän vallankumouksesta ja Saksojen jälleenyhdistymisestä.

Venäjännöksessä esiintyvistä hyponyymeista kaksi on venäläisen reaalian hyponyymia ja kolme saksalaisen reaalian hyponyymia.

- (23) Sa Auf der großen Bühne führten zwanzig junge Frauen, angetan mit traditionellem Kopfputz, einen volkstümlichen Reigen vor.
Ve Двадцать молодых женщин в кокошниках водили хоровод по огромной сцене.

Tämä esimerkki on hyvä näyte siitä, että Kaminer on venäläisistä reaaliosta saksaksi kirjoittaessaan joutunut luopumaan suorasta käännöksestä ja miettimään erilaisia ratkaisuja ilmaista venäläiset reaaliat. Kaminer on selittänyt кокошник-sanan perinteiseksi päähineeksi. Suomenoksessa puhutaan myös perinnepäähineestä. Yksi mahdollisuus siirtää venäläinen reaalia suomeen ja saksaan olisi vierassana: suomeksi *kokošnik* ja saksaksi *kokoschnik*.

- (24) Sa ...erinnerten mich mit ihrer Belegschaft an Parteisitzungen des Politbüros.
Su ...toivat mieleeni Neuvostoliiton kommunistisen puolueen politbyroon kokoukset.
Ve ...напоминают заседания советского Политбюро.

Sekä saksankielinen *Politbüro* että suomenkielinen *politbyroo* tarkoittavat jonkin valtion kommunistisen puolueen korkeinta johtoelintä (DUDEN 2003; Suomen kielen perussanakirja 2004). Большой толковый словарь -sanakirjan (1998) mukaan sanalla *политбюро* tarkoitetaan Neuvostoliiton kommunistisen puolueen johtavaa elintä. Ottaen huomioon koko *Russendiskon* kertomukset ja aiheet tuntuu tarpeettomalta käännöksissä eksplikoida kyseistä reaaliaa. Suomenos ja venäjännös on analysoitu hyponyymeiksi.

4.2.7 Selittävä käännös

Selittävä käännös kuuluu yhteen käytetyimmistä käännöstavoista suomennoksessa (44 kappaletta), venäjännöksessä selittäviä käännöksiä on hieman vähemmän (25 kappaletta).

- (25) Sa ...Erwachsenen bekamen eine Nordzulage...
Su Kaikille aikuisille maksettiin pohjoisten alueiden lisää...

Kertomuksessa *Süße ferne Heimat*, johon viitattiin jo esimerkissä 7, Olgan vanhemmat työskentelivät Sahalinin saarella, ja he saivat kaksinkertaisen palkan pohjoisten alueiden lisän ansiosta. *Nordzulage* eli kirjaimellisesti *pohjoislisä* on selitetty suomalaiselle lukijalle. Selityksessä on käytetty myös taitavasti verbiä *maksaa* (vrt. saksankielinen *bekommen* 'saada'), joka selventää entisestään tätä neuvostoliittolaista reaaliaa.

- (26) Sa ...kaufte ich für den Rest des Geldes noch ein paar Souvenirs: eine Matroschka...
Su Ostin Moskovassa loppuilla rahoilla markkinoilta vähän matkamuisia: kalpeakasvoisen venäläisen matrhoška-nuken...

Matrhoška on venäläinen koriste-esine; se on puinen nukke, jonka sisällä on pienempiä nukkeja sisäkkäin. Uskoisin, että suomalaiselle keskivertolukijalle matrhoška on tuttu ilmiö, vaikkei tuntisikaan venäläistä kulttuuria syvällisesti. Suomentaja on halunnut lisätä kaksi attribuuttia selventämään matrhoškaa.

- (27) Sa Wir beide und ein arabisches Mädchen wurden von einem ABM-Theaterprojekt angestellt...
Su Meidät molemmat ja eräs arabityttö pestattiin erääseen työllistämisvaroilla rahoitettuun teatteriprojektiin.
Ve Что касается театра, то его организовало управление занятости в целях борьбы с безработицей.

Lyhenne *ABM* tulee sanasta *Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen* (työllistämistoimenpiteet). Suomentaja ja venäjääntäjä ovat selittäneet käännöksissään lyhenteen: *Työllistämisvarat* vastaa melko sanasanaisesti saksankielistä reaaliaa. Venäjännös *управление занятости в целях борьбы с безработицей* (työllisyystoimisto, joka on tarkoitettu hävittämään työttömyys) myös vastaa *ABM*-lyhennettä.

- (28) Sa ...der als BVG-Angestellter anscheinend nicht genug verdiente...
Su ...joka ei nähtävästi ansainnut Berliinin liikennelaitoksen työntekijänä tarpeeksi...
Ve Один мой приятель, работник метрополитена, хотел жениться...

Suomentaja on avannut lyhenteen *BVG*, joka tulee sanoista *Berliner Verkehrsbetriebe*. Täysin ymmärrettävästi suomentaja on päätenyt selittävään käännökseen, sillä käännöksestä käy ilmi kaikki reaalian tarkoittamat asiat: Liikennelaitos sijaitsee Berliinissä.

Liikennelaitos hoitaa koko julkisen liikenteen, joihin kuuluvat U-Bahn (metro), MetroTram (Metroraitiovaunu), MetroBus (Metrobussi), Straßenbahn (raitiovaunu), Bus (linja-auto), Fähre (lautat), S-Bahn (pikajuna kaupungin sisällä), Fernverkehr (kaukomatkojen junat) sekä Flughafenbindung (yhteys lentokentille). BVG-lyhennettä ei lukija ymmärtäisi eikä varmasti myöskään suomenkielisistä sanoista tehtyä kuvitteellista BLL-lyhennettä.

Venäjän kääntäjä on kääntänyt Berliinin liikennelaitoksen BVG:n metro-sanalla. Tässä käännostratkaisussa hyponyminen selittävä käänнос *metro* ei käy ilmi Berliinin liikennelaitoksen kaikkia eri julkisen liikenteen liikennevälineitä. Kertomuksessa ei mainita, minkä liikennevälineen parissa Vladimir Kaminerin ystävä työskenteli. Arvelisin kuitenkin, että seuraavat syyt ovat olleet venäjääntäjän valitseman metro-sanat takana: Ensinnäkin Pietarissa ja Moskovassa metro on kaikkein nopein ja kätevin tapa liikkua paikasta toiseen ja se on yleisin kulkuneuvo. Toisekseen Venäjällä metroasemilla työskentelevillä palkkakaan ei ole suuri, mikä on myös saksankielisen lauseen sisältö.

- (29) Sa Obwohl Mitglied der KPdSU, hatte der Professor...
Su Vaikka olikin Neuvostoliiton kommunistisen puolueen jäsen...

Tässä esimerkissä suomentaja on käyttänyt puolueen koko nimeä (vertaa esimerkkiin 1), samoin kuten kirjailijakin on käyttänyt koko nimeä, tosin lyhenteenä. Suomentaja on siis selittänyt saksankielisen lyhenteen.

4.2.8 Kontekstikäänнос

Kontekstikäänнос, jossa reaalia ei suoraan mainita, vaan reaaliaan viitataan jollain muulla sanalla tai reaalian merkitys käy virkkeen kontekstista selville, on vähän käytetty käänносstrategia suomennoksessa ja venäjännöksessä. Kääntäjät ovat varmastikin halunneet mieluummin kääntää reaalian jollain ylempänä esitetystä tavoista kuin välttää mainitsemasta reaalia. Suomennoksessa on kuusi kontekstikäänноstä ja venäjännöksessä yhdeksän.

- (30) Sa Inzwischen sind in seiner WG alle der Meinung...
Su Hänen kämppekaverinsa ovat nykyisin kaikki varmoja...

Esimerkissä 17 selitettiin Wohngemeinschaft-sanan merkitys käytännössä. Venäjänkielisestä analogiasta huomattiin melko suuri ero saksalaiseen reaaliaan ja siten tämän reaalian käännettävyyden vaikeus. Suomentaja onkin päätenyt kiertämään sanan ja kirjoittaa *kämppekavereista*, joka vastaa WG-reaalian tarkoitusta erittäin hyvin. On tosin mainittava, että toisessa kohtaa suomentaja on käyttänyt saman WG-reaalian kääntämiseen analogiaa *kimppäkämppeä*.

- (31) Sa ...verbrachte den Rest der Zeit vor dem Fernseher und kuckte DSF.
Ve ...а все остальное время смотрел по телевизору футбол.

Venäjännöksessä ei ole mainittu Saksan TV:n kanavaa DSF, joka tulee sanoista *Deutsches Sportfernsehen* (saksalainen urheilutelevisio), vaan käännöksessä ilmaistaan ”katsoi televisiosta jalkapalloa”. Ratkaisu toimii, lukija saa kuvan löhöävästä miehestä, joka katsoo urhelia televisiosta. Urheilun lajilla, jalkapallo tai tennis, ei ole juonen kannalta mitään merkitystä-

4.2.9 Sanasto, alaviitteet

Kaksi reaaliaa on selitetty suomennöksessä sanaston avulla; venäjännöksessä ei ole käytetty sanastoa. Myöskään alaviitteitä ei ole kummassakaan käännöksessä. Sanastosta on annettu esimerkki reaalioiden aihepiirien jaottelussa luvussa 4.1.6, jossa *džigit* on selvennetty.

Toinen esimerkki sanastosta liittyy sanaan *Pfennig*.

- (32) Sa ...dass er den zweiten Sohn wahrscheinlich Pfennig nenen werde...
Su ...että hän aikonee ristiä seuraavan poikansa Pfennigiksi...

Esimerkin kertomuksessa Kaminerin ystävä Andrei onnistui hankkimaan kunnollisen elannon itselleen avaamalla venäläisen elintarvikemyymälän ja rikastui. Andrei perusti perheen, ja ensimmäisen pojan nimeksi annettiin Mark. Toinen ystävä Miša vitsaili tähän, että seuraavan pojan nimeksi tulee varmaankin Pfennig. Suomentaja on selittänyt Pfennig-sanana sanastossa seuraavasti: ”Mark on saksaksi markka ja Pfennig on penni.”

4.2.10 Takaisinkäännös

Koska saksankielisessä *Russendiskossa* ei mainita suomalaisia reaalioita, takaisinkäännöksiäkin esiintyy tietysti vain venäjänkielisessä *Russendiskossa*. Takaisinkäännöksiä on yhteensä 59 kappaletta. Suinkaan kaikkia Neuvostoliittoon tai Venäjään liittyviä reaalioita ei ole käännetty takaisinkäännöksen avulla, vaikka tämä oli yhtenä lähtöoletuksena tutkielman alussa. Kaikki seuraavissa esimerkeissä olevat reaaliat ovat neuvostoliittolaisia tai venäläisiä reaalioita, ja saksankieliset versiot edustavat siten Kaminerin ajatuksia välittää vieras reaalia saksankieliselle lukijakunnalle.

(32) Sa Doch wenn ein Mitglied der *Partei* einen Ausreiseantrag stellte...
Ve А вот если на выезд подавал член *КПСС*...

(34) Sa ...erneut in die *Partei* einzutreten.
Ve ...новое зявление о приеме в *партию*.

(35) Sa ...dass jeder mehr oder weniger verantwortungsvolle Posten mit einer Mitgliedschaft in der *Kommunistischen Partei* verbunden war.
Ve Прото на все мало-мальски ответственные должности назначали только членов *партии*.

Neuvostoliiton kommunistiseen puolueeseen voidaan viitata saksaksi useilla eri sanoilla, kuten *Partei* tai *Kommunistische Partei*, ja puolueen nimellä takaisinkäännettynä venäjään voi olla useita eri vastineita. Tämä todettiin jo aiemmin luvussa 4.1.4., jossa reaaliat jaoteltiin aihepiirin *politiikka ja puolue* mukaan. Venäjänkieliset vastineet ovat kaikki täysin samaa tarkoittavia, sillä Neuvostoliitossa oli vain yksi puolue, kommunistinen puolue. Vastineet erottuvat toisistaan kuitenkin tyylin perusteella. *Партия* (puolue) on puhekielessä käytetty, kun taas puolueen koko nimi *Коммунистическая партия Советского Союза* (Neuvostoliiton kommunistinen puolue) on virallisemmissa yhteyksissä käytetty.

(36) Sa Die erste Welle, das war die *Weiße Garde*...
Ve ...и принесла *белогвардейцев*...

Russendiskon ensimmäisessä kertomuksessa Wladimir Kaminer kertoo venäläisten emigranttien muuttoaaltoista Saksaan. Tässä *Weiße Garde* on käännetty takaisin venäjäksi sanalla *белогвардеец* (valkokaartilainen), joiden joukko muodosti ensimmäisen suuren muuttoaalton Saksaan Venäjän vallankumouksen aikana.

- (37) Sa ...gleich nach »der Stunde der Landwirtschaft« kam.
Ve ...сразу после «Сельского часа».

Tässä on kyse Neuvostoliitossa ja tänäkin päivänä Venäjällä esitetystä televisio-ohjelmasta. Osalle venäläisistä lukijoista ohjelma *Сельский час* (maaseudun tunti) tuo mukanaan varmastikin vahvoja konnotaatioita ja mielikuvia, jotka jäävät puuttumaan Kaminerin suorasta käännöksestä.

- (38) Sa ...dort immer die Flucht von Kartorgo-Häftlingen zu Ende war...
Ve Просто здесь кончался земной путь беглых каторжников...

Каторга tarkoittaa pakkotyötä sekä pakkotyöleiriä ja *каторжник* pakkotyövankia. Kaminerin selittävässä tavassa ilmaista *каторга*-reaalia on tapahtunut kirjoitusvirhe: vankikarkureita kuvaava reaalia pitäisi kirjoittaa sanoilla *Katorga-Häftlingen*. Venäjänkielinen käännös on takaisinkäännös.

4.2.11 Vain venäjännöksessä olevat reaaliat

Toisena lähtökohtana reaalioiden etsimiselle saksankielisen alkuperäisteoksen ohella on sen venäjänkielinen käännös. Venäjänkielisestä *Russendiskosta* löytyi kuusi reaaliaa, joille ei ole vastinetta saksankielisessä *Russendiskossa*.

- (39) Sa Das ganze sowjetische Volk marschierte im gleichen Rhythmus wie die Soldaten am Roten Platz - von einem Arbeitssieg zum nächsten...
Ve Весь советский народ, как кремлевские курсанты на параде 7 ноября, маршировал от одной трудовой победы к другой...

Kääntäjä on lisännyt reaalian *парад 7 ноября* (paraati 7. marraskuuta). Seitsemäs marraskuuta vietetään lokakuun vallankumouksen muistopäivää ja Moskovan Punaisella torilla järjestetään sotilasparaati. Neuvostoliitossa tämä juhlapäivä oli vuoden tärkein juhlapäivä. Venäjän kääntäjä on näin tuonut venäläiselle lukijalle vahvan mielikuvan siitä, miten koko Neuvostoliitto marssii yhdessä tahdissa voitosta voittoon.

- (40) Sa Der Parteisekretär des Instituts für Maschinenbau, in dem sie arbeitete, musste die für eine solche Reise notwendige Beurteilung schreiben, das tat er aber nie.
Ve Чтобы поехать к подруге, нужно было получить характеристику в парткоме по месту работы, но парторг института машиностроения характеристику не давал.

Esimerkissä 40 kerrotaan Wladimir Kaminerin äidistä, joka ei koskaan saanut työpaikaltaan lausuntoa, jolla hän olisi päässyt matkustamaan ulkomaille. Venäjänkielinen партком-lyhenne tulee sanoista *партийный комитет* (puoluekomitea). Venäjänkielisessä lauseessa tarkennetaan, että Kaminerin äiti ei saanut lausuntoa työpaikkansa puoluekomitean puoluesihteeriltä. Neuvostoliitossa työpaikoilla oli omat puoluekomiteansa, jotka edustivat ja hoitivat kommunistisen puolueen asioita. Tällä reaaliolla venäjän kääntäjä on tarkentanut, mistä lausunto piti saada. Realia on tuttu venäjänkieliselle lukijalle, mutta sen puuttuminen saksankielisestä alkuperäistekstistä ei vaikuta lauseen sisältöön eikä lauseen ymmärtämiseen.

- (41) Sa Man bat mich, dem Manager eines Berliner Clubs in einer russischen Liebesangelegenheit zu helfen. Er hatte sich in einem Bordell in eine Landsfrau von mir verliebt...
- Ve Однажды меня попросили помочь человеку в деле русской любви. Менеджер «Дворца слез» до слез влюбился в мою землячку.
- (42) Sa Diana rief in ihrer Verzweiflung die einzigen Stammkunden an, die sie hatte: zuerst den Manager Berliner Clubs, dann den Lüftungstechniker.
- Ve Диана в отчаянии стала обзванивать своих постоянных клиентов, которых, собственно говоря, было всего два - менеджер «Дворца слез» и техник по вентиляции.

Näissä esimerkeissä ei olekaan kyse Neuvostoliiton tai Venäjän reaaliasta, vaan saksalaisen klubin nimestä. Saksankielisessä *Russendiskossa* on mainittu vain "berliiniläinen klub", kun taas venäjänkielisessä *Russendiskossa* klubille on annettu nimi «Дворец слез» (kyynelten palatsi). Berliinissä on todellakin samanniminen rakennus "Tränenpalast", jossa sijaitsee muun muassa disko. En tiedä, onko kääntäjä ollut yhteydessä Wladimir Kamineriin ja kysynyt klubin nimeä, sillä Berliinissä on varmasti satoja klubeja eikä Kaminerin tekstistä voi päätellä klubista mitään enempää kuin sen olevan berliiniläinen. Ehkä kyseessä onkin sanaleikki, joka syntyy esimerkin 41 kyynel-sanoista: «Менеджер «Дворца слез» до слез влюбился в мою землячку.» Sananmukaisesti lause kuuluu suomeksi käännettynä "Kyynelten palatsin johtaja rakastui kyyneliin asti maannaiseeni", joka hieman vapaammin käännettynä kuuluu "Tränenpalatsin johtaja rakastui palavasti maannaiseeni". Esimerkissä 42 toistuu venäjäntäjän berliiniläiselle klubille antama erisnimi.

- (43) Sa Dem Hollywoodschauspieler Bob Hopkins, der die Rolle von Chruschtschow spielt, fallen ständig die falschen Leberflecken ab.
Ve У голливудского актера Боба Хоскинса, исполняющего роль генерала Хрущева, постоянно отваливаются фальшивые бородавки.
- (44) Sa Dazu benutzen sie ein dickes amerikanisches Chruschtschow-Buch, in dem ganz genau steht, welche Leberflecke der Russe wo hatte.
Ve При этом они постоянно сверяют бородавки по толстой американской книге про Хрущева, в которой подробно описаны все особенности лица будущего генсека.

Esimerkeissä 43 ja 44 Nikita Hruštševille on annettu erilaiset attribuutit: ensimmäisessä esimerkissä se on *генерал* (kenraali) ja toisessa esimerkissä *будущий генсек* eli *генеральный секретарь* (tuleva pääsihteeri). Nikita Hruštšev todellakin oli sisällissodassa ansioitunut *генерал-лейтенант* ja myöhemmin politbyroon pääsihteeri (Wikipedia 2008 – Hruštšov). Ehkä venäjäntäjä on halunnut antaa enemmän arvoa Hruštševille kuin Wladimir Kaminer, joka vitsailee amerikkalaisten elokuvatekijöiden kustannuksella maksaläiskärekvisiitasta. Kaminer on saattanut myös tahallaan sekoittaa Hruštševin Gorbatšoviin, joka muistetaan maksaläiskistä kasvoissaan.

5 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYYSI

Tässä luvussa esitetään kokoava analyysi edellä esitettyjen esimerkkien ja liitteenä olevassa taulukossa esitettyjen muiden reaalioiden käänösstrategioiden perusteella.

Mitään erittäin selvää yhdenmukaisuutta tietyn aihepiirin reaalian ja sen käänösstrategian välillä ei tutkimusaineistossa huomattu. Arkeen, kulttuuriin, yhteiskuntaan ja historiaan liittyvät reaaliat on käännetty jokainen tapauskohtaisesti erilaisin käänösstrategioin. Ainoita selviä yhteyksiä aihepiirin ja käänösstrategian välillä olivat seuraavat:

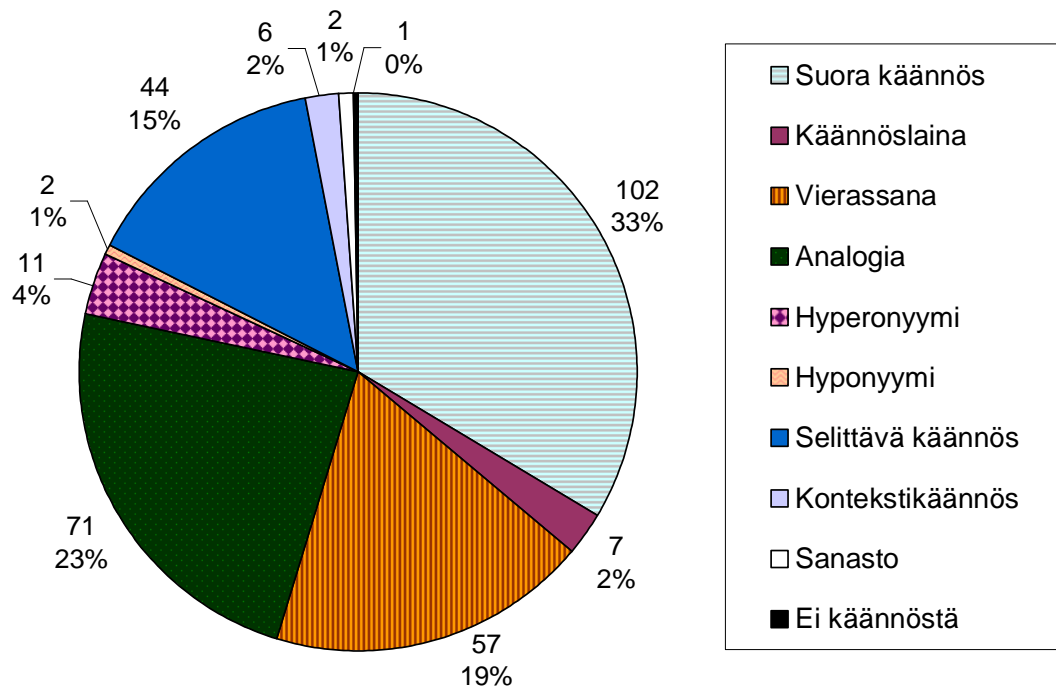
1) Arkeen kuuluvan raha-kategorian Neuvostoliiton/Venäjän rahayksiköt *Rubel* on suomennettu kaikki vierassanalla *rupla* ja venäjännetty takaisinkäännöksellä *рубль*. Tässä yhteys aiheen ja käänösstrategian välillä on 100-prosenttinen. Tämä tulos oli kuitenkin odotettavissa ja hyvin ymmärrettävä.

2) Saksan rahayksikkö, ilmaistuna joko lyhenteellä *DM* tai sanalla *Mark*, on suomennettu vierassanalla *markka* tai *saksanmarkka* 24 kertaa 30 tapauksesta. Venäjännöksessä Saksan rahayksikön ilmaukset on käännetty sanalla *марка* 27 kertaa 30 tapauksesta. Myös nämä ratkaisut ovat ymmärrettäviä kääntäjältä.

3) Saman käänösstrategian käytön tietyssä aihepiirissä voi huomata lisäksi yhteiskunta-kategorian viranomaisissa. Viranomaisia koskevissa reaalioiden kääntäjät ovat yrittäneet löytää analogioita omasta kohdekulttuuristaan. Varsinkin suomennoksessa analogian käyttö näkyy selvästi: 40 reaaliasta 31 on suomennettu analogialla. Venäjännöksessä 40 viranomaisiin kuuluvista reaalioiden 15 on käännetty vierassanalla ja 11 analogialla. Analogian käytöstä voisi päätellä kääntäjien pyrkimyksen kotouttaa tekstiä lukijalle ja käyttää käänöksen lukijalle kohdekulttuurin tuttua vastinetta. Venäjännöksessä vierassanaa oli käytetty ennen kaikkea *Polizei*-sanana ja sen johdannaisten reaalioiden kääntämiseen (*полицай, Полицайпрезидиум...*). Analogian vähempi käyttö venäjännöksessä selittyy saksankielisessä *Russendiskossa* olevilla neuvostoliittolaisilla ja venäläisillä viranomaisilla, jotka on käännetty takaisinkäännöksen käänösstrategialla.

Taulukko 1.

Käännösstrategiat suomennoksessa

Taulukosta 1 näkee kaikkien reaalioiden suomennosten käännösstrategiat. Selvästi yleisin on suora käännös: reaaliaa 304 reaaliasta on suomennettu käyttäen 102 kertaa suoraa käännöstä, joka on siten 33 % kaikista käännösstrategioista.

Kolme seuraavaksi käytetympää strategiaa ovat analogia (71 kappaletta), vierassana (57 kappaletta), ja selittävä käännös (44 kappaletta). Ne kattavat yhteensä 57 prosenttia suomennoksessa käytetyistä käännösstrategioista.

Yhdentoista reaalian kohdalla on käytetty hyperonyymia eli yläkäsitettä. Hyperonyymien käyttö ei ole kuitenkaan vaikuttanut virkkeen sisällön tai reaalian ymmärrettävyyteen, kuten edellisen luvun esimerkeistä voi nähdä.

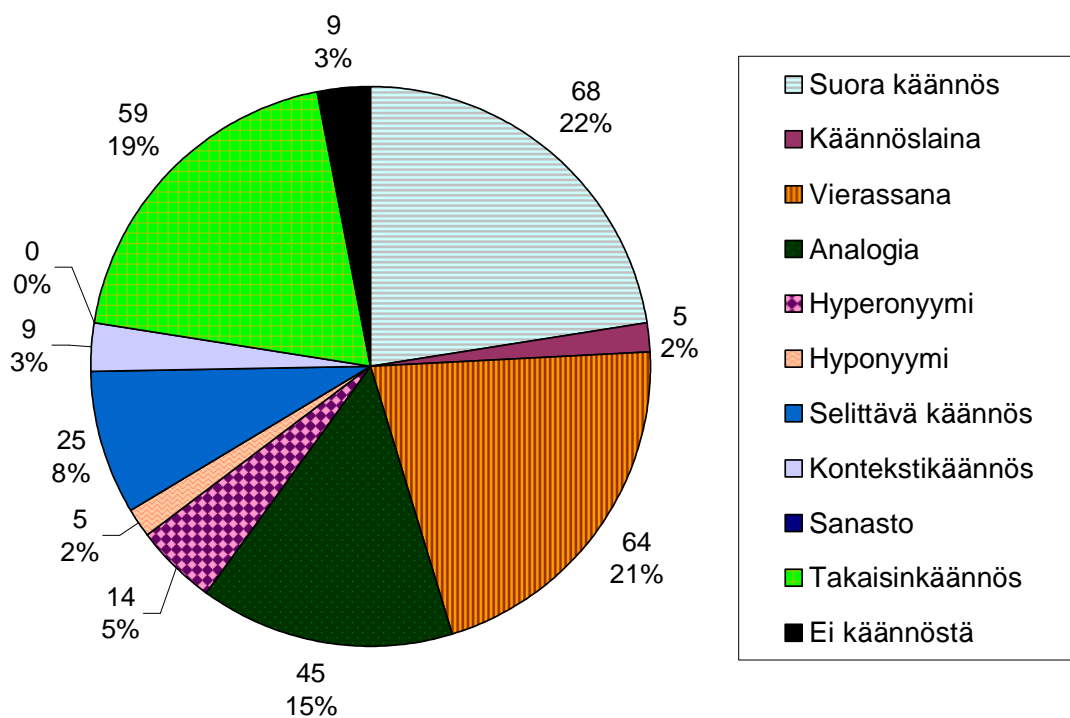
Loput käännösstrategiat, käännöslaina (seitsemän reaaliaa), kontekstikäännös (kuusi reaaliaa), hyponyymi (kaksi reaaliaa), sanasto (kaksi reaaliaa) ja poisjättö (yksi reaalia), ovat suomennoksessa vähiten käytettyjä tapoja välittää reaalia suomeksi. Näistä strategioista on annettu esimerkkejä tutkimusluvussa 4.2. Poisjättöä ei tutkielmassa ole

käsitelty käännösstrategiana, joten tässä on ainoa reaalia, jonka käännös suomennoksesta puuttuu: „Die russische Redaktion des Senders SFB 4 »Radio MultiKulti« widmet sich oft diesem Thema...”, jonka suomennos kuuluu: ” ’Radio MultiKultin’ venäjänkielinen toimitus omistaa usein aikaa aiheen käsittelylle...”. Tässä radiokanavan nimi on jätetty kääntämättä.

Suomennoksesta voidaan yleisesti myös todeta, että reaalioiden käännösratkaisut näyttävät olevan tapauskohtaisia eikä kääntäjä ole noudattanut tiettyä mallia kaikkien reaalioiden kohdalla, vaikkakin suora käännös on selvästi yleisin.

Taulukko 2.

Käännösstrategiat venäjännöksessä

Venäjännöksen reaalioiden käännösstrategiat näkyvät taulukosta 2 selkeästi; venäjännöksen erona suomennokseen on monipuolisempi käännösstrategioiden käyttö. Johtuuko tämä sitten kääntäjän kyvyistä ja taidoista käyttää eri tekniikoita, vai liittyykö monipuolisempi käännösstrategioiden käyttö tutkimusaineiston luonteeseen ja siten takaisinkäännöksiin?

Suora käänнос on myös venäjännöksessä yleisin käännosstrategia. Suoria käännoiksi on 22 % kaikista käännoisistä. Suoran käännoksen suosio molemmissa käännoisissä johtuu arvioni mukaan sen yleensä helposti ymmärrettävästä sanomasta. Kun reaalia voidaan sanasaisesti kääntää suoraan, käännoksen lukija ymmärtää reaalian tarkoitteen parhaiten.

Seuraavaksi käytetyimpiä strategioita ovat vierassana (64 kappaletta), takaisinkäännos (59 kappaletta) ja analogia (45 kappaletta). Tämä mukailee lukumääriltään suomennosta, jossa analogia ja vierassana ovat toisena ja kolmantena käytetyimmistä strategioista.

Jonkin verran käytetty on selittävä käännosstrategia 25 esimerkillään. Suomennoksessa määrä on noin kaksinkertainen. Selittävän käännoksen hyväksi puoleksi voi laskea sen, että kääntäjä todellakin huomaa reaalian ja sen käännettävyyden vaikeuden ja kääntäjä avaa sen merkityksen sekä joskus konnotaatiotkin lukijalle. Huonona puolena voi pitää selittävän käännoksen raskautta tekstissä. Jos reaalia toistuu useamman kerran tekstissä, niin silloin kyseiselle reaaliolle pitäisi keksiä muu ratkaisu välittää se kohdekieleen.

Vähiten venäjääntäjän käyttämiin käännosstrategioihin kuuluvat hyperonyymi (14 kappaletta), hyponyymi (viisi kappaletta), kontekstikäännos ja reaalian kääntämättä jättäminen (molempia yhdeksän kappaletta) sekä käännoslaina (viisi kappaletta). Sanastoa venäjän kääntäjä ei ole käyttänyt ollenkaan.

Yleisesti käännosstrategioista sekä suomennoksessa että venäjännöksessä voisi todeta, että jokainen reaalia on käännetty tapauskohtaisesti. Saman reaalian toistuessa ei välttämättä aina ole käytetty samaa vastinetta tai käännosstrategiaa. Myöskään reaalioiden aihepiirien ja käännostapojen välillä ei ole tiivistä yhteyttä.

Yleisen käännosstrategioiden esittämisen jälkeen käsittelen nyt takaisinkäännoiksi. Neuvostoliittoon ja Venäjään liittyviä reaaliota on 91 kappaletta yhteensä 304 reaaliasta; loput 213 ovat saksalaisia reaaliota. Jos oletettaisiin, että kaikki venäläiset reaaliat voitaisiin kääntää takaisinkäännoksenä, niin yllättävin tulos maiden välisiin reaaliioihin liittyen on se, että takaisinkäännoiset kattavat vain 65 % Neuvostoliittoon ja Venäjään liittyvistä reaaliosta.

Suoria käännöksiä ja analogioita on käytetty takaisinkäännöksen ohella venäläisen reaalian venäjännöksessä. Tämä johtuu muun muassa Wladimir Kaminerin käyttämistä omista sanoistaan ja keksimistään lempinimistä, jotka eivät ole yleisesti tunnettuja Venäjällä. Niinpä ne pitää kääntää suoraan sanasanaisesti. Esimerkiksi venäläisen taiteilijan betonista valettu teos nimeltään »Mutterherz«, on venäjännetty suoraan käännöstapaa käyttäen. Tätä taide-esinettä ei välttämättä ole lainkaan olemassa, jos otetaan huomioon Kaminerin käyttämät kärjistyksen ja tosiasioiden vääristelyt kertomuksissaan. Analogia käännöstapana takaisinkäännöksen sijaan selittyy muun muassa yksitoista kertaa toistuvalla Fähnrich-sanalla, jonka merkityksen olen aiemmin tarkasti analysoinutkin ja jonka venäjänkielisestä vastineesta *прапорщик* olen selvittänyt sanakirjojen ja suomentajan haastattelun avulla.

Toinen oletus tutkielman alussa oli, että venäjän kääntäjä on saattanut korvata neuvostoliittolaisen tai venäläisen reaalian hyponymisena takaisinkäännöksenä. venäjännöksessä ei esiinny mitenkään huomattavan paljon hyponyymeja. Lisäksi hyponymit eivät liity pelkästään Neuvostoliiton tai Venäjän reaalioiden, vaan viidestä hyponymista kolme hyponymia on valittu käännösstrategiaksi saksalaiselle reaaliolle ja kaksi venäläiselle.

Yhteenvedon voisi sanoa, että saksankielisessä *Russendiskossa* esiintyvät venäläiset reaaliat on käännetty käyttäen takaisinkäännöstä yli puolissa reaatioissa; analogiaa on käytetty 12 reaalian kohdalla, mikä kattaa 13 % venäläisten reaalioiden käännösstrategioista.

Tutkimustulokset osoittavat, että suomentaja ja venäjääntäjä ovat tiedostaneet ja tunnustaneet reaaliat saksankielisessä teoksessa, sillä käännösstrategioita on monia. Sitä, kuinka tietoisia päätöksiä käännöstävän valinnasta kääntäjät ovat tehneet, ei pystytä pelkkien esimerkkien avulla päättelemään. Tarkempaan analyysiin pitäisi haastatella suomentajaa ja venäjääntäjää systemaattisesti ja kysyä jokaisen reaalian kohdalla, millä perusteella mikäkin strategia välittää reaalia kohdekieleen on valittu.

Kaikki vain venäjänkielisessä käännöksessä olevat reaaliat on esitelty luvussa 4.2.11. Ensimmäinen lisäys, paraati 7. marraskuuta, tuo venäläisille vahvoja mielikuvia, kuinka

upseeriopiskelijat marssivat tasatahtia Punaisella torilla Moskovassa. Tällä reaalian lisäämisellä on selvästi haettu kotouttavaa tapaa kääntää ja siirtää kirjailija käännöksen lukijan lähelle.

Партком-*sanalla on myös haettu tuttu ilmiö venäläiselle lukijalle. Kaikki Neuvostoliitossa ja Venäjällä asuneet ja asuvat tietävät kommunistisen puolueen rakenteesta, joista yksi on juuri työpaikoilla olleet партком (puoluekomitea). Tätäkin pidän kääntäjän haluna kotouttaa käännös venäläiseen kulttuuriin.*

Дворца слез on saksalainen reaalialue, joten tuntuu oudolta, että siihen on lisätty täsmällinen klubin nimi. Epäilenkin tässä sanaleikkiä, joka koostuu kyynelten palatsista (Tränenpalast) ja sen jälkeen kirjoitetusta до слез (kyyneliin asti). Toisessa kohdassa klubin nimi mainitaan, kun sille on sellainen jo annettu.

Nikita Hruševin kohdalla on taas kerran käytetty tarkentavia attribuutteja, *генерал ja будущий генсек*. Vain venäjännöksessä esiintyvät reaaliat osoittavat käännöksen kotouttamista venäjän kieleen ja venäläiseen kulttuuriin.

6 LOPUKSI

Tutkielman tärkeimpänä tavoitteena oli perehtyä reaaliin. Reaaliat voivat esiintyä missä tekstilajissa tahansa, joten hyvän kääntäjän on osattava tunnistaa reaalia ja tiedettävä erilaisia käännostapoja välittää reaalia kohdekieleen ja -kulttuuriin. Kääntäjän on toisin sanoen tunnettava kohdekielen kulttuuri perinpohjaisesti. Kohdekielen tekstilajien ja niiden tyylien tunteminen on välttämätöntä oikean vastineen valitsemisessa. Kääntäjän on pidettävä jatkuvasti yllä niin lähde- kuin kohdekulttuurinkin tuntemustaan ja parantaa kielitaitoaan. Kääntäjä oppii koko elämänsä ajan, jokaisesta käännöksestä; kääntäjä ei tule koskaan valmiiksi.

Teorialuvussa esiteltiin reaaliat ilmiönä yleisesti ja kerrottiin erilaisista käännostrategioista. Tarkoituksena tutkielmassa ei ole ollut antaa ohjeita reaalian kääntämiselle, vaan tarkoituksena on herättää kääntäjä huomaamaan vieraan käsitteen ja tarjota eri vaihtoehtoja sen välittämiseksi kohdekieleen.

Mielenkiintoista oli pohtia käännettävyyttä ja kääntymättömyyttä. Molempien ilmiöiden kannattajilla on hyviä argumentteja. Tätä aihetta voisinkin tutkia perusteellisemminkin kuin mitä tämän tutkielman puitteissa pystyin.

Tutkimusaineiston tarkastelu osoitti konkreettisten esimerkkien avulla eri käännostrategiat käytännössä. Analyysissa, joka kokosi yhteen tulokset, osoitti reaalioiden tapauskohtaisuuden ja kontekstin tuoman vaihtelun vaikutuksen käännostrategialle. Takaisinkäännöksen näkökulma oli havaittavissa venäjänkielisessä käännöksestä, mutta takaisinkäännöstä oli käytetty hieman vähemmän kuin tutkielman alussa oletin.

Reaalioiden tutkimista voisi jatkaa tekemällä tutkimusta, kuinka lukija vastaanottaa kotouttavan tai vieraannuttavan käännökseen ja kuinka nämä eri käännostavat vaikuttavat tekstin ja reaalioiden ymmärtämiseen. Tutkielmaa voisi myös jatkaa laajentamalla eri tutkijoiden esittämän reaalian määritelmää, ja tutkimusaineistoksi voitaisiin myös ottaa tässä pro gradu -tutkielmassa poisrajatut maantieteelliset erisnimet sekä henkilöiden erisnimet. Yksi lisätutkimuksen aihe voisi olla selvitys, miksi venäjänkielinen käänнос poikkeaa niin paljon alkuperäisteoksesta.

Tämän pro gradu -tutkielman myötä haluan hälventää kääntäjien pelkoa vieraita, vaikeasti käännettäviä reaaliota kohtaan. Reaaliat asettavat sopivan haasteen niin teoreettiselle tutkimukselle kuin käytännön kääntämisellekin. Reaaliat eivät ole *cruces translatorum* (kääntäjän kiusat) kääntäjälle, vaan viittaa tutkielman alussa olleeseen Johann Wolfgang von Goethen erinomaisesti muotoiltuun sitaattiin: käännettäessä pitää pyrkiä kääntymättömyyteen, silloin vasta pääsee vieraan kulttuurin ja kielen sisälle.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Kaminer, Wladimir 2000. *Russendisko*. Wilhelm Goldmann Verlag, München.

Kaminer, Wladimir 2005. *Ryssändisko*. Suom. Vesa Suominen. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Kaminer, Wladimir 2003. *Russendisko. Рассказы*. Ven. Н.Клименюк ja И.Кивель. Новое литературное обозрение, Moskova.

Tutkimuskirjallisuus

Arntz, Reiner 1986. Terminologievergleich und internationale Terminologieangleihung. Teoksessa Snell-Hornby, Mary (toim.), *Übersetzungswissenschaft. Eine neuorientierung*. Gulde-Druck GmbH, Tübingen.

Bol'soj tolkovyi slovar' = *Большой толковый словарь русского языка* 1998. Норинт, Pietari.

Denisova, Galina V. 1999 = Денисова, Галина В. 1996. *Культурологически обусловленная лексика: Возможности и пределы переводимости*. МАЛП, Moskova.

DUDEN = *Duden Deutsches Universalwörterbuch* 2003. 5. painos. Augsburgischer Druck- und Verlagshaus, Augsburg.

Goethe, Johann Wolfgang von. Teoksessa *Goethes Werke: Hamburger Ausgabe in 14 Bänden [Band XII]: [Kunst und Literatur]*, Maximen und Reflexionen, 365–547. 7. painos 1973. C. H. Beck'sche Buchdruckerei, Nördlingen.

Häkkinen, Kaisa 1994. *Kielitieteen perusteet*. 5. painos. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Inge, Runo 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. WSOY, Juva.

Juva, Kersti 2005. Kotimaani ompi Suomi. Teoksessa Rikman, Kristiina (toim.), *Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä*, 10–28. WSOY, Vantaa.

Kaminer, Wladimir 2002. *Marssimusiikkia*. Saksankielinen alkuteos: Militärmusik. Suom. Hannu Väisänen. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Koller, Werner 1987. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 3. painos. Quelle & Meyer, Heidelberg; Wiesbaden.

Komissarov, Vilen N. 1999 = Комиссаров, Вилен Н. 1999. *Современное переводоведение*. ЭТС, Moskova.

Koskinen, Marja 1981. Kulttuuritaustan ja kielialueen tuomat ongelmat. Teoksessa Lahdelma, Tuomo (toim.), *Kääntäjä – käännös – lukija*. Kääntäjäseminaari Jyväskylässä 3.–5.7.1980, 59–71. Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden laitos.

- Kärkkäinen Tapani 1995. Kääntäjä rajalla: Päivän talo, yön talo. Teoksessa Rikman, Kristiina (toim.), *Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä*, 68–82. WSOY, Vantaa.
- Leppihalme, Ritva 2001. Translation strategies for realia. Teoksessa Kukkonen, Pirjo & Hartama-Heinonen, Ritva (toim.), *Mission, Vision, Strategies, and Values*, 139–148. Yliopistopaino, Helsinki.
- Markstein, Elisabeth 1999. Realia. Teoksessa Snell-Hornby, Mary; Hönig, Hans G.; Kußmaul, Paul; Schmitt, Peter A. (toim.), *Handbuch Translation*, 288–291. 2. painos. Gulde, Tübingen.
- Moore, Christopher J. 2006. *Oudot sanat*. Englanninkielinen alkuteos: In other words. A Language Lover's Guide to the Most Intriguing Words Around the World. Suom. Tarja Kontro. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Newmark, Peter 1981. *Approaches to Translation*. Pergamon Press, Oxford.
- Newmark, Peter 1988. *A Textbook of Translation*. Prentice Hall International (UK) Ltd, Hertfordshire.
- PONS – Globalwörterbuch Deutsch-Englisch 1983. May & Co. Nachf. GmbH, Darmstadt.
- Rymaševskaja, E. L. = Рымашевская, Э. Л. 1990. *Немецко-русский и русско-немецкий словарь*. «Русский язык», Moskova.
- Saksa, Silja 2004. *Baabelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Suomen kielen perussanakirja* 2004. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja. 2. painos Edita Prima Oy, Helsinki.
- Tommola, Hannu 1993. Manipulation durch Übersetzung? Eine spekulative Fallstudie. Wilske, Detlef (toim.), *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-seminaari XIII. Vöyri 13.–14.2.93*. Vaasan yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmä. 18. Vaasa, 259–269.
- Uusi venäläis-suomalainen sanakirja* 2002. 3. painos. Живой язык, Moskova.
- Vinogradov V. S. 1978 = Виноградов, В.С. 1978. *Лексические вопросы перевода художественной прозы*. Московский университет, Moskova.
- Vlahov, Sergei & Florin, Sider 2006 = Влахов, Сергей & Флорин, Сидер 2006. *Непереводимое в переводе*. 3. painos. P. Валент, Moskova.
- Välimäki, Jacqueline 2006. Basic concepts of intercultural communication. Teoksessa Tommola, Jorma (toim.), *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*, 127–143. Painosalama Oy, Turku.

Painamattomat lähteet

- GERMANY.RU, 2005. *Литературные чтения Владимира Каминера*.
<http://hghltd.yandex.net/yandbtm?url=http%3A%2F%2Fevents.germany.ru%2F1005615621&text=%22%22C2%EE%E5%ED%ED%E0%FF%20%EC%F3%E7%FB%EA%E022%20%CA%E0%EC%E8%ED%E5%F0>. Haettu 3.6.2008.

- Istitutomazzini, 2008.
http://www.istitutomazzini.napoli.it/mmf/Aufbau/Aufgaben/Sascha_Gruppe/kaminerseite3.htm. Haettu 5.6.2008.
- Kid.com.ua, 2008.
<http://www.kid.com.ua/news14959.html>. Haettu 3.6.2008.
- Kookas, 2008. *Vladimir Nabokov*.
<http://www.kookas.fi/articles/read/5484>. Haettu 3.5.2008.
- Literaturportal, 2008. *Wladimir Kaminer*.
<http://www.literaturportal.de/autorenportraits.php?autor=41>. Haettu 16.3.2008.
- Manhattan-Verlag, 2008. *Russentext, Wladimir Kaminer*.
<http://www.russentext.de/kaminer/>. Haettu 16.3.2008.
- Rossijskie Vesti, 2008 = Российские Вести, 2008. *Когда встречаются российский и немецкий юмор*.
<http://rosvesty.ru/1792/society/?id=162>. Haettu 24.5.2008.
- Sem40.ru, 2008. *Знай наших - известные евреи*.
<http://www.sem40.ru/famous2/e1357.shtml>. Haettu 5.6.2008
- Wikipedia – Brodski, Josif Aleksandrovič = Википедия – Бродский, Иосиф Александрович, 2008. *Бродский, Иосиф Александрович*.
http://ru.wikipedia.org/wiki/Бродский%2C_Иосиф_Александрович. Haettu 11.2.2008.
- Wikipedia – Duell, 2008. *Duell – Enemy at the Gates*.
http://de.wikipedia.org/wiki/Duell_-_Enemy_at_the_Gates. Haettu 3.6.2008.
- Wikipedia – Hruštšov = Википедия – Хрущёв, Никита Сергеевич, 2008.
http://ru.wikipedia.org/wiki/Хрущёв%2C_Никита_Сергеевич. Haettu 16.6.2008.
- Wikipedia – Wladimir Kaminer, 2008. *Wladimir Kaminer*.
http://de.wikipedia.org/wiki/Wladimir_Kaminer. Haettu 6.6.2008.

LIITE 1

Taulukot on numeroitu juoksevin numeroin. Taulukon tunnuksena on Russendiskon kertomuksen järjestysnumero alkuperäisteoksessa, ja taulukon otsikkona on kertomuksen nimi kaikilla kolmella kielellä. Numero-sarakkeeseen on merkitty kertomuksessa olevien reaalioiden numerot juoksevin numeroin. T-kirjain numeron edessä merkitsee toistuvaa reaalia. Sen perässä oleva /-viiva ja taulukon tunnus osoittavat, missä taulukossa reaalia on esiintynyt ensimmäisen kerran. Tyyppi-sarakkeessa on merkittynä reaalian aihepiiri tutkielmassa käytetyn luokittelun mukaan. Reaaliat on lihavoitu kussakin kielessä ja niille on annettu lausekonteksti. Maa-sarake osoittaa, mihin maahan tai kulttuuriin reaalia liittyy.

Taulukko 1

1. Russen in Berlin/Venäläisiä Berliinissä/Русские в Берлине

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Politiikka/ toimijat	Laut offizieller ostdeutscher Propaganda lebten alle Alt-Nazis in Westdeutschland.	Saksa	Itä-Saksan virallisen propagandan mukaan kaikki vanhat natsit elelivät näet Länsi-Saksassa.	Vierassana (ja suora käännös)	Там считалось, что все бывшие нацисты окопались на Западе.	Vierassana (ja suora käännös)
2.	Politiikka/ puolue	...dass jeder mehr oder weniger verantwortungsvolle Posten mit einer Mitgliedschaft in der Kommunistischen Partei verbunden war.	NL	Vähänkin vastuunalainen asema vain edellytti jäsenyyttä kommunistisessa puolueessa...	Suora käännös	Прото на все мало-мальски ответственные должности назначали только членов партии .	Takaisinkäännös
3.	Politiikka/ toimijat	Das ganze sowjetische Volk marschierte im gleichen Rythmus wie die Soldaten am Roten Platz...	NL	Koko neuvostokansa marssi tahdissa neuvostoliittolaisen työn riemusaavutuksesta toiseen kuin solilaat Punaisella torilla...	Suora käännös	Весь советский народ, как кремлевские курсанты на параде 7 ноября, маршировал от одной трудовой победы к другой...	Takaisinkäännös (hyponyymi)
T2	Politiikka/ puolue	Doch wenn ein Mitglied der Partei einen Ausreisantrag stellte...	NL	... mutta kun maastamuuttolupaa anoikin puolueen jäsen...	Suora käännös	А вот если на выезд подавал член КПСС...	Takaisinkäännös
4.	Politiikka/ puolue	...standen die anderen Kommunisten aus seiner Einheit ziemlich dumm da.	NL	...se sai hänen osastonsa muut kommunistit näyttämään melkoisen typeriltä.	Suora käännös	...то в дурацком положении оказывалась вся первичная организация .	Takaisinkäännös
T2	Politiikka/ puolue	Mein Vater, zum Beispiel, kandidierte viermal für die Partei...	NL	Esimerkiksi minun isäni oli ehdolla puolueeseen neljästi...	Suora käännös	Он пытался вступить в партию четыре раза...	Takaisinkäännös

5.	Arki/raha	Dann hatte er insgesamt 35 Rubel mehr...	NL	...kokonaista 35 ruplaa enemmän.	Vierassana	...на целых 35 рублей больше.	Takaisinkäännös
6.	Politiikka/ puolue	Aber einen parteilosen Leiter der Abteilung Planungswesen...	NL	Puolueeseen kuulumaton suunnitteluosaston esimies...	Suora käännös	...при одной мысли о беспартийном начальнике планового отдела...	Takaisinkäännös
7.	Politiikka/ puolue	...über seine Arbeit auf der Partei-versammlung im Bezirkskomitee berichten musste.	NL	...tuli raportoida työstään puolueen piirikomitealle ...	Suora käännös	...полагалось делать доклад в райкоме .	Takaisinkäännös (hyperonyymi)
T2	Politiikka/ puolue	...erneut in die Partei einzutreten.	NL	...uuden yrityksen liittyä puolueeseen .	Suora käännös	...новое явление о приеме в партию .	Takaisinkäännös
8.	Politiikka/ toimijat	Er trank mit den Aktivisten literweise Wodka...	NL/ Venäjä	...ja saanoi itsensä henkivieveriin puoluemiesten kanssa...	Selittävä käännös	Он ведрами пил водку с функционарами ...	Hyponyymi
T8	Politiikka/ toimijat	... sagten die Aktivisten .	NL	Puoluemiehet sanoivat...	Selittävä käännös	...говорили функционары .	Hyponyymi
T2	Politiikka/ puolue	Wir hätten dich auch gerne in die Partei aufgenommen.	NL	Me olisimme myös ottaneet sinut kernaasti puolueeseen ...	Suora käännös	Мы бы и рады принять тебя в партию .	Takaisinkäännös
9.	Yhteiskunta/ viranomaiset	Die Juden, die früher an die Miliz Geld zahlten...	NL	Juutalaiset, jotka olivat aikaisemmin maksaneet miliisille ...	Vierassana	Раньше евреи давали взятки...	(-)
T5	Arki/raha	Die Fahrkarte kostete nur 96 Rubel ...	NL/ Venäjä	...junalippu maksoi vain 96 ruplaa ...	Vierassana	...билет стоил 96 рублей ...	Takaisinkäännös
10.	Yhteiskunta/ viranomaiset	...gingen wir dann zum ostdeutschen Polizeipräsidium am Alexanderplatz...	Saksa	...menimme sitten Itä-Saksan poliisin päämajaan Alexanderplatzille...	Analogia	Потом мы сдали эту справку в Полицай-президиум на Александрплатц...	Vierassana
T10	Yhteiskunta/ viranomaiset	...im Polizeipräsidium Berlin Mitte lernten wir viele...	Saksa	...Berliinin keskustan päämajassa monia...	Hyperonyymi	...в Полицай-президиуме мы познакомились...	Vierassana
11.	Historia/ muut	Die erste Welle, das war die Weißer Garde ...	NL	Ensimmäinen aalto syntyi [...] valkokaartilaisista ...	Suora käännös	...и принесла белогвардейцев ...	Takaisinkäännös
12.	Historia/ tapahtuma	...während der Revolution und...	NL	... Venäjän vallankumouksen ...	Hyponyymi	...первая волна накатила после революции ...	Takaisinkäännös
13.	Historia/ tapahtuma	...im Bürgerkrieg	NL	...ja kansallissodan ...	Suora käännös	(-)	(-)
14.	Yhteiskunta/ viranomaiset	...die früher der Stasi als eine Art Erholungszentrum gedient hatten.	Saksa	...olleet käytössä jonkinlaisena Stasin eli Itä-Saksan turvallisuus-palvelun virkistyskeskuksena.	Selittävä käännös (ja vierassana)	Раньше там был центр отдыха гэдэровской разведки Штази ...	Selittävä käännös (ja vierassana)

15.	Arki/raha	Ab und zu bekamen wir von ihm hundert Mark .	Saksa	Hän tahtoi antaa meille silloin tällöin satamarkkasen .	Vierassana	Время от времени выдавал он нам по сто марок .	Vierassana
T10	Yhteiskunta/viranomainen	Vielleicht war es bei den ersten Juden im Polizeipräsidium am Alex...	Saksa	Oliko Alexanderplatzin poliisipäämajassa ehkä tapahtunut vain jokin väärinkäsitys...	Analogia	Может, на Полицай-президиуме на Александерплатц с евреями произошла какая-то ошибка?...	Vierassana
16.	Historia/tapahduma	So ähnlich wie beim Fall der Mauer?	Saksa	...kun Berliinin muuri murtui?	Suora käännös	Типа, как с падением стены?	Suora käännös

Taulukko 2

2. Geschenke aus der DDR/Itä-Saksan tuliaisia/Подарки из ГДР

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Historia/muut	Meine Eltern und ich lebten lange Zeit hinter dem Eisernen Vorhang .	Saksa	Vanhempani ja minä elimme kauan rautaesiripun takana.	Suora käännös	В Советском Союзе все мы долго жили за железным занавесом .	Suora käännös
2.	Kulttuuri/TV	Die einzige Verbindung zum westlichen Ausland war die Fernsehsendung »Das Internationale Panorama« ...	NL	Ainoa yhteytemme länsimaihin oli televisio-ohjelma nimeltä "Kansainvälinen panorama" ...	Suora käännös	Связь с внешним миром осуществлялась через телепередачу «Международная панорама» .	Takaisinkäännös
3.	Kulttuuri/TV	...gleich nach »der Stunde der Landwirtschaft« kam.	NL	...heti "Maatalouden tunnin" jälkeen.	Suora käännös	...сразу после «Сельского часа» .	Takaisinkäännös
4.	Kulttuuri/TV	...berichtete der Dicke zum Beispiel in seiner Sendung »New York - eine Stadt der Kontraste« .	NL	... lähetyksessä, jonka aiheena oli "New York, vastakohtien kaupunki" , ...	Suora käännös	...пригласил толстяк в передаче «Нью-Йорк - город контрастов» ...	Takaisinkäännös
5.	Arki/vaatteet	Igor trug lauter ausländische Sachen: El Pico Jeans ...	Saksa	Igorilla oli yllään kaikenlaisia ulkomaalaisia kuteita: El Pico -farkut ...	Suora käännös (ja vierassana)	Игорь носил заграничные шмотки: джинсы «Эль Пико» ...	Suora käännös (ja vierassana)
6.	Arki/esine	...einer leeren Orient Zigarettenschachtel ...	Saksa	...tyhjä Orient-merkkinen savukerasia ...	Suora käännös (ja vierassana)	... пачка от сигарет «Ориент» ...	Suora käännös (ja vierassana)
7.	Arki/esine	...einer Audiokassette von ORWO ...	Saksa	... ORWO-valmisteinen nauhurinkasetti ...	Suora käännös (ja vierassana)	... кассета ORWO ...	Suora käännös (ja vierassana)

8.	Arki/ ruoka	...einem » Lolek und Bolek «- Kaugummi ...	Saksa	... Lolek ja Bolek - purukumii ...	Suora käännös (ja vierassana)	... жевательная резинка «Лёлек и Боек» ...	Suora käännös (ja vierassana)
9.	Arki/ liikenne	Mein Vater half Onkel Andrej einmal bei der Reparatur seines Wolgas .	NL	Isäni auttoi kerran Andrei-setää korjaamaan tämän Volgaa ...	Vierassana	Однажды мой отец помогал дяде Андрею чинить «Волгу» .	Takaisinkäännös
T2	Kulttuuri/ TV	...der das » Internationale Panorama « moderierte.	NL	...suhtautui kasvavalla epäilyksellä " Kansainvälistä panoraamaa " juontaneeseen poliitikantutkijaan.	Suora käännös	...меньше верил политическому обозревателю, который вел «Международную панораму» .	Takaisinkäännös
T1	Historia/ muut	Kurz danach fiel der Eiserne Vorhang ...	Saksa	Vähän sen jälkeen rautaesirippu luhistui...	Suora käännös	А потом рухнул железный занавес .	Suora käännös

Taulukko 3

3. Vaters Rat/Isän neuvo/Отцовский совет

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Historia/ muut	...die Ära von Gorbatschow ging langsam zu Ende...	NL	...ja Gorbatšovin kausi oli hiljalleen kääntymässä loppua kohti...	Suora käännös	Время Горбачева заканчивалось...	Suora käännös
T5/ 1	Arki/raha	Die Zugfahrkarte kostete nur 96 Rubel ...	NL/ Venäjä	Matkalippu junaan maksoi vain 96 ruplaa ...	Vierassana	...билет на поезд стоил 96 рублей .	Takaisinkäännös
2.	Kulttuuri/ taide	...kaufte ich für den Rest des Geldes noch ein paar Souvenirs: eine Matrjoschka ...	NL/ Venäjä	Ostin Moskovassa loppuilla rahoilla markkinoilta vähän matkamuistoja: kalpeakasvoisen venäläisen matrjoška-nuken ...	Selittävä käännös (ja vierassana)	...на оставшиеся деньги я накопил сувениров - матрешку ...	Takaisinkäännös
3.	Arki/ ruoka	...außerdem eine Flasche Wodka der Marke Lebewohl .	Venäjä	...- ja pullon Jää hyvästi -merkkistä vodkaa .	Käännöslaina	...- и бутылку водки «Привет» .	Takaisinkäännös
T3	Arki/ ruoka	Der Wodka mit dem Lebewohl-Etikett wurde ausgetrunken...	Venäjä	Juotiin vodkapullo, jonka etiketissä luki «Jää hyvästi» ...	Käännöslaina	Водку «Привет» мы выпили...	Takaisinkäännös
T2	Kulttuuri/ taide	...und die Matrjoschka verschwand unter mystriösen Umständen.	NL/ Venäjä	...ja matrjoška katosi salaperäisellä tavalla.	Vierassana	... матрешка исчезла при самых таинственных обстоятельствах.	Takaisinkäännös

4.	Yhteiskunta/opiskelu	Inzwischen studiert er Multimedia an der Humboldt-Universität...	Saksa	Nykyisin hän opiskelee multimediaa Berliinin Humboldt-yliopistossa...	Selittävä käännös	Теперь Миша учится в университете Гумбольдтов...	Suora käännös (ja vierassana)
----	----------------------	---	-------	--	-------------------	---	-------------------------------

Taulukko 4

4. Die erste eigene Wohnung/Ensimmäinen oma kotini/Моя первая квартира

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Historia/tapah-tuma	Doch erst mit der Auflösung der DDR ging mein Traum in Erfüllung.	Saksa	...unelmani toteutui vasta kun DDR hajosi .	Suora käännös	И мечта моя осуществилась - после упразднения ГДР .	Suora käännös
T15/1	Arki/raha	...das Bier im Sechserpack für DM 4,99...	Saksa	Venäjänjuutalaiset keksivät kuuden pullon olutpakkaukset à 4.99 markkaa...	Vierassana (hyperonyymi)	...пиво по 4,99 марки за упаковку из шести банок...	Vierassana (hyperonyymi)
T14/1	Yhteiskunta/viranomainen	...ihre Nachbarn loszuwerden und die zugeteilte Stasi -Wohnung für sich allein zu nutzen.	Saksa	...saada asuttavakseen annetun Stasin asunnon kokonaan omaan käyttöönsä.	Vierassana	...в бывших служебных квартирах гэдэровской госбезопасности Штази .	Selittävä käännös (ja vierassana)
2.	Historia/tapah-tuma	...dort war der Zauber der Wende noch nicht vorbei.	Saksa	Berliinin muurin murtumisen ensi aikojen lumo oli siellä yhä tallella.	Selittävä käännös	В этом районе волшебство объединения еще не успело рассеяться.	Selittävä käännös
3.	Yhteiskunta/viranomainen	Die Kommunale Wohnungsverwaltung hatte keinen Überblick mehr.	Saksa	Asuntoasioista vastaavilla viranomaisilla ei ollut enää mitään käsitystä asioista.	Selittävä käännös	ЖЭКи и домоуправления беспомощно разводили руками...	Analogia (ja analogia)
4.	Arki/esine	...aber dafür mit einer RFT-Musikanlage und großen Boxen...	Saksa	...paremmin sopivat äänentoistolaitteet ja valtavat kaiuttimet.	Hyperonyymi	...зато имелась стереосистема RFT с огромными колонками...	Suora käännös (ja vierassana)
T3	Yhteiskunta/viranomainen	Die KWV erwachte aus ihrer Ohnmacht...	Saksa	Asunto-viranomaiset heräsivät horroksestaan...	Analogia	Домоуправления вышли из комы...	Analogia
T15/1	Arki/raha	Laut Mietvertrag musste ich DM 18,50 für meine Wohnung zahlen.	Saksa	Minun oli sopimuksen mukaan maksettava asunnostani kahdeksantoista saksanmarkan ja viidenkymmenen pfennigin vuokra.	Suora käännös (ja vierassana ja hyponyymi)	...моя ежемесячная квартплата составляла 18,50 марки .	Vierassana (hyperonyymi)

Taulukko 5

5. Mein Vater/Isäni/Мой отец

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Historia/ tapah- tuma	...wie es fast alle Kleinbetriebe im postsowjetischen Frühkapitalismus taten...	Venäjä	...niin kuin melkein kaikki pienet yritykset Neuvostoliiton jälkeisissä varhaisen kapitalismin oloissa.	Suora käännös	...как и все малые предприятия в постсоветской зоне первобытного капитализма.	Suora käännös
2.	Historia/ tapah- tuma	...meinem Vater konnten keine Perestroika -Wirren etwas anhaben.	NL	... perestroikan kauden sekasotkut eivät mahtaneet mitään isälleni.	Vierassana (ja selittävä käännös)	...отцу перестройка была не страшна.	Takaisinkäännös
3.	Politiikka/ muut	Zwecks Familien-zusammen-führung , wie das lange Wort in seinem Reisepass hieß.	Saksa	" die Familien-zusammen-führung " kuului pitkä sana hänen passissaan.	Vierassana	С целью воссоединения семьи , как значилось в его паспорте.	Suora käännös
4.	Kulttuuri/ taide	...bis er das Berliner Seniorenkabarett in Weißensee Die Knallschoten für sich entdeckte.	Saksa	...kunnes hän äkkäsi Berliinin Weissenseellä eläkeläisten esittämän " Die Knallschoten " - kabareen...	Vierassana	...пока не отыскал в Вайсензее кабаре " Трещетки "...	Suora käännös

Taulukko 6

6. Meine Mutter unterwegs/Äitini matkustaa/Мама в пути

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Politiikka/ toimijat	Der Parteisekretär des Instituts für Maschinenbau, in dem sie arbeitete, musste die für eine solche Reise notwendige Beurteilung schreiben, das tat er aber nie.	NL	Äitini työpaikan, koneenrakennus-opiston, puoluesihteerin olisi pitänyt kirjoittaa sellaista matkaa varten tarvittava lausunto, mutta hän ei koskaan tehnyt sitä.	Analogia	Чтобы поехать к подруге, нужно было получить характеристику в парткоме по месту работы, но парторг института машиностроения характеристику не давал.	Takaisinkäännös
2.	Yhteis-kunta/ puhuttelu	»Sie haben sich jedoch auf dem Feld der gesellschaftlich-politischen Arbeit nicht bemerkbar gemacht, Frau Kaminer.	NL	"Te, rouva Kaminer, ette ole kuitenkaan kunnostautunut...	Analogia	Вы, гражданка Каминер, к такой поездке...	Takaisinkäännös

3.	Historia/ tapah- tuma	Reif für eine Reise wurde meine Mutter erst mit der Auflösung der Sowjetunion...	NL/ Venäjä	Äitini oli kypsä matkustamaan vasta Neuvostoliiton romahtaessa...	Suora käännös	Необходимой степени готовности мама достигла в 1991 году после упразднения СССР.	Suora käännös
4.	Arki/työ	...als meine Mutter sich mit dem Angebot von Roland-Reisen, einem Berliner Billig-Bus-Reise- unternehmen, vertraut machte.	Saksa	...kun äitini tutustui halpoja bussimatkoja järjestävän berliiniläisen Roland Reisen -yhtiön tarjontaan.	Suora käännös (ja vierassana)	...в рекламной проспекте Роланд- райзен, специализи- рующегося на дешевых автобусных поездках.	Suora käännös (ja vierassana)
T4	Arki/työ	Obwohl die an sich beliebten Roland- Reisen...	Saksa	Vaikka sinänsä suosituttuja Roland Reisen -matkoja...	Selittävä käännös (ja vierassana)	И хотя популярные туры Роланд- райзен...	Selittävä käännös (ja vierassana)
5.	Arki/ ruoka	...dass die Wienerwürste dort Frankfurter heißen...	Saksa	...että wienursteja kutsutaan siellä frankfurtereiksi...	Vierassana	...что венские сосиски называются франкфуртскими...	Käännöslaina
6.	Arki/ ruoka	...dass die Wienerwürste dort Frankfurter heißen...	Saksa	...että wienursteja kutsutaan siellä frankfurtereiksi...	Vierassana	...что венские сосиски называются франкфуртскими...	Vierassana
7.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	...und dass Stapo die Abkürzung für Polizei sei.	Saksa	...ja että lyhenne "Stapo" merkitsee poliisia.	Vierassana	...и что местная полиция сокращенно называется «штапо».	Vierassana
8.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	...und dass Stapo die Abkürzung für Polizei sei.	Saksa	...ja että lyhenne "Stapo" merkitsee poliisia.	Analogia	...и что местная полиция сокращенно называется «штапо».	Vierassana
9.	Arki/ liikenne	...als der Roland- Bus mit meiner Mutter dort ankam.	Saksa	...äitini saapuessa paikalle Roland- bussilla.	Suora käännös (ja vierassana)	А когда автобус Роланд-райзен с моей мамой на борту...	Suora käännös (ja hyponyymi vierassana)

Taulukko 7

7. Süße, ferne Heimat/Sulo synnyinmaa, koti kaukainen/Родина далекая и милая

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Yhteis- kunta/ opiskelu	...gab es drei Grundschulen...	NL	Hänen synnyin- kaupungissaan oli kolme alkeiskoulua...	Analogia	На ее родине имелись три средних школы...	Analogia

2.	Kulttuuri/ taide	Im Winter saß meine Frau mit anderen Kindern im einzigen Kino der Insel, das »Erdölarbeiter« hieß...	NL	Talvisaikaan tuleva vaimoni istui muiden kersojen kanssa " Öljytyöläisessä ", Sahalinin ainoassa elokuvateatterissa...	Suora käännös	Зиму моя жена и прочие дети проводили в единственном кинотеатре острова, который назывался «Нефтяник» .	Takaisinkäännös (ja suora käännös)
3.	Kulttuuri/ taide	...und sah sich alte russische und deutsche Filme an: »Drei Männer im Schnee« ...	Saksa	...katsomassa sellaisia vanhoja venäläisiä ja saksalaisia elokuvia kuin Kolme miestä lumessa ...	Suora käännös	Смотрели русские и немецкие фильмы с названиями наподобие «Трое в снегу» ...	Suora käännös
4.	Kulttuuri/ taide	...»Drei Freunde auf hoher See« ...	Saksa	...Kolme ystävästä aavalla ulapalla.	Suora käännös	...«Дружба в открытом море» .	Suora käännös
5.	Muut/ kansa	Kinder waren die ersten Einheimischen auf der Insel, außer den Nivchen, den Ureinwohnern ...	NL/ Venäjä	Lapset olivat ensimmäinen saarella syntynyt sukupolvi saaren alkuperäisväestöä nivhejä lukuun ottamatta.	Vierassana (ja suora käännös)	Если, конечно, не считать нивхов - аборигенов - постепенно вымиравших...	Takaisinkäännös (ja suora käännös)
6.	Politiikka/ muut	...dort immer die Flucht von Kartorgo-Häftlingen zu Ende war...	NL	...se merkitsi yhä uudelleen matkanpäätä mantereelle pyrkiville kartorga- eli pakkotyöleirivangeille.	Selittävä käännös (ja vierassana)	Просто здесь кончался земной путь беглых каторжников ...	Takaisinkäännös
7.	Yhteis- kunta/työ	...Erwachsenen bekamen eine Nordzulage ...	NL	Kaikille aikuisille maksettiin pohjoisten alueiden lisää ...	Selittävä käännös	...платили надбавку за Крайний Север .	Takaisinkäännös
8.	Yhteis- kunta/ rakennus	Olga sah mit zwölf Jahren auf dem Flugplatz von Chabarowsk zum ersten Mal...	NL	Olga näki kaksitoistavuotiaana Habarovskin lentokentällä ensimmäisen kerran...	Suora käännös (ja vierassana)	Случилось это в аэропорту в Хабаровске .	Takaisinkäännös (ja suora käännös)
9.	Politiikka/ muut	...du dummes Kartorgokind ...	NL	...senkin pöljä katorgakakara.	Vierassana (ja suora käännös)	«Э-э-э, каторжанка!	Takaisinkäännös

Taulukko 8

8. Meine Frau allein zu Haus/Vaimoni yksin kotona/Жена одна дома

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Politiikka/ sota	Das war kurz vor Beginn des Krieges .	NL	Se tapahtui juuri ennen sodan puhkeamista.	Suora käännös	Было это незадолго до войны .	Suora käännös

2.	Muut/ kutsumä- nimi	...wurde das Häuschen von den Tschigiten eingekesselt und beschlossen.	NL	Hurjat džigitit piirittivät pikku talon ja ampuivat sitä...	Sanasto	Джигиты оцепили домик и открыли огонь.	Takaisinkäännös
----	---------------------------	---	----	--	---------	---	-----------------

Taulukko 9

9. Mein erster Franzose/Ensimmäinen ranskalaiseni/Мой первый француз

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Yhteis- kunta/työ	Wir beide und ein arabisches Mädchen wurden von einem ABM -Theaterprojekt angestellt...	Saksa	Meidät molemmat ja eräs arabityttö pestattiin erääseen työllistämismääräytysten rahoitettuun teatteriprojektiin.	Selittävä käännös	Что касается театра, то его организовало управление занятости в целях борьбы с безработицей .	Selittävä käännös
T1	Yhteis- kunta/työ	Diese Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen waren speziell für...	Saksa	Tämä työllistämistuki oli kohdistettu nimenomaan...	Analogia	У них есть такие специальные проекты для...	Konteksti- käännös
2.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Ich hatte vom Arbeitsamt-Nord ein Schreiben bekommen.	Saksa	Olin saanut kirjelmän Berliinin pohjoisen piirin työvoimatoimistolta .	Analogia (ja selittävä käännös)	Я получил повестку из управления занятости Северного округа .	Analogia
3.	Arki/ ruoka	...sollte ich in eine Kneipe namens Krähe kommen...	Saksa	...minun piti tulla Krähe -nimiseen kapakkaan ...	Analogia	...встреча была назначена в 22.00 в кафе «Ворона».	Analogia
4.	Arki/ ruoka	...sollte ich in eine Kneipe namens Krähe kommen...	Saksa	...minun piti tulla Krähe -nimiseen kapakkaan ...	Vierassana	...встреча была назначена в 22.00 в кафе « Ворона ».	Suora käännös
5.	Kulttuuri/ musiikki	Wir sangen zusammen die Internationale ...	NL	Me lauloimme yhdessä Kansainvälisen ...	Suora käännös	Мы вместе спели Интернационал ...	Takaisinkäännös
T1	Yhteis- kunta/työ	...mit Hilfe des ABM -Projektes seine Jungfräulichkeit ein für alle Mal loszuwerden...	Saksa	...hän päätti päästä poikuudestaan kerta kaikkiaan käyttämällä hyväkseen tätä työllistämismääräytysten projektia...	Selittävä käännös	... Решил использовать проект по борьбе с безработицей в целях окончательной победы над ...	Selittävä käännös
6.	Kulttuuri/ TV	...verbrachte den Rest der Zeit vor dem Fernseher und kuckte DSF .	Saksa	...vietti muun ajan katsomalla televisiosta DSF-urheilukanavaa .	Selittävä käännös (ja vierassana)	...а все остальное время смотрел по телевизору футбол .	Konteksti- käännös

Taulukko 10

10. Alltag eines Kunstwerks/Тайдетеоксен арки/Будни шедевра

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Yhteis-kunta/ rakennus	...als ich bei der Eröffnung einer Ausstellung an der Berliner Hochschule der Künste ...	Saksa	...kun Berliinin taidekoulun näyttelyn avajaisissa...	Käännöslaina	Осенью на вернисаже в Берлинской школе искусств ...	Käännöslaina
2.	Kulttuuri/ taide	Sein Werk hieß » Mutterherz « ...	Venäjä	Työ oli nimeltään " Äidinsydän "...	Suora käännös	Его работа называлась « Сердце матери »...	Suora käännös
T2	Kulttuuri/ taide	Das Mutterherz wirkte wie ein gigantisches Fragezeichen an die ganze Menschheit...	Venäjä	Äidinsydän vaikutti kuin koko ihmiskunnalle esitetyltä jättäjäisemäiseltä kysymysmerkiltä...	Suora käännös	Казалось, что сердце матери вопрошает все человечество...	Suora käännös
3.	Kulttuuri/ esine	Er hatte seine Muschel bei einem Wettbewerb für das Holocaust-Denkmal angemeldet.	Saksa	...kertoi minulle ilmoittaneensa simpukkansa juutalaisten joukkotuhon muistomerkistä järjestettävään suureen kilpailuun.	Suora käännös	...и сообщил, что представил свою раковину на конкурс проектов памятника жертвам Холокоста .	Suora käännös
T2	Kulttuuri/ esine	Ich konnte mir die Muschel sehr gut als Holocaust-Mahnmal vorstellen.	Saksa	Pystyin hyvin kuvittelemaan simpukan joukkotuhon muistomerkkinä .	Hyperonyymi	(-)	(-)
T2	Kulttuuri/ esine	...es sei zu klein für ein zentrales Holocaust-Mahnmal .	Saksa	...että se oli liian pieni joukkotuhon tärkeimmäksi muistomerkiksi .	Hyperonyymi	...что раковина-де маловато для центрального памятника жертвам Холокоста .	Suora käännös
4.	Historia/ tapah-tuma	Seine Muschel sollte als Denkmal zur Erinnerung an die Massen-verwaltungen tschechischer Frauen durch sowjetische Soldaten ...	NL	Hänen simpukkansa aiottiin pystyttää muistuttamaan niistä tšekkoslovakialaisten naisten joukkoraiskauksista, joita neuvostosotilaat tekivät ...	Suora käännös	Там его раковине предстояло стать памятником женщинам, изнасилованным советскими солдатами ...	Suora käännös
5.	Historia/ tapah-tuma	...bei ihrem Einmarsch in die ČSSR 1968 aufgestellt werden.	NL	... tunkeutuessaan maahan vuonna 1968.	Hyperonyymi	... во время событий 1968 года.	Hyperonyymi

T2	Kulttuuri/ taide	Trotz frischer Farbe erkannte ich sofort das alte »Mutterherz«.	Venäjä	Tunnistin tuoreesta maalista huolimatta oitis vanhan kunnan "Äidinsydämen".	Suora käännös	Я сразу узнал «Сердце матери», несмотря на свежую краску...	Suora käännös
----	---------------------	--	--------	--	------------------	--	---------------

Taulukko 11

11. Raus aus dem Garten der Liebe/Pako rakkauden puutarhasta/Бегство из Сада Люви

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Yhteis- kunta/ rakennus	Raus aus dem Garten der Liebe	NL	Pako Rakkauden puutarhasta	Suora käännös	Бегство из Сада Люви	Suora käännös
2.	Yhteis- kunta/ rakennus	...traf ich mich oft mit anderen Jungs im Foyer des Moskauer Kinotheaters des wiederholten Films.	NL	Me nuoret tapasimme 80-luvun loppupuolella usein Moskovan Uusintaelokuvien teatterin aulassa.	Suora käännös	...я встречался с друзьями в фойе Кинотеатра повторного фильма.	Takaisinkäännös
T1	Yhteis- kunta/ rakennus	...man nennte es » den Garten der Liebe «.	NL	...jota nimitettiin " Rakkauden puutarhaksi ".	Suora käännös	...оно называлось Сад Люви.	Suora käännös
T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	...schließlich fühlten wir uns auch alle verfolgt, die Älteren von der Polizei ...	NL	...sillä tunsimmehan mekin itsemme takaa- ajetuiksi, kun isompia kavereita jahtasi polisiksi ...	Analogia	...все мы были жертвами репрессий - те, кто постарше, со стороны милиции ...	Takaisinkäännös
3.	Arki/ vaatteet	...die aus mehreren Klepper- Regenmänteln einen Heißluftballon genäht...	Saksa	...joka oli ommellut Klepperin sadetakeista kuumailmapallon...	Suora käännös (ja vierassana)	...которая соорудила из плащей воздушный шар...	Hyperonyymi
T1	Yhteis- kunta/ rakennus	...der aus dem » Garten der Liebe « in die große weite Welt türmte.	NL	...joka pakeni Rakkauden puutarhasta ulos avaraan maailmaan.	Suora käännös	...именно Андрей первым из всей компании отбыл из Сада Люви ...	Suora käännös

Taulukko 12

12. Fähnrichs Heirat/Kersantin naimakaupat/Женитьба прапорщика

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Politiikka/ sota	Fähnrichs Heirat	NL	Kersantin naimakaupat	Analogia	женитьба прапорщика	Analogia
T1	Politiikka/ sota	...ein ehemaliger Fähnrich der sowjetischen Armee..	NL	...neuvostoarmeijan entinen kersantti ...	Analogia	...бывший прапорщик советской армии...	Analogia

T1	Politiikka/ sota	...damals noch ein blutjunger Fähnrich ...	NL	...siloin sangen nuori kersantti ...	Analogia	...когда прапорщик был совсем еще юным...	Analogia
2.	Yhteis- kunta/ opiskelu	...versteckte sich in der Sporthalle einer Mecklenburgischen Grundschule ...	Saksa	...piiloutui varuskuntansa lähellä olleen mecklenburgilaisen peruskoulun jumppasaliin.	Analogia	...спрятался в спортзале близлежащей мекленбургской начальной школы .	Analogia
3.	Arki/ asunto	...und mietete ein kleines Zimmer in einer Russen- WG .	Saksa	...ja vuokrasi pienen huoneen venäläisten jakamasta kimppakämpästä .	Analogia	...и снял крошечную комнатушку в русской коммуналке .	Analogia
T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	...lief nie der Polizei in die Arme und umgekehrt.	Saksa	...hän ei koskaan joutunut tekemisiin poliisin kanssa eikä poliisi hänen kanssaan.	Analogia	...он ни разу не попался в руки полиции .	Vierassana
T1	Politiikka/ sota	...und sparsamen Lebens gelang es dem Fähnrich ...	NL	...ja säästäväisyydellä kersantti oli onnistunut tallettamaan...	Analogia	...и жесткой экономии прапорщику удалось накопить...	Analogia
T15/ 1	Arki/raha	...die beträchtliche Summe von DM 20 000...	Saksa	...20 000 markan huomattavan summan.	Vierassana (hyperonyymi)	...весьма значительную сумму - 20 000 марок .	Vierassana (hyperonyymi)
T1	Politiikka/ sota	Nach dem der Fähnrich monatenlang...	NL	Kun kersantti oli kuukausikaupalla...	Analogia	Несколько месяцев прапорщик потратил...	Analogia
T1	Politiikka/ sota	Der arme Fähnrich war gefragter als...	NL	Poloinen kersantti oli kysytympi kuin...	Analogia	Несчастный прапорщик пользовался даже большим успехом...	Analogia
T1	Politiikka/ sota	Der Fähnrich fühlte sich...	NL	... kersanttimme ei tuntunut pystyväsä...	Analogia	Робкий прапорщик был совершенно не готов...	Analogia
T15/ 1	Arki/raha	Eine Russlanddeutsche sei für DM 10 000 zu haben...	Saksa	Venäjäsaksalaista naista tarjottiin kymmentuhannen markan hinnasta.	Vierassana (hyperonyymi)	...и предложили русскую немку за 10 000 марок .	Vierassana (hyperonyymi)
T1	Politiikka/ sota	Der Fähnrich fuhr nach Eberswalde...	NL	Kersantti matkusti Eberswaldeen...	Analogia	Прапорщик поехал в Эберсвальде...	Analogia
T1	Politiikka/ sota	Der Fähnrich , durch seine langjährige Illegalität...	NL	Vuosikausien laittoman oleskelun varovaiseksi ja epäluuloiseksi tekemä kersantti ...	Analogia	За годы жизни в подполье прапорщик сделался подозрительным...	Analogia
T1	Politiikka/ sota	Kurz danach lernte der Fähnrich einen Makler kennen.	NL	Vähän tämän jälkeen kersantti tutustui eräeseen kaupanvälittäjään.	Analogia	А потом прапорщик познакомился с маклером.	Analogia
T15/ 1	Arki/raha	...für DM 15 000 jede erdenkliche Scheinbraut...	Saksa	...lupasi järjestää hänelle 15 000 saksanmarkan summasta...	Suora käännös (ja vierassana)	За 15 000 марок азербайджанец...	Vierassana (hyperonyymi)

4.	Yhteis- kunta/ rakennus	"Mein Büro ist im Forumhotel ...	Saksa	"Toimistoni on Forumhotellissa .	Suora käännös (ja vierassana)	У меня йэсть офис в Форум-отеле .	Vierassana (ja suora käännös)
T1	Politiikka/ sota	...und auch der Fährnich überlegte es sich anders...	NL	...ja myös kersantti tuli toisiin ajatuksiin...	Analogia	Прапорщик тоже насторожился.	Analogia
T4	Yhteis- kunta/ rakennus	...in der großen Halle des Forumhotels stand...	Saksa	...saavuttuaan jo rahoineen hotellin suureen aulaan.	Hyperonyymi	...с деньгами в просторном холле Форум-отеля ...	Suora käännös (ja vierassana)
T3	Arki/ asunto	Inzwischen sind in seiner WG alle der Meinung...	Saksa	Hänen kämpäkaverinsa ovat nykyisin kaikki varmoja...	Konteksti- käännös	Его соседи по коммуналке свято убеждены...	Analogia

Taulukko 13

13. Beziehungskiste Berlin/Parisuhdekiemuroita Berliinissä/Город невыясненных отношений

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Arki/työ	...und die bei der Reisegesellschaft TUI gearbeitet hatte..	Saksa	...ja tämä oli ollut töissä TUI- matkatoimistossa ...	Suora käännös (ja vierassana)	...которая работала в турагентстве TUI ...	Suora käännös (ja vierassana)
2.	Yhteis- kunta/ opiskelu	...studierte Marina an der TU Satelliten-Geodäsie.	Saksa	Marina oli opiskellut satelliittigeodesiaa teknillisessä yliopistossa ...	Selittävä käännös	Марина уже лет десять училась в университете ...	Hyperonyymi
3.	Yhteis- kunta/ opiskelu	Aber ihre Diplomarbeit hatte sie noch immer nicht geschrieben.	Saksa	Hän ei kuitenkaan koskaan ollut kirjoittanut diplomityötään .	Analogia	А вот диплом Марина все еще не написала.	Analogia
T3	Yhteis- kunta/ opiskelu	Sie verfasste blitzschnell ihre Diplomarbeit ...	Saksa	Hän laati salamannopeasti lopputyönsä ...	Analogia	С неопикуемой скоростью она сочинила диплом ...	Analogia
4.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Einmal lernte sie einen netten Polizisten kennen...	Saksa	Kerran hän tutustui työmatkallaan mukavaan poliisiin ...	Analogia	...и она познакомилась с очень симпатичным полицейским .	Vierassana
T4	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Der Polizist verliebte sich auf der Stelle in Marina...	Saksa	Poliisimies rakastui oitis Marinaan...	Analogia	Полицейский незамедлительно влюбился...	Vierassana

Taulukko 14

14. Die russische Braut/Venäläinen morsian/Русская невеста

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännösstrategia	Venäjä	Käännösstrategia
1.	Yhteiskunta/viranomainen	Man muss beispielweise bei der Ausländerbehörde seine Einkommenserklärung einreichen...	Saksa	On esimerkiksi tehtävä selkoa tuloistaan ulkomaalaisviranomaisille ...	Analogia	Управление по делам иностранцев должно быть уверено...	Analogia
2.	Arki/työ	...der als BVG -Angestellter anscheinend nicht genug verdiente...	Saksa	...joka ei nähtävästi ansainnut Berliinin liikennelaitoksen työntekijänä tarpeeksi...	Selittävä käännös	Один мой приятель, работник метрополитена , хотел жениться...	Selittävä käännös (hyponyymi)
3.	Yhteiskunta/valtiovalta	...schrieb Dutzende von Briefen an Bundeskanzler Schröder...	Saksa	...kirjoitti tusinoittain kirjeitä liittokansleri Schröderille...	Käännöslaina	Тогда он написал канцлеру Шредеру...	Käännöslaina
4.	Yhteiskunta/valtiovalta	...und bombardierte außerdem das Auswärtige Amt mit Beschwerden.	Saksa	...ja pommitti lisäksi Saksan ulkoministeriötä kanteluilla.	Analogia (ja selittävä käännös)	...а министерство иностранных дел просто утонуло в потоке его жалоб.	Analogia
5.	Yhteiskunta/viranomainen	...eine Kirche, ein Standesamt und anschließend ein gutes Restaurant...	Saksa	...kirjon, maistraatin ja viikimisen jälkeen hyvän ravintolan...	Analogia	...в церкви и в загсе , о ресторане...	Analogia
6.	Kulttuuri/radio	Die russische Redaktion des Senders SFB 4 »Radio MultiKulti« widmet sich oft diesem Thema...	Saksa	"Radio MultiKultin" venäjänkielinen toimitus omistaa usein aikaa aiheen käsittelylle...	(-)	Русская редакция радио «Мультикульти» часто обращается к этой теме...	(-)
7.	Kulttuuri/radio	Die russische Redaktion des Senders SFB 4 » Radio MultiKulti « widmet sich oft diesem Thema...	Saksa	" Radio MultiKultin " venäjänkielinen toimitus omistaa usein aikaa aiheen käsittelylle...	Vierassana (ja suora käännös)	Русская редакция радио « Мультикульти » часто обращается к этой теме...	Vierassana (ja suora käännös)
8.	Kulttuuri/radio	...unter anderem in ihrem Programm » Ratschläge eines Juristen «.	Saksa	...muun muassa ohjelmassaan "Lakimies neuvoo" .	Suora käännös (käännöslaina)	...особенно в программе «Советы юриста» .	Suora käännös

Taulukko 15

15. Nur die Liebe sprengt die Welt/Rakkauden mahti/Любовь правит миром

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
T2/ 14	Arki/ liikenne	...Frank arbeitete als Lüftungstechniker bei der BVG ...	Saksa	...tämä Frank työskenteli Berliinin liikennelaitoksen palveluksessa ilmastointiasentajana...	Selittävä käännös	Франк работал в метро техником по вентиляции...	Selittävä käännös (hyponyymi)
1.	Yhteis-kunta/ rakennus	...und nahm bei der Norisbank einen Kredit über DM 5000,- auf.	Saksa	...ja Norisbankista yli viidentuhannen saksanmarkan luoton.	Vierassana	Тот взял на неделю больничный, 5000 марок кредита в Норис-банке ...	Vierassana (ja suora käännös)
T15/ 1	Arki/raha	...und nahm bei der Norisbank einen Kredit über DM 5000,- auf.	Saksa	...ja Norisbankista yli viidentuhannen saksanmarkan luoton.	Suora käännös (ja vierassana)	Тот взял на неделю больничный, 5000 марок кредита в Норис-банке...	Vierassana (hyperonyymi)
T2/ 12	Yhteis-kunta/ opiskelu	Die Hochzeit fand im größten Saal des Dorfes statt, der Sporthalle der Grundschule .	Saksa	Häät pidettiin koko kylän suurimmassa salissa, peruskoulun jumppasalissa.	Analogia	Свадьбу устроили в самом большом помещении Гоциков, в школьном спортзале.	Konteksti-käännös
T1/ 14	Yhteis-kunta/ viran-omainen	Jeden Tag rief er bei der Ausländer-behörde an.	Saksa	Hän soitti joka päivä ulkomaalais-viranomaisille .	Analogia	Каждый день он звонил в управление по делам иностранцев .	Analogia
T4/ 14	Yhteis-kunta/ valtio-valta	Er schrieb ans Auswärtige Amt ...	Saksa	Hän kirjoitti ulkoministeriöön ...	Analogia	Он писал в МИД ...	Analogia
T3/ 14	Yhteis-kunta/ valtio-valta	...an den Bundeskanzler ...	Saksa	... liittokanslerille ...	Käännöslaina	...писал федеральному канцлеру ...	Käännöslaina
2.	Yhteis-kunta/ valtio-valta	...an die Familien-ministerin ...	Saksa	... perheasioista vastavalle ministerille ...	Selittävä käännös	... министру по делам семьи ...	Käännöslaina
3.	Yhteis-kunta/ oikeus-laitos	...und an den Obersten Gerichtshof .	Saksa	...ja korkeimpaan oikeuteen .	Analogia	...и в Верховный суд .	Analogia

Taulukko 16

16. Das Mädchen und die Hexen/Neito ja noidat/Девушка и ведьмы

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
T15/ 1	Arki/raha	Für DM 30,- beanspruchte sie...	Saksa	Hän väitti pääsevänsä kolmenkymmenen saksanmarkan hinnasta...	Suora käännös (ja vierassana)	За 30 марок она обещала...	Vierassana (hyperonyymi)
T15/ 1	Arki/raha	...für nur DM 60,- einen Heilextrakt für ihren armen Körper zusammenzustellen.	Saksa	...että hän valmistaisi vähäiset kuusikymmentä saksanmarkkaa maksavan hoitavan uutteen...	Suora käännös (ja vierassana)	...предложила изготовить целебный экстракт - всего за 60 марок .	Vierassana (hyperonyymi)
T15/ 1	Arki/raha	Sie bot uns für DM 200,- ein sicheres...	Saksa	Noita tarjosi meille kahdensadan saksanmarkan hinnasta varmaa...	Suora käännös (ja vierassana)	Избавление стоило всего 200 марок ...	Vierassana (hyperonyymi)
1.	Yhteiskunta/ rakennus	Da sie im 11. Stock eines Neubaus wohnt...	Saksa	...koska hän asuu erään uudisrakennuksen kahdennessatoista kerroksessa...	Analogia	Марина жила на 11-м этаже, под окном...	(-)
T15/ 1	Arki/raha	Für gerade mal DM 900,- bot die jugoslawische Hexe...	Saksa	Vaivaisten yhdeksänsadan saksanmarkan korvausta vastaan jugoslavalainen noita...	Suora käännös (ja vierassana)	...vсього за каких-то 900 марок ...	Vierassana (hyperonyymi)

Taulukko 17

17. Suleyman und Salieri/Suleiman ja Salieri/Сулейман и Сальери

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Kulttuuri/ rakennus	Hier ein Beispiel aus dem Leben: Ein russisches Theater, Nostalgia , versucht es...	Saksa	Tässä esimerkki elävästä elämästä: Nostalgia-niminen venäläinen teatteri halusi esittää...	Suora käännös (ja vierassana)	А вот и пример из жизни: в русском театре «Ностальгия» поставили...	Suora käännös (ja vierassana)
2.	Kulttuuri/ taide	...mit Puschkins » Mozart und Salieri «.	Venäjä	...Puškinin näytelmän "Mozart ja Salieri" .	Selittävä käännös (ja suora käännös)	...« Моцарта и Сальери ».	Takaisinkäännös
3.	Arki/ liikenne	Ein Polizeiwagen kam zufällig ebenfalls in der Nähe vorbei.	Saksa	Myös poliisiauto ajoi sattumalta ohi.	Suora käännös (ja analogia)	Где-то рядом виднелся полицейский автомобиль , совершенно случайно.	Suora käännös (ja vierassana)

T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Anstatt die Polizei zu rufen, brachte der Türke meinen Freund nach Hause...	Saksa	Sen sijaan, että olisi kutsunut poliisin , turkkilainen vei ystäväni kotiin...	Analogia	Вместо того чтобы вызывать полицию , турок отвез моего пьяного друга домой...	Vierassana
T15/ 1	Arki/raha	...und bekam von dessen Frau, der französischen Schauspielerin, hundert Mark für alles zusammen.	Saksa	...ja sai tämän vaimolta, ranskalaiselta näyttelijättäreltä, aviomiehestä ja särkyneestä peilistä yhteensä sata markkaa ...	Vierassana	...и получил от его жены 100 марок за все разу: за мужа и за разбитое зеркало.	Vierassana

Taulukko 18

18. Russischer Telefonsex/Venäläistä puhelinseksiä/Русский телефонный секс

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Yhteis- kunta/ rakennus	Es gibt wirklich viele aufregende Sachen in Berlin: den neuen Reichstag ...	Saksa	Berliinissä on todella monta mieltä kiehtovaa asiaa: on uusi valtiopäivätaalo ...	Käännöslaina	В Берлие действительно много интересного: новый Рейхстаг ...	Vierassana
2.	Kulttuuri/ rakennus	...die neugeborenen Elefanten im Friedrichsfelder Tierpark ...	Saksa	... Friedrichsfeldin eläintarhan vastasyntyneet norsut...	Suora käännös (ja vierassana)	...новорожденный слоненок в зоопарке «Фридрихсфельде» ...	Suora käännös (ja vierassana)
3.	Kulttuuri/ lehti	Die Zeitung Russkij Berlin hat eine Kurzversion auf Deutsch ins Internet gestellt.	Saksa	... Russkij Berlin - sanomalehti on pannut internetiin lyhennelmän saksaksi.	Suora käännös (ja vierassana)	... газета «Русский Берлин» выложила в интернет его немецкую версию.	Suora käännös (ja vierassana)
T15/ 1	Arki/raha	...ohne dafür DM 3,64 pro Minute zu bezahlen.	Saksa	...joutumatta maksamaan puhelusta kolmea saksanmarkkaa ja kuuttakymmentä-neljää pfennigiä minuutilta.	Suora käännös (ja vierassana ja hyponyymi)	...и не за 3,64 марки , а совершенно бесплатно.	Vierassana (hyperonyymi)
T7/ 14	Kulttuuri/ radio	Sogar als Hörspiel für » Radio MultiKulti « kann ich sie aufbereiten...	Saksa	Minä voin sovittaa siitä jopa kuunnelman " Radio MultiKultille "...	Vierassana (ja suora käännös)	Я могу даже использовать ее в радиопостановке на радио «Мультикульти» ...	Vierassana (ja suora käännös)
4.	Kulttuuri/ rakennus	Ich will die Zeitungskritiken jetzt dem Goethe-Institut in Moskau schicken...	Venäjä	Minä aion nyt lähettää lehtien arvostelut Moskovan Goethe-instituuttiin ...	Suora käännös (ja vierassana)	Я хочу послать вырезки в Гете-институт в Москве ...	Suora käännös (ja vierassana)

Taulukko 19

19. Die Systeme des Weltspiels/Kansat pelaavat/Игральные системы разных народов

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Kulttuuri/ rakennus	Die zwei einzigen Pokertische des Spielkasinos im Europa-Center ...	Saksa	Berliinin Eurooppa-keskuksen ainoat kaksi pokeripöytää...	Suora käännös (ja selittävä käännös)	Два единственных покерных стола для живой игры в казино Берлинского Европейского центра ...	Suora käännös (ja selittävä käännös)
2.	Politiikka/ toimijat	...erinnerten mich mit ihrer Belegschaft an Parteisitzungen des Politbüros .	NL	...toivat mieleeni Neuvostoliiton puolueen politbyroon kokoukset.	Vierassana (ja hyponyymi)	...напоминают заседания советского Политбюро .	Takaisinkäännös (hyponyymi)
3.	Kulttuuri/ TV	...was der Akademieprofessor Doktor Kapiza in seiner Fernsehsendung »Unglaublich, aber wahr« einmal sagte...	NL	...mitä akatemianprofessori tohtori Kapiza sanoi kerran televisio-ohjelmassaan "Uskomatonta mutta totta" ...	Suora käännös	...как однажды профессор Капица в своей знаменитой передаче «Очевидное - невероятное» сказал...	Takaisinkäännös (ja suora käännös)
4.	Arki/raha	...und füttern den Automaten so lange mit 5-Mark-Münzen ...	Saksa	He syöttävät automaattiin viisimarkkasia niin kauan...	Vierassana (hyponyymi)	...турки скармливают оставленному им автомату горсть за горстью пятимарковые монеты ...	Suora käännös (ja vierassana)
T15/ 1	Arki/raha	...und nie weniger als fünf Mark einwerfen...	Saksa	...eikä koskaan panna koneeseen vitosta pienempää...	Konteksti-käännös	...надо бросать только пятимарковые монеты ...	Hyponyymi (vierassana)

Taulukko 20

20. Die Mücken sind anderswo/Ei hyttysiä/Жизнь без комаров

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
T16/ 1	Historia/ tapah-tuma	...was so alles passiert ist in den letzten Jahren: der Mauerfall ...	Saksa	Ajatelkaahan, mitä kaikkea viime vuosina on tapahtunut: Berliinin muurin murtuminen ...	Suora käännös	...сколько всякого случилось за последние годы: разрушилась стена ...	Suora käännös
1.	Historia/ tapah-tuma	...die Wieder-vereinigung ...	Saksa	... Saksojen jälleen-yhdistyminen ...	Hyponyymi	... объединилась Германия ...	Hyponyymi

T1/ 19	Kulttuuri/ rakennus	...die Schließung des Casinos im Europa-Center ...	Saksa	... Europa-keskuksen pelikasinon sulkeminen...	Suora käännös (ja vierassana)	...закрылось казино в Европа-центре .	Suora käännös (ja vierassana)
2.	Kulttuuri/ TV	...als die Tagesschau einmal zwanzig Minuten später gesendet wurde...	Venäjä	...kun televisioutiset lähettiin kerran kaksikymmentä minuuttia myöhässä.	Selittävä käännös	Там как-то раз программу « Время » задержали на двадцать минут...	Takaisinkäännös (ja selittävä käännös)
3.	Arki/ rakennus	...meinen Nachbarn, den Vietnamesen aus dem Obst & Gemüse-Geschäft .	Saksa	...naapurini, hedelmä- ja vihanneskauppa harjoittavan vietnamilaisen.	Selittävä käännös	...который работает в магазине « Овощи & Фрукты ».	Suora käännös
T1/ 1	Politiikka/ toimijat	Die Nazis zum Beispiel.	Saksa	... natsit esimerkiksi.	Vierassana	Например, нацисты .	Vierassana
4.	Politiikka/ puolue	Vor zwei Wochen hatten an der Schönhauser die REPs einen Wahlaufritt.	Saksa	REP:n republikaaneilla oli kaksi viikkoa sitten vaalitulaisuus Schönhauserilla.	Selittävä käännös (ja vierassana)	Недели две назад Республиканская партия устроила на Шенхаузер Аллее пункт предвыборной агитации.	Selittävä käännös
T1/ 1	Politiikka/ toimijat	So sind sie nun, unsere Nazis ...	Saksa	Tuommoisia meidän natsimme ovat...	Vierassana	Такие уж у нас нацисты ...	Vierassana

Taulukko 21

21. Spring aus dem Fenster/Нырпää ikkunasta!/Выпрыгни из окна!

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Arki/ rakennus	Er war die Greifswalder Straße runter zum Obi- Markt gefahren.	Saksa	Hän oli ollut matkalla Greifswalder Strassea pitkin Obin tee-se- itse-markkinoille .	Selittävä käännös (ja vierassana)	Он ехал по Грайфсвальдер штрассе в магазин Оби .	Selittävä käännös (ja vierassana)
T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Die Polizei hielt ihn an, weil er nicht angeschnallt war.	Saksa	Poliisi pysäytti hänet, koska hän ei ollut kiinnittänyt turvavyötään.	Analogia	Полиция проверяла у него документы...	Vierassana
T4/ 13	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Einen Tag später, als mein Bekannter in Begleitung von zwei Polizisten zu seiner Wohnung...	Saksa	Kun tuttavani meni seuraavana päivänä kahden poliisin saattaamana...	Analogia	На следующий день полиция отвезла моего знакомого...	Vierassana (hyperonyymi)
2.	Politiikka/ puolue	Glücklicherweise konnte er sich an einem NPD -Plakat »Mut zur Wahl - wähle National« festhalten.	Saksa	Hän saattoi onnekseen tarrautua NPD- puolueen vaalijulisteeseen "Rohkeasti vaaleihin - valitse kansallinen puolue ."	Selittävä käännös (ja vierassana)	К счастью, ему удалось зацепиться за предвыборный плакат НПГ «Кому смелости не мало - выбирай националов! ».	Selittävä käännös (ja vierassana)

T2	Politiikka/ puolue	Nur das NPD -Plakat blieb zurück.	Saksa	Vain NPD:n vaalimainos jäi jäljelle.	Vierassana	А плакат НПГ так и остался лежать на тротуаре.	Suora käännös
----	-----------------------	--	-------	---	------------	---	---------------

Taulukko 22

23. Die Frau, die allen das Leben schenkt/Elämän antaja/Женщина, жизнь приносящая

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
T15/ 1	Arki/raha	...kaufte Meskalin-Kakteen und obendrein eine spezielle Heizlampe für DM 160,- .	Saksa	...osti meskaliinikaktuksia, hankkipa vielä erikoisen, satakuusikymmentä markkaa maksaneen lämpölampunkin.	Vierassana (hyperonyymi)	...специальную обогревательную лампу за 160 марок .	Vierassana (hyperonyymi)
1.	Yhteis- kunta/ rakennus	...und beide in getrenntem Zustand in die psychiatrische Abteilung der Königin-Elisabeth-Herzberg-Klinik in Lichtenberg eingeliefert wurden.	Saksa	...ja molemmat toimitettiin toisistaan erossa Lichtenbergiin Königin Elisabeth Herzberge -klinikan psykiatriselle osastolle.	Suora käännös (ja vierassana)	...и были по отдельности доставлены в психиатрическое отделение Клиники Королевы Елизаветы Херцберг в Лихтенберге.	Analogia (ja vierassana)
2.	Kulttuuri/ tapah- tuma	Er wollte mit einem Getränkeverkauf bei der Love Parade reich werden.	Saksa	...mies yritti vaurastua myymällä virvoitusjuomia Berliinin Love Paradessa .	Vierassana (ja selittävä käännös)	...чтобы разбогатеть на продаже напитков во время Парада Любви .	Suora käännös

Taulukko 23

24. Geschäftstarnungen/Naamioitua liiketoimintaa/Коммерческая маскировка

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Arki/ ruoka	... wir hatten Hunger und landeten in einem türkischen Imbiss .	Saksa	...meillä oli nälkä, ja päädyimme turkkilaiseen pikaruoka-paikkaan .	Analogia	К полуночи мы проголодались и зашли в турецкую забегаловку .	Analogia
2.	Arki/työ	Er kam mit den beiden Imbissverkäufern ins Gespräch.	Saksa	Ystäväni ryhtyi puheisiin myyjien kanssa.	Hyperonyymi	Китуп, в свою очередь, разговорился с продавцами .	Hyperonyymi
T1	Arki/ ruoka	...dass er in einem türkischen Imbiss von Türken bedient wird.	Saksa	...että turkkilaisessa pikaruokapaikassa häntä palvelevat turkkilaiset...	Analogia	...что в турецкой закусочной его обслуживают турки...	Analogia

3.	Yhteis- kunta/ opiskelu	...waren sie zur Volkshochschule gegangen...	Saksa	He kertoivat minulle ryhtyneensä opiskelemaan italiaa kansanopistossa ...	Analogia	...срочно отправились на муниципальные курсы итальянского языка.	Selittävä käännös
4.	Arki/ rakennus	So wie man ja auch die billigsten Karottenkonserven von Aldi ...	Saksa	Samasta asiasta on kyse, kun Aldi- supermarketin halvimpia porkkanasäilykkeitä...	Selittävä käännös (ja vierassana)	Точно так же в ином заведении вам продают консервированную морковку из Альди ...	Vierassana
T1	Arki/ ruoka	Die Chinesen aus dem Imbiss gegenüber von meinem Haus sind Vietnamesen.	Saksa	Asuntoni vastapäätä sijaitsevan pikaruokapaikan kiinalaiset ovat vietnamilaisia.	Analogia	Китайцы из кафе против моего дома оказались вьетнамцами.	Analogia
T3/ 9	Arki/ ruoka	Und der Chef der afroamerikanischen Kneipe mit lauter Voodoo-Zeug an den Wänden - ein Belgier.	Saksa	Ja sitä afroamerikkalaista kapakkaa , jonka seinillä on silkkaa voodoo-kamaa johtaa - belgialainen.	Analogia	...а хозяин афро- американского заведения ...	Analogia
T3/ 9	Arki/ ruoka	Die kleinen gemütlichen Kneipen ...	Saksa	Entä nuo pienet viihtyisät kapakat ...	Analogia	...маленькими уютными забеловками ...	Analogia
T3/ 9	Arki/ ruoka	...was sich hinter den schönen Fassaden einer »Deutschen« Kneipe verbirgt...	Saksa	...mitä "saksalaisen" kapakan soma julkisivu taakseen kätkee...	Analogia	...что скрывается за вывеской «немецкого» заведения ...	Analogia

Taulukko 24
29. Der Professor/Professori/Профессор

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Ein Leben auf Kosten des Sozialamtes kam bei ihm nicht in Frage.	Saksa	Toimeentulotuella eläminen ei tullut hänen kohdallaan kysymyseenkään...	Konteksti- käännös	Он и не собирался жить на пособие .	Konteksti- käännös
2.	Yhteis- kunta/ opiskelu	In Moskau hatte der Professor am pädagogischen Krupskaja-Institut »Die Erziehung der Jugend in der sozialistischen Gesellschaft« unterrichtet.	NL	Moskovassa professori oli opettanut Krupskajan kasvatus- tieteellisessä instituutissa "nuorison kasvattamista sosialistisessa yhteiskunnassa".	Suora käännös (ja vierassana)	В Москве профессор работал в институте им. Крупской , преподавал воспитание молодежи в социалистическом обществе.	Takaisinkäännös

3.	Kulttuuri/ esine	...und danach auch noch als Buch erschienen war, hieß: » Die Bedeutung der Ziege im Bewusstsein des russischen Volkes «.	NL	...ja oli myöhemmin ilmestynyt kirjana , oli nimeltään " Vuohen merkitys Venäjän kansan tietoisuudessa ".	Suora käännös	...защитил докторскую диссертацию по теме « Место козы в сознании русского народа » и издал ее отдельной книжкой .	Suora käännös
T2/ 1	Politiikka/ puolue	Obwohl Mitglied der KPdSU , hatte der Professor...	NL	Vaikka olikin Neuvostoliiton kommunistisen puolueen jäsen...	Selittävä käännös	Конечно, профессор состоял в КПСС ...	Takaisinkäännös
T2	Yhteiskunta/ opiskelu	...und das Institut wurde geschlossen.	NL	...ja instituutti suljettiin.	Suora käännös	...поэтому институт закрыли...	Takaisinkäännös
4.	Kulttuuri/ TV	Besonders interessierte ihn das neue Programm » Was tun? «, eine Sendung für die russische Intelligenz...	NL	Hän oli erityisen kiinnostunut ohjelmasta "Mitä on tehtävä?" joka oli suunnattu venäläiselle älymystölle...	Selittävä käännös (ja suora käännös)	Особенно он любил передачу «Что делать?» , программу для интеллигенции...	Takaisinkäännös (ja selittävä käännös)
T15/ 1	Arki/raha	...auf 620- DM -Basis angestellt.	Saksa	...palkkasivat hänet 620 saksanmarkalla .	Suora käännös (ja vierassana)	...установили ему зарплату 620 марок ...	Vierassana (hyperonyymi)
T15/ 1	Arki/raha	Er bekam DM 9,- die Stunde.	Saksa	Hän sai yhdeksän markkaa tunnissa.	Vierassana (hyperonyymi)	...по девять марок за час работы.	Vierassana (hyperonyymi)
5.	Arki/ ruoka	Der Professor setzte sich neben ihn und nahm auch eine Flasche Berliner Pilsner .	Saksa	Professori istahti hänen viereensä ja otti hankin pullon Berliner Pilsneriä .	Suora käännös (ja vierassana)	Профессор тоже взял себе пива и сел рядом.	Hyperonyymi

Taulukko 25

30. Mein kleiner Freund/Pikku ystäväni/Мой маленький друг

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Kulttuuri/ TV	In Berlin hatte er immer die » Deutsche Welle « gehört...	Saksa	Berliinissä hän oli kuunnellut " Deutsche Welleä "...	Vierassana	В Берлине он все время слушал « Немецкую волну »...	Suora käännös
2.	Kulttuuri/ TV	...und zwar die Sendung » Russisch-unterricht für Kinder von fünf bis zehn «.	Saksa	...ja koko vuoden nimenomaan ohjelmaa "Venäjänopetusta lapsille viisivuotiaista kymmen-vuotiaisiin" .	Suora käännös	... передачу «Русский язык для детей от пяти до десяти ».	Suora käännös

3.	Kulttuuri/ lehti	Ich hatte keine Zeit und empfahl ihm, eine Annonce in Tip und Zitty aufzugeben...	Saksa	...ja suosittelin hänelle ilmoituksen jättämistä kaupunkilehti Tip und Zittyyn ...	Selittävä käännös (ja vierassana)	...я посоветовал ему напечатать объявление в городском журнале Zitty или TIP ...	Selittävä käännös (ja vierassana)
4.	Kulttuuri/ rakennus	Sechs Monate lang hatte er zeitgenössische russische Kunst im Künstlernhaus Bethanien präsentiert.	Saksa	Hän oli esitellyt venäläistä nykytaidetta taiteilijatalo Bethaniassa kuusi kuukautta...	Suora käännös (ja vierassana)	Шесть месяцев Сергей олицетворял современное русское искусство в доме художников «Бетания» .	Suora käännös (ja vierassana)
5.	Arki/ rakennus	...abends frönte er seiner Leidenschaft, in Lebensmitteilung des KaDeWe Weinbergschnecken zu verputzen.	Saksa	...ja antautui iltaisin intohimonsa valtaan, ahmimaan KaDeWe-tavaratalon elintarvikeosastolla viinitarhaetanoita.	Selittävä käännös (ja vierassana)	...поедать улиток в продовольственном отделе универмага КДВ .	Selittävä käännös (ja vierassana)
T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Als die Polizei das Haus räumte, konnte er im letzten Moment entkommen.	Saksa	Hän pääsi karkuun viime tingassa, kun poliisi tyhjensi rakennuksen.	Analogia	Потом пришла полиция и сквотеров разогнала.	Vierassana
6.	Arki/ asunto	Sie besaß ein kleines Zimmer in einer Kommunalwohnung ohne Telefon...	NL/ Venäjä	Hänellä oli pieni huone yhteisasunnossa ...	Analogia	Жила она в коммуналке без телефона...	Takaisinkäännös
T6	Arki/ asunto	Es war eine sehr lebendige Kommunalwohnung ...	NL/ Venäjä	Se oli eläväinen yhteisasunto ...	Analogia	Коммуналка была очень оживленная...	Takaisinkäännös
T4/ 13	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Nur ein Polizist , der eifersüchtige Liebhaber von Sergejs Frau...	Venäjä	Kun Klaus pöllahti paikalle kotona oli vain muuan poliisimies , joka oli Sergein vaimon mustasukkainen rakastaja.	Analogia	В момент появления Клауса дома был только Милин ревнивый любовник- милиционер .	Takaisinkäännös
T4/ 13	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Der Polizist hielt Klaus für einen Nebenbuhler...	Venäjä	Poliisi piti Klausia kilpailijanaan...	Analogia	Теперь милиционер решил, что Клаус - еще один любовник...	Takaisinkäännös
T4/ 13	Yhteis- kunta/ viran- omainen	...dass der Polizist schließlich eine Axt nahm und Mila erschlug.	Venäjä	...että poliisi tarttui lopulta kirveeseen ja löi Milan kuoliaaksi.	Analogia	В конце концов милиционер схватил топор и проломил Миле череп.	Takaisinkäännös
T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Doch für alle Fälle rief sie die Polizei .	Venäjä	Hän soitti kuitenkin kaiken varalta poliiseille .	Analogia	Но на всякий случай вызвала милицию .	Takaisinkäännös

7.	Yhteiskunta/ viranomainen	Im Untersuchungsgefängnis gaben ihm die Mithäftlinge...	Venäjä	Saksan passistaan huolimatta hänet teljettiin vankilaan . Muut tutkintovangit antoivat hänelle...	Kontekstikäännös	...и Клауса посадили в СИЗО .	Takaisinkäännös
----	------------------------------	--	--------	---	------------------	--------------------------------------	-----------------

Taulukko 26

31. Die Birkenfrau/Koivutar/Женщина-березка

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännösstrategia	Venäjä	Käännösstrategia
1.	Historia/ esine	Außerdem besaß er eine altgermanische Keule , zwei Lanzen und einen Widderhornhelm.	Saksa	Niiden lisäksi hän omisti muinaissaksalaisen sotanuijan , kaksi keihästä ja oinaansarvin varustetun kypärän.	Suora käännös	Кроме того, он был счастливым обладателем древнегерманской палицы , двух копий и рогатого шлема.	Suora käännös
2.	Historia/ esine	Außerdem besaß er eine altgermanische Keule, zwei Lanzen und einen Widderhornhelm.	Saksa	Niiden lisäksi hän omisti muinaissaksalaisen sotanuijan, kaksi keihästä ja oinaansarvin varustetun kypärän.	Suora käännös	Кроме того, он был счастливым обладателем древнегерманской палицы, двух копий и рогатого шлема.	Suora käännös
3.	Historia/ esine	Außerdem besaß er eine altgermanische Keule, zwei Lanzen und einen Widderhornhelm .	Saksa	Niiden lisäksi hän omisti muinaissaksalaisen sotanuijan, kaksi keihästä ja oinaansarvin varustetun kypärän .	Selittävä käännös	Кроме того, он был счастливым обладателем древнегерманской палицы, двух копий и рогатого шлема .	Hyperonyymi
T2	Historia/ esine	...zog er sich um und erschien mit einer Lanze und dem Widderhornhelm auf dem Kopf wie echter Germane...	Saksa	Hän vaihtoi portin edustalla asua ja näyttäytyi keihäs kourassa ja oinaansarvikypärä päässä kuin ainakin aito germaani...	Suora käännös	С копьем и в рогатом шлеме он являл собой классический образец древнего германца...	Suora käännös
T3	Historia/ esine	...zog er sich um und erschien mit einer Lanze und dem Widderhornhelm auf dem Kopf wie echter Germane...	Saksa	Hän vaihtoi portin edustalla asua ja näyttäytyi keihäs kourassa ja oinaansarvikypärä päässä kuin ainakin aito germaani...	Suora käännös	С копьем и в рогатом шлеме он являл собой классический образец древнего германца...	Hyperonyymi
T15/ 1	Arki/raha	Trotzdem musste er DM 30,- Eintritt zahlen.	Saksa	Hän joutui silti maksamaan kolmenkymmenen markan pääsymaksun.	Vierassana (hyperonyymi)	Несмотря на это, 30 марок за вход с него все равно содрали.	Vierassana (hyperonyymi)

4.	Yhteis- kunta/ rakennus	Ich hatte ihn im U-Bahnhof am Frankfurter Tor kennen gelernt...	Saksa	Minä olin tutustunut Markukseen Frankfurter Torin maanalaisella asemalla ...	Suora käännös (ja vierassana)	Я познакомился с ним в метро, на станции Франкфуртер Тор .	Suora käännös (ja vierassana)
5.	Kulttuuri/ rakennus	Sie tanzten und sangen auf der Bühne des Russischen Hauses ...	Saksa	He tanssivat ja lauloivat Friedrichstrassen Venälaistentalon näyttämöllä.	Käännöslaina	Девушки пели и танцевали на сцене «Русского дома» ...	Suora käännös
6.	Kulttuuri/ taide	Das Ensemble nannte sich Die Birke ...	Venäjä	Taiteilijaseurue oli nimeltään Koivu ...	Suora käännös	Назывался ансамбль «Березка» ...	Takaisinkäännös
T6	Kulttuuri/ taide	Und wollte sich dann unbedingt das Birkenkollektiv ansehen.	Venäjä	...ja halusi sitten ehdottomasti nähdä Koivu-ryhmän .	Suora käännös	А потом ему захотелось непременно увидеть березовый коллектив .	Suora käännös
7.	Kulttuuri/ vaatteet	Auf der großen Bühne führten zwanzig junge Frauen, angetan mit traditionellem Kopfputz , einen volkstümlichen Reigen vor.	NL/ Venäjä	Kaksikymmentä nuorta naista perinne-päähineissään esitti kansanomaista piiritanssia suurella näyttämöllä.	Suora käännös	Двадцать молодых женщин в кокошниках водили хоровод по огромной сцене.	Takaisinkäännös
T6	Kulttuuri/ taide	Nach der Vorstellung wollte Markus seine Begeisterung dem Birkenkollektiv persönlich schildern...	NL/ Venäjä	Markus halusi esityksen jälkeen ehdottomasti kuvailla ihastustaan koivistolaisille henkilökohtaisesti...	Selittävä käännös	После концерта Маркус решил лично выразить «Березку» свое восхищение...	Takaisinkäännös
T2	Historia/ esine	Er holte seine Lieblings lanze aus dem Schrank...	Saksa	Hän nouti kaapista lempikeihänsä...	Suora käännös	Он вытащил из шкафа копье ...	Suora käännös
T2	Historia/ esine	Sie entwarfnete Markus blitzschnell und warf die Lanze aus dem Fenster.	Saksa	Hän riisui Markuksen salamannopeasti aseista ja sinkosi keihään ikkunasta ulos.	Suora käännös	С неимоверной скоростью она разоружила германца и выкинула его копье в окно.	Suora käännös
T8/ 6	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Die Polizei erschien, von den Nachbarn gerufen, und versuchte zu schlichten.	Saksa	Poliisi tuli paikalle naapurin hälyttämänä ja koetti sovittaa.	Analogia	Полиция , которую вызвали соседи, попыталась нас помирить.	Vierassana
8.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Auf dem Revier zeigte Markus das Mädchen wegen Hausfriedensbruch an.	Saksa	Markus teki tytöstä poliisiasemalla rikosilmoituksen syyttäen tätä kotirauhan rikkomisesta.	Analogia (hyponyymi)	В участке Маркус обвинил девушку-березку в нарушении неприкосновенности жилища...	Analogia
9.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Die Polizeibeamten klärten den Fall unbürokratisch...	Saksa	Poliisit selvittivät asian ilman turhaa byrokratiaa...	Analogia (hyperonyymi)	Полиция проявила к делу неформальный подход...	Vierassana (hyperonyymi)

T8	Yhteiskunta/ viranomainen	Markus schlossen sie mit Handschnellen an die Tür des Reviere ...	Saksa	Markuksen he kiinnittivät käsirautoilla poliisiaseman oveen...	Analogia (hyponyymi)	...его приковали наручниками к двери участка .	Analogia
10.	Kulttuuri/ lehti	...der sich als Reporter der Berliner Zeitung vorstellte...	Saksa	Siinä häntä sitten puhutteli Berliner Zeitungin toimittajaksi esittäytynyt mies...	Vierassana	Вот тут-то его с ним и заговорил какой-то человек, представившийся репортером из « Берлинер Цайтунг ».	Vierassana
T10	Kulttuuri/ lehti	Am nächsten Tag konnte man in der Berliner Zeitung den gefesselten Markus sehen.	Saksa	Seuraavan päivän Berliner Zeitungissa oli kuva käsirautoihin kytketystä Markuksesta.	Vierassana	На следующий день в « Берлинер Цайтунг » красовалась фотография прикованного к двери Маркуса.	Vierassana
T8/ 6	Yhteiskunta/ viranomainen	»Die Berliner Polizei geht hart gegen jugoslawische Kriminelle vor.«	Saksa	"Berliinin poliisi kohtelee ankarasti jugoslavalaisia rikollisia".	Analogia	«Жестокая расправа полиции с югославскими бандитами».	Vierassana

Taulukko 27

32. Dobbelleben in Berlin/Каксоиселәмää Berliinissä/Двойная жизнь в Берлине

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännösstrategia	Venäjä	Käännösstrategia
1.	Yhteiskunta/ viranomainen	Die Anlageberaterin aus meiner Sparkassenfiliale, eine nette, rundliche Frau...	Saksa	Sain äsken havaita käyttämäni pankin sijoitusneuvojan - miellyttävä, pyöreähkö nainen...	Analogia	Недавно я видел, как кассирша из нашей сберкассы...	Hyperonyymi
2.	Yhteiskunta/ rakennus	Die Anlageberaterin aus meiner Sparkassenfiliale , eine nette, rundliche Frau...	Saksa	Sain äsken havaita käyttämäni pankin sijoitusneuvojan - miellyttävä, pyöreähkö nainen...	Hyperonyymi	Недавно я видел, как кассирша из нашей сберкассы ...	Analogia
T2	Yhteiskunta/ viranomainen	Wie verrückt springt Frau Wolf zusammen mit anderen Anlageberaterinnen auf der Bühne..	Saksa	Rouva Wolf koikkii vimmatusti näyttämöllä muiden sijoitusneuvojen kanssa...	Analogia	Фрау Вольф и другие кассиры как одержимые скачут по сцене...	Hyperonyymi
3.	Yhteiskunta/ viranomainen	Herrn Heisenberg lernte ich auf dem Arbeitsamt kennen...	Saksa	Herra Heisenbergin opin tuntemaan pitkäaikaistyöttömänä ollessani.	Kontekstikäännös	С герром Хайзенбергом я познакомился в бюро по трудоустройству .	Analogia

T3	Yhteiskunta/ viranomainen	...wo ich meiner Mutter von dem frustrierenden Arbeitsamt -Gespräch erzählte.	Saksa	...ja kerroin siellä äidilleni työvoimatoimistossa käymästani turhauttavasta keskustelusta.	Analogia	Там я поведал маме о расстроившем меня разговоре в бюро по трудоустройству .	Analogia
4.	Yhteiskunta/ viranomainen	»Da ist er übrigens, mein Arbeitsberater «...	Saksa	"Tuolla hän muuten onkin, se minun työvoimaneuvojani "...	Analogia	«Кстати, а вот и он - мой консультант по трудоустройству »...	Analogia
5.	Arki/työ	Sein Freund, ein leitender Siemensingenieur , hatte das Nashorn gereizt...	Saksa	Hänen ystävänsä, joka on johtotehtävissä oleva Siemensin insinööri , oli ärsyttänyt sarvikuonoa...	Suora käännös	Друг Гензеля, руководящий инженер на фирме Siemens , раздражил носорога...	Suora käännös (ja selittävä käännös ja vierassana)
T5	Arki/työ	Das Nashorn ging zunächst auch auf den Siemensingenieur los.	Saksa	Sarvikuono kävi ensin insinöörin kimppuun.	Hyponyymi (suora käännös)	Сначала носорог направился в сторону инженера .	Hyponyymi (suora käännös)
6.	Arki/ rakennus	...die tonnenschweren Lafayette -Glasfenster wären nicht aufgrund schlampiger Bauarbeit...	Saksa	...jonka mukaan Galeries Lafayette -kauppahuoneen tonnikaupalla painavien lasiikkunoiden rysäyttäminen alas...	Selittävä käännös (ja hyponyymi vierassana)	...что многотонные окна универмага Galerie Lafayette обрушились на тротуар...	Selittävä käännös (ja hyponyymi vierassana)

Taulukko 28

33. Bahnhof Lichtenberg/Lichtenbergin asema/Вокзал Лихтенберг

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännösstrategia	Venäjä	Käännösstrategia
1.	Yhteiskunta/ rakennus	Bahnhof Lichtenberg	Saksa	Lichtenbergin asema	Hyperonyymi (ja vierassana)	Вокзал Лихтенберг	Hyperonyymi (ja vierassana)
2.	Arki/ rakennus	Mein alter Bekannter Andrej, Inhaber der wahrscheinlich einzigen russischen Kette von Lebensmittel-läden in Berlin, Kasatschok ...	Saksa	Berliinin todennäköisesti ainoan venäläisen elintarvikeketjun Kasatschokin omistaja, vanha tuttuni Andrei...	Suora käännös (ja vierassana)	Мой давний приятель Андрей, владелец в единственной в Берлине сети русских магазинов «Казачок» ...	Suora käännös (ja vierassana)
T1	Yhteiskunta/ rakennus	Unsere erste Geschäftsstelle befand sich vor der Tür der Eingangshalle des Bahnhofs Lichtenberg .	Saksa	Ensimmäinen liikepaikkamme sijaitsi Lichtenbergin rautatieaseman saapumisaulan oven vieressä.	Suora käännös (ja vierassana)	Наша первая торговая точка располагалась у входа в зал ожидания вокзала Лихтенберг .	Hyperonyymi (ja vierassana)

T15/ 1	Arki/raha	Damals bekamen wir von der deutschen Regierung nur DM 180,- Taschengeld im Monat...	Saksa	Me saimme siihen aikaan Saksan valtiolta vain satakahdeksänkymmentä markkaa taskurahaa kuukaudessa.	Vierassana (hyperonyymi)	Каждый месяц мы получали от немецкого правительства 180 марок ...	Vierassana (hyperonyymi)
T4/ 23	Arki/ rakennus	Dort kauften wir bei Aldi drei Rücksäcke...	Saksa	Ostimme Aldin halpamyymälästä kolme selkärepullista...	Selittävä käännös (ja vierassana)	В дешевом супермаркете Альди мы закупили три рюкзака...	Selittävä käännös (ja vierassana)
3.	Arki/ ruoka	...voll von Hansabier und Coladosen...	Saksa	... Hansa-olutta ja kolatölkkejä...	Suora käännös (ja vierassana)	...паршивого пива Ганза и Колы...	Suora käännös (ja vierassana)
T1	Yhteis- kunta/ rakennus	...und schleppten das Zeug zum Bahnhof Lichtenberg .	Saksa	...ja haalasimme koko hoidon Lichtenbergin asemalle .	Hyperonyymi (ja vierassana)	..и повезли все это хозяйство на вокзал Лихтенберг .	Hyperonyymi (ja vierassana)
T15/ 1	Arki/raha	Die Büchsen verkauften wir für je DM 1,20 .	Saksa	Myimme tölkit markka kahdellakymmenellä pfennigillä kappale.	Suora käännös (ja vierassana ja hyponyymi)	Пиво и колу мы подавали за 1,20 марки .	Vierassana (hyperonyymi)
T3	Arki/ ruoka	Die Familie wusste, dass eine Dose Hansabier bei Aldi 43 Pfennig kostete...	Saksa	Perhe tiesi, että tölkki Hansa-olutta maksoi Aldissa neljäkymmentäkolme pfennigiä...	Suora käännös (ja vierassana)	Они отлично знали, что пиво Ганза стоит в Альди 43 пфеннига...	Suora käännös (ja vierassana)
T4/ 23	Arki/ rakennus	Die Familie wusste, dass eine Dose Hansabier bei Aldi 43 Pfennig kostete...	Saksa	Perhe tiesi, että tölkki Hansa-olutta maksoi Aldissa neljäkymmentäkolme pfennigiä...	Vierassana	Они отлично знали, что пиво Ганза стоит в Альди 43 пфеннига...	Vierassana
4.	Arki/raha	Die Familie wusste, dass eine Dose Hansabier bei Aldi 43 Pfennig kostete...	Saksa	Perhe tiesi, että tölkki Hansa-olutta maksoi Aldissa neljäkymmentäkolme pfennigiä ...	Vierassana	Они отлично знали, что пиво Ганза стоит в Альди 43 пфеннига ...	Vierassana
5.	Yhteis- kunta/ viran- omainen	Merkwürdigerweise wurden ausgerechnet diese ehrlichen Handarbeiter von einer plötzlich auftauchenden Kontrolle des Gesundheitsamtes verjagt.	Saksa	Merkkillistä kyllä, terveysviranomaisten äkillinen valvontaisku karkotti matkoihinsa juuri nämä rehdit käsityöläiset.	Analogia	Загадочным образом именно эти честные труженики пали жертвой внезапно нагрянувшей санитарной проверки . [...] Комиссия нас проигнорировала...	Kontekstikäännös
6.	Yhteis- kunta/ esine	...außerdem war ihr Gesundheitspass abgelaufen...	Saksa	...heidän terveys-todistuksensa oli sitä paitsi vanhentunut...	Analogia	...их медицинские свидетельства были давно просрочены...	Selittävä käännös
T1	Yhteis- kunta/ rakennus	...und konnte wegen zwei unverkauften Dosen die halbe Nacht lang auf dem Bahnhof stehen.	Saksa	...ja saattoi seisoksia asemalla puoliyötä parin myymättömän tölkin takia.	Hyperonyymi	...но из-за двух последних банок мог простоять на вокзале полночи.	Hyperonyymi

T15/ 1	Arki/raha	...erhöhte er sogar die Preise von DM 1.80 auf DM 2.50.	Saksa	...hän saattoi jopa korottaa hintaa markka kahdestakymmenestä pfennigistä kahteen ja viiteenkymmeneen.	Suora käännös (ja vierassana ja hyponyymi)	...он даже повышал цену с 1,80 до 2,50 марки .	Vierassana (hyperonyymi)
T15/ 1	Arki/raha	...erhöhte er sogar die Preise von DM 1.80 auf DM 2.50.	Saksa	...hän saattoi jopa korottaa hintaa markka kahdestakymmenestä pfennigistä kahteen ja viiteenkymmeneen.	Konteksti-käännös	...он даже повышал цену с 1,80 до 2,50 марки.	Konteksti-käännös
T4/ 23	Arki/ rakennus	Mal kaufte er bei Aldi noch...	Saksa	Hän osti Aldista juomien lisäksi...	Vierassana	То он покупал в Альди ...	Vierassana
7.	Arki/ ruoka	...mal zwei Dutzend Duplo-Riegel ...	Saksa	...joskus pari tusinaa Duplo-suklaapatukkaa ...	Selittävä käännös (ja vierassana)	...две дюжины шоколадок Duplo ...	Selittävä käännös (ja vierassana)
T4	Arki/raha	...und für 50 Pfennig das Stück verkaufte.	Saksa	...ja myi viidenkymmenen pfennigin hinnasta.	Vierassana	...и продавал по 50 pfennigov за штуку.	Vierassana
T15/ 1	Arki/raha	Mit hundert Mark Gewinn kam er zurück.	Saksa	Hän palasi retkeltään sata markkaa rikkaampana.	Vierassana	Назад он вернулся с выручкой в сто марок .	Vierassana
T2	Arki/ rakennus	...während Andrej bereits seinen ersten Lebensmittelladen in der Dimitrowstraße eröffnete...	Saksa	...kun Andrei avasi puolestaan jo ensimmäisen elintarvike-myymälänsä ...	Suora käännös	...а Андрей уже открыл свой первый продовольственный магазин ...	Suora käännös
8.	Arki/ liikenne	...und einen VW besaß.	Saksa	...ja omisti Volkswagenin .	Vierassana	...и приобрел автомобиль «Фольксваген» .	Selittävä käännös (ja vierassana)
T2	Arki/ rakennus	...und führte in der Umgebung seines Ladens eine Umfrage durch...	Saksa	...ja teki myymälänsä naapurustossa kiertokyselyn...	Suora käännös	...и первым делом провел в окрестностях магазина опрос...	Suora käännös
9.	Arki/ ruoka	Laut dieser Umfrage hatte er dann vor allem drei Artikel im Sortiment: Jägermeister , Berliner Pilsner und <i>Bild am Sonntag</i> .	Saksa	Tämän kiertokyselyn tuloksena hänen valikoimassaan oli sitten ennen kaikkea kolme artikkelia: Jägermeister-yrttiviinaa , Berliner Pilsner -olut ja <i>Bild am Sonntag</i> - sunnuntailehti.	Selittävä käännös (ja vierassana)	В соответствии с полученными данными в его ассортименте оказалось три основных наименования: шнапс «Егермейстер» , пиво «Берлинер Пильзнер» и газета «Бильд ам Зонntag»	Selittävä käännös (ja vierassana)

T5/ 24	Arki/ ruoka	Laut dieser Umfrage hatte er dann vor allem drei Artikel im Sortiment: Jägermeister, Berliner Pilsner und <i>Bild am Sonntag</i> .	Saksa	Tämän kiertokyselyn tuloksena hänen valikoimassaan oli sitten ennen kaikkea kolme artikkelia: Jägermeister-yrttiviinaa, Berliner Pilsner -olut ja <i>Bild am Sonntag</i> -sunnuntailehti.	Selittävä käännös (ja vierassana)	В соответствии с полученными данными в его ассортименте оказалось три основных наименования: шнапс «Егермейстер», пиво «Берлинер Пильзнер» и газета «Бильд ам Зоннтаг»	Selittävä käännös (ja vierassana)
10.	Kulttuuri/ lehti	Laut dieser Umfrage hatte er dann vor allem drei Artikel im Sortiment: Jägermeister, Berliner Pilsner und <i>Bild am Sonntag</i> .	Saksa	Tämän kiertokyselyn tuloksena hänen valikoimassaan oli sitten ennen kaikkea kolme artikkelia: Jägermeister-yrttiviinaa, Berliner Pilsner -olut ja <i>Bild am Sonntag</i> -sunnuntailehti.	Selittävä käännös (ja vierassana)	В соответствии с полученными данными в его ассортименте оказалось три основных наименования: шнапс «Егермейстер», пиво «Берлинер Пильзнер» и газета « Бильд ам Зоннтаг ».	Selittävä käännös (ja vierassana)
T2	Arki/ rakennus	...und füllte den Laden schließlich mit verschiedensten Sachen...	Saksa	...ja täytti puodin lopulta mitä erilaisimmilla tavaroilla...	Suora käännös	...и он в конце концов начал торговать самыми разными предметами...	Kontekstikäännös
T4	Arki/raha	...dass er den zweiten Sohn wahrscheinlich Pfennig nennen werde...	Saksa	...että hän aikonee ristiä seuraavan poikansa Pfennigiksi ...	Sanasto	...что своего второго сына Андрей, по всей видимости, назовет Пфенниг .	Vierassana

Taulukko 29

34. Stalingrad/Stalingrad/Сталинград

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännösstrategia	Venäjä	Käännösstrategia
1.	Kulttuuri/ taide	Stalingrad	Saksa	Stalingrad	Vierassana	Сталинград	Vierassana
T1	Kulttuuri/ taide	Das Zauberwort heißt >Stalingrad< . Nunmehr als Film .	Saksa	Taikasana on nyt " Stalingrad ", nyt myös elokuvana .	Selittävä käännös (ja vierassana)	Своей нечаянной удачей они обязаны Сталинграду . В данном случае в форме художественного фильма .	Selittävä käännös (ja vierassana)

T15/ 1	Arki/raha	Bei der 180 Millionen Mark teuren Filmproduktion...	Saksa	Venäläiset esittävät tässä Jean-Jacques Annaudin 180 miljoonaa markkaa maksavassa...	Vierassana	В фильме Жан-Жака Анно с бюджетом в 180 миллионов марок ...	Vierassana
T1	Kulttuuri/ taide	...dass alle Berlin existierenden Castingfirmen Schauspieler für Stalingrad gesucht haben.	Saksa	...että Berliinin kaikki näyttelijöitä välittävät yritykset etsivät näyttelijöitä Stalingradia varten.	Vierassana	...берлинские фирмы шоу-бизнеса были заняты набором статистов для «Сталинграда» .	Vierassana
2.	Kulttuuri/ taide	...den größten und teuersten russischen Kriegsfilm aller Zeiten zu drehen: »Die Eroberung von Berlin« .	Saksa	...kuvaamalla kaikkien aikojen suurin ja kallein venäläinen sotaelokuva "Berliinin valloitus" .	Suora käännös	...что Никита Михалков собирается ответить Анно военным фильмом всех времен «Взятие Берлина» ...	Suora käännös
3.	Politiikka/ sota	Ich, in der Uniform eines Sturmbannführers der SS...	Saksa	Minä käyn päällesi SS-majurin univormussa.	Analogia	Я, в форме штурмбанфюрера СС , набрасываюсь на тебя.	Vierassana
4.	Politiikka/ sota	Ich, in der Uniform eines Sturmbannführers der SS ...	Saksa	Minä käyn päällesi SS-majurin univormussa.	Vierassana	Я, в форме штурмбанфюрера СС , набрасываюсь на тебя.	Vierassana

Taulukko 30

35. Wie ich einmal Schauspieler war/Kun olin näyttelijä/Как я был актером

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
T1/ 29	Kulttuuri/ taide	...die wir alle bei den »Stalingrad« -Dreharbeiten beschäftigt sind.	Saksa	...me kaikki jotka osallistumme Stalingrad-elokuvan kuvauksiin...	Selittävä käännös (ja vierassana)	...все, кто участвует в съемках «Сталинграда» .	Vierassana
T1/ 29	Kulttuuri/ taide	Für viele Russen ist »Stalingrad« zu einer Beschäftigung für die ganze Familie geworden.	Saksa	Stalingradista on tullut monelle venäläiselle koko perheen työllistävää puuhaa.	Vierassana	(-)	(-)
T15/ 1	Arki/raha	»Für dreizehn Mark in der Stunde schneide ich doch keine Grimassen«...	Saksa	"En minä rupea väänteleämään naamaani kolmellatoista markalla tunnissa.	Vierassana	«По-вашему, за тринадцать марок в час я должен еще и кривляться?...	Vierassana

T15/ 1	Arki/raha	...wie ihn die Bundesregierung damals für DM 35 000 aus dem bulgarischen Gefängnis freikaufte.	Saksa	...kuinka Liittotasavallan hallitus osti hänet aikanaan vapaaksi bulgarialaisesta vankilasta kolmellakymmenellä-viidellätuhanella saksanmarkalla .	Suora käännös (ja vierassana)	...как правительство ФРГ выкупило его из болгарской тюрьмы за 35 тысяч марок .	Vierassana (hyperonyymi)
T15/ 1	Arki/raha	...dafür gäbe es zusätzlich 250,- Mark .	Saksa	Siitä on luvassa kahdensadan-viidenkymmenen markan lisäansio.	Vierassana	...не согласится ли кто-нибудь за дополнительные 250 марок ...	Vierassana

Taulukko 31

36. In den Schützengräben von Stalingrad/Stalingradin taisteluhautoissa/B окопах Сталинграда

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
T1/ 29	Kulttuuri/ taide	In den Schützengräben von Stalingrad	Saksa	Stalingradin taisteluhautoissa	Vierassana	В окопах Сталинграда	Vierassana
1.	Politiikka/ sota	»Ich hätte eigentlich viel lieber einen deutschen Offizier gespielt«...	Saksa	"Minä olisin näytellyt oikeastaan paljon mieluummin saksalaista upseeria "...	Analogia	«Хотел бы я сыграть немецкого офицера »...	Analogia
T1/ 29	Kulttuuri/ taide	...eine einigermaßen vernünftige Rolle bei der Stalingrad-Verfilmung »Enemy at the Gates« zu bekommen.	Saksa	...edes jotenkin tolkullinen osa Stalingradin taistelusta kertovassa elokuvassa <i>Enemy at the Gates</i> .	Selittävä käännös	...получивший приличную роль в фильме о Сталинграде «Враг у ворот».	Suora käännös (ja vierassana)
2.	Kulttuuri/ taide	...eine einigermaßen vernünftige Rolle bei der Stalingrad-Verfilmung » Enemy at the Gates « zu bekommen.	Saksa	...edes jotenkin tolkullinen osa Stalingradin taistelusta kertovassa elokuvassa Enemy at the Gates .	Vierassana	...получивший приличную роль в фильме о Сталинграде « Враг у ворот ».	Takaisinkäännös
3.	Politiikka/ sota	Er spielt einen sowjetischen Politoffizier ...	NL	Hän esittää poliitrukkia, neuvosto-liittolaista poliittista upseeria ...	Selittävä käännös	Он играет советского политрука ...	Takaisinkäännös
T15/ 1	Arki/raha	...hat drei Drehtage und kassiert dafür DM 10 000,- .	Saksa	...ja hänellä on kolme kuvauspäivää, joista hän saa palkkioksi kymmenentuhatta saksanmarkkaa .	Suora käännös (ja vierassana)	...и получает десять тысяч за три дня.	Konteksti-käännös

4.	Kulttuuri/ taide	Gestern wurden hier » Die russischen Offiziere beim Frühstück « gefilmt.	Saksa	Täällä kuvattiin eilen kohtaus " Venäläiset upseerit aamiaisella ".	Suora käännös	Вчера снимали » русских офицеров за завтраком «.	Suora käännös
T5/ 25	Arki/ rakennus	Im KaDeWe hatte die Requisite jede Menge Fisch...	Saksa	Tarpeistosta vastaava täti oli ostanut KaDeWe- tavaratalosta aimo erän kalaa...	Selittävä käännös (ja vierassana)	Дама-декоратор украсила стол дорогой рыбой...	(-)
T15/ 1	Arki/raha	...sowie mehrere Kilo Kaviar zu DM 4000,- das Kilo gekauft...	Saksa	...samoin kuin kilo kaupalla kaviaaria neljäntuhannen saksanmarkan kilohintaan...	Suora käännös (ja vierassana)	...черной икрой в огромных количествах...	(-)
5.	Kulttuuri/ taide	Anschließend wurde die nächste Szene von der Requisite vorbereitet: » Die Russen haben gegessen «.	Saksa	Tarpeisto-osasto valmisteli tämän jälkeen seuraavan kohtauksen: " Venäläiset ovat syöneet ".	Suora käännös	Потом - следующая сцена: «русские позавтракали ».	Suora käännös
T5/ 25	Arki/ rakennus	Sie hätten damals schon das KaDeWe erstürmen sollen.	Saksa	Niiden olisi pitänyt vallata jo siihen aikaan KaDeWe:n tavaratalo .	Selittävä käännös (ja vierassana)	(-)	(-)
T3	Politiikka/ sota	...agitierte mich Politoffizier Grischa.	NL	... poliittinen upseeri Griša agitoi minua.	Suora käännös	...агитировал меня политработник Гриша.	Hyperonyymi

Taulukko 32

43. Der Radiodoktor/Radiotohtori/Радиодоктор

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös- strategia	Venäjä	Käännös- strategia
1.	Kulttuuri/ radio	...indem er jeden Montag um halb sieben mit seiner Sendung »Die Ratschläge eines Doktors « beim Radio SFB 4 »Radio MultiKulti« in russischer Sprache auftritt.	Saksa	...esiintymällä omassa venäjänkielisessä ohjelmassaan " Tohtorin neuvoja ".	Suora käännös	...доктор отвечает в передаче «Советы доктора » на канале SFB 4 - радио «МультиКульты» на вопросы...	Suora käännös

T6/ 14	Kulttuuri/ radio	...indem er jeden Montag um halb sieben mit seiner Sendung »Die Ratschläge eines Doktors« beim Radio SFB 4 »Radio MultiKulti« in russischer Sprache auftritt.	Saksa	Lähetys on maanantaisin puoli seitsemältä Radio Vapaa Berliini nelosen "Radio Multikultissa".	Selittävä käännös (ja suora käännös)	...доктор отвечает в передаче «Советы доктора» на канале SFB 4 - радио «МультиКульты» на вопросы...	Selittävä käännös
T7/ 14	Kulttuuri/ radio	...indem er jeden Montag um halb sieben mit seiner Sendung »Die Ratschläge eines Doktors« beim Radio SFB 4 »Radio MultiKulti« in russischer Sprache auftritt.	Saksa	Lähetys on maanantaisin puoli seitsemältä Radio Vapaa Berliini nelosen " Radio Multikultissa ".	Vierassana (ja suora käännös)	...доктор отвечает в передаче «Советы доктора» на канале SFB 4 - радио «МультиКульты» на вопросы...	Vierassana (ja suora käännös)

Taulukko 33

44. Berliner Porträts/Berliiniläisiä muotokuvia/Берлинские портреты

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Kulttuuri/ lehti	...interpretierte Sascha sogar einen Artikel aus dem Focus ...	Saksa	...Saša tulkitsi jopa erästä parturikäynnillään silmäilemänsä Focus -viikkolehden artikkelia...	Selittävä käännös (ja vierassana)	...он даже принял обсуждать некую статью о современном искусстве из итогового номера журнала « Фокус »...	Selittävä käännös (ja vierassana)
2.	Arki/ ruoka	Sie hatte gerade mit ihrer Freundin im Café Historia ...	Saksa	Nainen oli vasta ollut ystävättärensä kanssa kaakaota juomassa Kollwitzplatzin Café Historiassa ...	Vierassana	Она зашла со своей приятельницей в кафе «История» ...	Analogia (ja vierassana)
T3/ 9	Arki/ ruoka	...der seinen Lebensunterhalt als Kneipen -Maler verdiente.	Saksa	...joka ansaitsi elantonsa kapakkamaalarina .	Analogia	...который таким образом зарабатывал себе на жизнь - расписывая кабаки .	Analogia
T3/ 9	Arki/ ruoka	In der darauf folgenden Woche zog Sascha durch etliche Kneipen ...	Saksa	Saša kiersi seuraavan viikon kuluessa kaikki asuntonsta lähistöllä olevat kapakat ...	Analogia	Всю следующую неделю Саша обследовал заведения общепита ...	Analogia

T3/ 9	Arki/ ruoka	...die ägyptische Königin an der Wand einer Szene kneipe hätte seine Zwillingsschwester sein können...	Saksa	...erään huudossa olevan kapakan seinää koristava kuningatar olisi voinut olla hänen kaksoissisarensa...	Analogia	В альтернативном кафе - египетской царицей...	Analogia
----------	----------------	---	-------	---	----------	--	----------

Taulukko 34

45. Die schreibende Gräfin/Kirjallinen kreivitär/Пишущая графиня

Nro	Tyyppi	Saksa	Maa	Suomi	Käännös-strategia	Venäjä	Käännös-strategia
1.	Yhteis-kunta/ rakennus	Jahrelang ging sie im Intourist-Hotel anschaffen...	NL/ Venäjä	Vuosikausia hän oli käynyt Intourist-hotellissa tienaamassa...	Suora käännös (ja vierassana)	Долгие годы Лена путанила в гостинице «Интурист» ...	Takaisinkäännös
T8/ 6	Yhteis-kunta/ viran-omainen	..sie wartete auf ihn, als die Moskauer Polizei jede Nacht auf Hurenjagd ging...	NL/ Venäjä	...hän odotti tätä siihen aikaan, kun Moskovan poliisi lähti joka yö huorajhtiin...	Analogia	Она не переставала ждать, когда московская милиция бросила все силы на борьбу с проституцией.	Takaisinkäännös
T1	Yhteis-kunta/ rakennus	Die meisten Gäste im Intourist waren entweder Sexualverbrecher oder Leute...	NL/ Venäjä	Useimmat Intouristin asiakkaat olivat joko seksuaalirikollisia...	Vierassana	Если сюда кого и заносит, так это сексуальных маньяков...	Konteksti-käännös
2.	Arki/ esine	...oder die des Japaners mit der Balalaika ...	NL/ Venäjä	...ja sen joka kertoi japanilaisesta ja balalaikasta ...	Vierassana	...про японца с балалайкой ...	Takaisinkäännös

LIITE 2

Tässä on esitelty reaaliat, jotka esiintyvät ainoastaan venäjännöksessä.

Nro	Тyyppi	Venäjä	Saksa
1.	Kulttuuri/ tapahtuma	Весь советский народ, как кремлевские курсанты на параде 7 ноября , маршировал от одной трудовой победы к другой...	Das ganze sowjetische Volk marschierte im gleichen Rhythmus wie die Soldaten am Roten Platz - von einem Arbeitssieg zum nächsten...
2.	Politiikka/ puolue	Чтобы поехать к подруге, нужно было получить характеристику в парткоме по месту работы, но парторг института машиностроения характеристику не давал.	Der Parteisekretär des Instituts für Maschinenbau, in dem sie arbeitete, musste die für eine solche Reise notwendige Beurteilung schreiben, das tat er aber nie.
3.	Yhteiskunta/ rakennus	Однажды меня попросили помочь человеку в деле русской любви. Менеджер «Дворца слез» до слез влюбился в мою землячку.	Man bat mich, dem Manager eines Berliner Clubs in einer russischen Liebesangelegenheit zu helfen. Er hatte sich in einem Bordell in eine Landsfrau von mir verliebt...
T3	Yhteiskunta/ rakennus	Диана в отчаянии стала обзванивать своих постоянных клиентов, которых, собственно говоря, было всего два - менеджер «Дворца слез» и техник по вентиляции.	Diana rief in ihrer Verzweiflung die einzigen Stammkunden an, die sie hatte: zuerst den Manager Berliner Clubs, dann den Lüftungstechniker.
4.	Politiikka/ sota	У голливудского актера Боба Хоскинса, исполняющего роль генерала Хрущева, постоянно отваливаются фальшивые бородавки.	Dem Hollywoodschauspieler Bob Hopkins, der die Rolle von Chruschtschow spielt, fallen ständig die falschen Leberflecken ab.
5.	Politiikka/ puolue	При этом они постоянно сверяют бородавки по толстой американской книге про Хрущева, в которой подробно описаны все особенности лица будущего генсека .	Dazu benutzen sie ein dickes amerikanisches Chruschtschow-Buch, in dem ganz genau steht, welche Leberflecke der Russe wo hatte.

РУССКОЕ РЕЗЮМЕ

Университет г. Тампере
Институт современных языков и переводоведения
Кафедра перевода русского языка

КОККОНЕН, ТИНА:

БЕРЛИН ГЛАЗАМИ РОССИЯНИНА

Реалии в сборнике рассказов Владимира Каминера «*Руссендиско*»
и их переводы на финский и русский языки

Дипломная работа 72 страницы + приложения 36 страниц + русское резюме 5 страниц

Июнь 2008

Непереводимые слова – существуют ли они? Возможно ли переводить любые тексты, любые предложения и любые слова? В данном исследовании мы рассматриваем так называемые реалии, то есть понятия, связанные с определенной культурой. Материалом исследования является сборник рассказов «*Russendisko*» Владимира Каминера, написанный на немецком языке, и переводы этой книги на финский и русский языки.

Владимир Викторович Каминер родился в 1967 году в Москве. После распада СССР в 1990 году 22-летний Каминер, не зная немецкого языка, поехал в Восточный Берлин, – и остался жить там. Спустя восемь лет после эмиграции Каминера в Германию он случайно встретил одного человека. Этот человек предложил Каминеру принять участие в одном литературном вечере. Каминер написал эссе о состоянии современной русской литературы – причем по-немецки. На чтении зрители были в восторге от его выступления. На вечере было несколько журналистов, которые сразу заинтересовались новым талантом и захотели

познакомиться с другими произведениями Каминера. С тех пор Каминер регулярно публикует статьи в самых известных газетах Германии, например, во «Франкфуртер Альгемайне», и ведет собственную передачу «Мир Владимира» на радио «Мультикульти», а также организует дискотеки «Руссендиско» в кафе «Бургер».

До 2008 года Владимир Каминер опубликовал одиннадцать сборников рассказов и романов. Благодаря своему первому произведению «Руссендиско» Каминер стал очень популярным писателем в Германии, и на его выступления трудно попасть.

Произведения Владимира Каминера, русского эмигранта, пишущего о русских и о русской культуре по-немецки, являются интересным материалом для исследователя. В нашей дипломной работе предполагается, что оригинальный немецкий «*Руссендиско*» в некоторой степени является переводом, хотя Каминер и пишет на немецком языке. Каминеру все же приходилось передавать и как-то переводить русские реалии по-немецки. Из этого следует первый вопрос данного исследования: как переведены встречающиеся в немецком тексте русские реалии обратно на русский язык? Во-вторых, обсуждается вопрос о том, как можно переводить реалии и, в-третьих, анализируются разные приемы переводов реалий в обоих переводах. Таким образом, главной темой данного исследования является понятие «*реалия*».

Определение понятия «реалия», использованное в нашей работе, получено путем обобщения определений четырех исследователей: Сергея Влахова, Сидера Флорина, Элизабет Маркштейн и Вернера Коллера. Реалия – слово или словосочетание, которое относится к культуре, быту или общественной жизни одного народа или региона, причем для этого слова нет эквивалента у других народов или в других регионах. Под термином «реалия» подразумеваются слова, называющие предметы. Реалиями-предметами могут быть как конкретные, так и абстрактные вещи.

Из 50 опубликованных в сборнике рассказов для анализа выбрано 34 рассказа. Нам пришлось сделать ограничение, потому что в русском переводе «*Руссендиско*» есть рассказы, которых нет в оригинале. Также надо сказать, что сборник Владимира Каминера переводило два переводчика: Н. Клименюк и И. Кивель. Мы остановились

на рассказах, переведенных Клименюком, так как их больше, чем рассказов, переведенных Кивель.

В материале исследования были найдены все слова-реалии, которые связаны с Германией, Советским Союзом и Россией. Другие иностранные реалии, как например, песня «*Pretty woman*» или лосьон «*Clearasil*», в материал не включались. Настоящая работа ставит целью знакомство именно с немецкими и русскими реалиями и приемами их перевода.

Наша предварительная гипотеза такова: все – или почти все – русские реалии переведены в русском переводе путем обратного перевода. Когда переводчик Клименюк узнает в немецком тексте реалию своей культуры, он использует в переводе соответствующую русскую реалию или гипоним.

Болгарские исследователи Сергей Влахов и Сидер Флорин делят реалии на четыре основные группы. У них есть предметное деление, местное деление, временное деление и переводческое деление. Предметные реалии разделены согласно их тематике на разные группы. Основные три группы – географические реалии, этнографические реалии и общественно-политические реалии. К географическим реалиям относятся названия объектов физической географии, названия географических объектов, связанных с человеческой деятельностью, и названия эндемичных видов флоры и фауны. К этнографическим реалиям относятся быт, труд, искусство и культура, этнические объекты, а также единицы измерения и деньги. К общественно-политическим реалиям относятся административно-территориальное устройство, органы власти и ее представители, общественно-политическая жизнь и военные реалии. У всех этих подгрупп есть свои подгруппы.

В настоящей работе реалии делятся на группы на основании классификации Сергея Влахова и Сидера Флорина, которая немного упрощена для данного исследования. В работе применяется только предметное деление, в котором есть быт, культура, общество, политика, история и другие.

В группу «быт» входят, в частности, слова-реалии *рубль*, *коммуналка*, *балалайка*, *джинсы «Эль Пико»*, *«Волга»*, *венские сосиски* и *кабак*. Реалии, которые относятся к культуре, – разные теле- и радиопередачи, как *«Сельский час»*, *«Международная*

панорама» и *«Советы юриста»*, предметы искусства, как *матрешка*, и культурные объекты, как *Берлинский европейский центр* и *«Русский дом»*. Общественные реалии – в основном наименования должностей и названия органов государственной власти. Такими реалиями, к примеру, является *милиция*, *бюро по трудоустройству* и *Верховный суд*. Связанные с политикой реалии в материале исследования *КПСС* и *прапорщик*. Исторические реалии в основном связаны с историческими событиями, например, *падение стены* и *объединение Германии*. В группу прочих реалий входят название народа *нивхи* и слово *джигит*.

Выделяются следующие основные приемы перевода реалий:

- 1) Прямой перевод. Реалия переводится путем подстановки словарных соответствий для слов.
- 2) Калька. В переводе создается новое слово согласно смыслу слова или слов исходного языка.
- 3) Транслитерация или транскрипция. Переводчик делает в переводе транслитерацию слова исходного языка. Транслитерация делается между языками, которые используют разные алфавиты. Когда реалия транскрибируется, в транскрипции учитывается и грамматические, и фонетические правила переводящего языка.
- 4) Аналогия. Реалия заменяется аналогичным понятием из языка перевода. Аналогия делается, например, по функции.
- 5) Гипероним. Реалия заменяется в переводе на родовое понятие.
- 6) Гипоним. Родовое понятие, являющееся реалией, заменяется в переводе видовым.
- 7) Объясняющий перевод. Реалия объясняется в тексте перевода, например, путем добавления определений или описаний.
- 8) Контекстуальный перевод. Реалия не переводится на переводящий язык, но читатель перевода понимает ее смысл при помощи контекста.
- 9) Сноска и глоссарий. Сноски подходят для научных текстов. С помощью глоссария в конце книги также можно описать реалии.

10) Обратный перевод. Этого приема нет у исследователей, но в данной работе он используется для тех случаев, когда реалия – русская, но встречается в немецком тексте.

Общего «рецепта» для выбора приема передачи реалий нет. Для каждой реалии, встретившейся в тексте, переводчик должен выбирать самый подходящий прием каждый раз по отдельности. Все-таки существуют некоторые обстоятельства, от которых зависит выбор приема или которые переводчику было бы хорошо учитывать, выбирая метод перевода: а) характер текста: является ли он научным или художественным текстом, б) значимость реалии: должен ли читатель заметить ее или реалия является лишь малозначительной деталью, в) характер самой реалии: переведена ли она на переводящий язык, и если нет, надо ли учитывать грамматические и фонетические правила языка перевода и г) «среднего носителя» переводящего языка, для которого делается перевод.

Между тематикой реалий и приемами перевода нет ясной связи. Было, правда, замечено, что в обоих переводах часто использовался прием аналогии для передачи должностных органов. Например, немецкое слово *Polizei* в финском переводе – *poliisi*, а в русском – *милиция*. Также как *Ausländerbehörde* переведено на финский язык как *ulkomaalaisviranomaiset*, а на русский язык – как *управление по делам иностранцев*.

В результате анализа выяснилось, что оба переводчика больше всего используют прямой перевод. В финском переводе прямых переводов реалий 102, что составляет 33 % от всех реалий. В русском переводе прямых переводов 68. Аналогии и транскрипции также часто использовались в обоих переводах: в финском переводе аналогия встретилась 71 раз, а транскрипция – 57; в русском переводе аналогия используется 45 раз, а транскрипция – 64. В русском переводе использовались также обратные переводы, когда речь шла о русской реалии. Других приемов перевода реалий встретилось мало.

Было видно, что русский переводчик хотел "одомашнивать" перевод для русского читателя, так как он добавил в тексты рассказов четыре лишних реалии, которые не встретились в оригинале. Клименюк, например, добавил слова *генерал* и *будущий генсек* перед именем и фамилией Никиты Хрущева.

В заключение хочу сказать, что переводчику не надо бояться переводов реалий или считать их «крестом переводческим». Существует много различных методов передачи реалий на другом языке. И как сказал великий философ, поэт, писатель и переводчик Гете, «при переводе следует добираться до непереводаемого, только тогда можно по-настоящему познать чужой народ, чужой язык».